

PRZEGLĄD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

Polskie Wydawnictwa Gospodarcze podają do wiadomości, że z dniem 1 stycznia 1959 roku następuje połączenie czasopism „Przeгляд Ubezpieczeń Społecznych” i „Przeгляд Zagadnień Socjalnych”, w miejsce których będzie wydawany jeden miesięcznik pt.

„PRZEGLĄD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I ZAGADNIEŃ SOCJALNYCH”

Nowe czasopismo będzie obejmowało pełny zakres zagadnień omawianych dotychczas zarówno na łamach PUS jak i PZS.

Nowy miesięcznik, odpowiednio powiększony, zawierać więc będzie artykuły, informacje bieżące oraz wskazania praktyczne z dziedziny:

- stosunków pracy (umowa o pracę, urlopy itp.) oraz zatrudnienia
- ubezpieczenia społecznego (zasłki chorobowe, rodzinne oraz renty)
- innych świadczeń socjalnych (wczasy, sanatoria, żłobki i przedszkola, służba zdrowia, pomoc społeczna) ze szczególnym uwzględnieniem akcji socjalnej zakładów pracy.

Poza artykułami problemowymi, teoretycznymi i wykładowymi, pismo podawać będzie w każdym numerze:

- przegląd ustawodawstwa i zarządzeń informujący o nowych aktach prawnych, oraz
- przegląd orzecznictwa Trybunału Ubezpieczeń Społecznych, Sądu Najwyższego i Centralnej Rady Związków Zawodowych.

„PRZEGLĄD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I ZAGADNIEŃ SOCJALNYCH”

będzie ukazywać się raz w miesiącu w objętości 56 stron formatu A4.

Warunki prenumeraty:

kwartalnie zł 30.—, półrocznie zł 60.—, rocznie zł 120.—. Zamówienia i przedpłaty należy zgłaszać w Urzędach Pocztowych, Oddziałach Wojewódzkich PUP.K „Ruch” względnie bezpośrednio do CKPiW „Ruch”, Warszawa, ul. Srebrna 12, Nr konta: PKO W-wa I-6-100.020.

TREŚĆ

W sprawie organizacji pracy nad dalszym rozwojem ubezpieczenia społecznego — (jp)	309
Próba ustalenia zakresu pojęcia zabezpieczenia społecznego	311
Chorobowość robotników w roku 1957 w świetle statystyki ubezpieczeniowej — Antoni Wanatowski	313
Uwagi o prawie do renty starczej z art. 100 dekretu o p.z.e. — Michał Ponarski	320
Intencje dobre — wykonanie złe — O nowelizację art. 109 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym — M. Tyrowicz	322

Zabezpieczenie społeczne za granicą

ZSRR — Renty częściowe (przy niepełnym stażu pracy) — Maria Majewska	323
NRF — Sytuacja finansowa Chłopskich Kas Starości — (J.J.)	324
Belgia — Podwyższenie zasiłków rodzinnych dla pracowników (informacja uzupełniająca) — (maj)	324

WYKŁADNIA I PRAKTYKA

Podstawa i sposób obliczania zasiłku z ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa — Stefan Stawowczyk	325
---	-----

Kilka wyjaśnień z zakresu uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i rodzinnego

Zasady wypłaty zasiłków z ubezpieczenia obywatelem NRD zatrudnionym w Polsce	327
Członkowie zespołu tłumaczy przysięgłych (sądowych) nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego	328
Członkowie samopomocowych zespołów usługowych nie są objęci ubezpieczeniem społecznym	329
Zasiłki rodzinne dla pracowników zatrudnionych przy robotach drogowych	329
Na uczniów w wieku do lat 16 włącznie zatrudnionych w przemyśle za normalnym wynagrodzeniem nie przysługują zasiłki rodzinne	330
Na dzieci uczące się zawodu krawieckiego na 3-letnim kursie pod nazwą „Spółdzielnia Pracy” zasiłki rodzinne nie przysługują	330
Czy i kiedy siostry zakonne podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego	331
Zasiłki rodzinne dla pracowników zatrudnionych w jednostkach służby wodno-melloracyjnej	331
Zasiłki rodzinne na uczniów rocznych kursów szkół ogrodniczych	331
Zasiłki rodzinne na uczniów Studium Stenografii i Biurowości	331
Zaopatrzenie rentowe dla b. właścicieli mienia przejętego na własność Państwa — Tadeusz Gortat	332

Z ORZECZNICTWA TRYBUNAŁU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH	336
ZAPYTANIA I WYJAŚNIENIA Z PRAKTYKI UBEZPIECZENIOWEJ	337
PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA — OKÓLNIKI I ZARZĄDZENIA	339

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Nowe pozycje o tematyce rentowej: Michała Ponarskiego — „Co powinien wiedzieć każdy pracownik starający się o rentę”, Zygmunta Kopankiewicza — „Prawa emerytów i rencistów”, oraz „Zaopatrzenie emerytalne pracowników, górników, inwalidów wojennych i wojskowych i rodzin tych osób” — teksty ustaw — recenzent Feliks Woźniczka	341
Koszty zabezpieczenia społecznego w świecie — Wydawnictwo Międzynarodowego Biura Pracy — recenzent Jerzy Piotrowski	342
Notatki bibliograficzne — Dr W.W. — (maj)	344

PRZEGLĄD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH

CZASOPISMO POŚWIĘCONE
TEORII I PRAKTYCE
UBEZPIECZENIA
SPOŁECZNEGO

LISTOPAD

Nr 11 1958
ROK XXVI

W sprawie organizacji pracy nad dalszym rozwojem ubezpieczenia społecznego

W poprzednim numerze PUS wskazywano na tym miejscu na potrzebę „opracowania długofalowego programu dalszych prac i kierunków zmian systemu zaopatrzeń rentowych oraz ubezpieczeń społecznych” w ogóle. W związku z tym wyrażony został postulat wznowienia działalności powołanej przez Prezesa Rady Ministrów przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej „Komisji Systematyzacji Prawa Ubezpieczeniowego”. Komisja ta, której nazwa została zresztą niedokładnie zacytowana, utworzona została w maju 1957 roku i zabrała się początkowo dość energicznie do pracy, wkrótce jednak działalność jej całkowicie zamarła. Jakkolwiek brzmi to paradoksalnie — ten zanik działalności nastąpił w związku z aktualnością i pilnością doraźnych zadań i prac nad reformą prawa ubezpieczeniowego, do których Komisja nie została włączona. Były to przede wszystkim prace nad realizacją prawa emerytalnego, które znalazły swój wyraz prawny głównie w ustawie z 28. 3. 1958 nowelizującej dekret o p.z.e., a obok nich prace w zakresie nowelizacji prawa o ubezpieczeniu chorobowym, zmierzające do ukrócenia nadużywania świadczeń chorobowych (ustawa z 6.6.1958).

Struktura Komisji nie jest przystosowana do operatywnego prowadzenia tego rodzaju prac. Jest ona dość liczna i składa się częściowo z przedstawicieli organizacji społecznych, głównie związków zawodowych, częściowo z teoretycznych i praktycznych znawców zagadnienia, przeważnie ludzi bardzo zajętych zawodowo i społecznie. Komisja nie mogła więc być komisją roboczą, tym bardziej gdy zadanie przygotowania projektów wymienionych wyżej ustaw było sprawą pilną, co oczywiście nie znaczy, że komisja nie mogła działać jako organ opiniodawczy i doradczy.

Jeżeli aktualnie pragnie się wznowienia prac komisji, należałoby rozważyć nie tylko jakie zadania tego wymagają, lecz także — jakie zadania może ona podjąć realnie.

Reformy prawa ubezpieczeniowego dokonane w roku bieżącym rozwiązały szereg istotnych problemów, ale jak zawsze bywa w takich wypadkach, wysunęły także szereg pro-

blemów. Bez jakiegokolwiek pretensji do wyczerpującego i systematycznego ich przedstawienia można by dla przykładu wskazać niektóre z nich.

Istnieje na ogół zgodna opinia, że reforma prawa emerytalnego z 1958 roku stanowiła poważny krok ku wyraźniejszemu wyznaczeniu kierunku rozwoju polskiego systemu zaopatrzenia. W związku z tym rodzi się potrzeba oceny wybranego kierunku, sprawdzenia jego słuszności na tle doświadczeń w związku z wprowadzeniem w życie uchwalonych w marcu zmian, podjęcia próby odpowiedzi na pytanie, jaki powinien być dalszy kierunek tej ewolucji i jaki następny etap. Wskazywano też w prasie na konieczność zarządzenia nowemu odradzaniu się podziału na „portfele rentowe”, którego likwidacja należy do ważniejszych osiągnięć marcowej ustawy. Innym zadaniem związanym z dokonaną reformą jest wprowadzenie wewnętrznej zgodności przepisów prawa emerytalnego i rozpatrzenie możliwości kodyfikacji tego prawa — a więc zadania, które usprawiedliwiałyby nazwę komisji jako Komisji Systematyzacji Prawa.

Warto by także rozpatrzyć celowość przepisów, zarówno mieszczących się w prawie ubezpieczeniowym jak i poza nim, dotyczących zarobkowania osób, które nabyły uprawnienia do renty; zagadnienie to wymaga z jednej strony analizy prawnej, z drugiej zbadania i rozważenia realnych skutków społecznych i gospodarczych wprowadzonych w tym zakresie zmian.

Mimo skromnych w porównaniu do ustawy emerytalnej, zmian wprowadzonych w tym roku do ustawy o ubezpieczeniu chorobowym dotknęła ona istotnego zagadnienia podstaw finansowych tego ubezpieczenia (czy i w jakim zakresie słuszne jest częściowe odstąpienie od ubezpieczeniowej zasady wyrównania ryzyk). Niezależnie od spraw, które znalazły odbicie w ustawie z 6. 6. 1958, podjęta została, między innymi na łamach PUS dyskusja na temat struktury zasiłków z ubezpieczenia chorobowego, w szczególności podstawy ich wymiaru obliczania zasiłków od płac brutto czy netto,

stosowanie górnej granicy przy wymiarze zasiłków itd.

Również i system zasiłków rodzinnych wymaga starannego i gruntownego rozważenia. Od dłuższego czasu efektywność jego nie była badana i poddawana dyskusji, a wobec tego, że kwoty zasiłków nie były przystosowane do wzrostu płac, realna wartość tych zasiłków w budżetach pracowniczych spada. W ostatnich latach na łamach dzienników spotykało się z jednej strony poglądy o konieczności zwiększenia zasiłków dla umożliwienia matkom pracującym wycofania się z pracy, z drugiej postulaty zmniejszenia tych świadczeń, co rzekomo miałyby przeciwdziałać nadmiernemu przyrostowi naturalnemu. Na IV Kongresie Związków Zawodowych, odbytym w tym roku postawiono generalne pytanie, czy i w jakich granicach powinny być rozwijane świadczenia socjalne państwa i czy nie są one nadmiernie rozbudowane kosztem indywidualnego funduszu spożycia, tzn. kosztem płac indywidualnych. Wydaje się, że to pytanie ma szczególną aktualność w odniesieniu do zasiłków rodzinnych.

Wymienione wyżej zagadnienie, jak i wiele innych związanych z funkcjonowaniem naszego systemu zabezpieczenia społecznego, wymagają gruntownego opracowania i przedyskutowania, zarówno przez fachowych znawców zagadnienia, jak i przez kompetentnych działaczy społecznych i politycznych.

Jest rzeczą jasną, że jeżeli idzie o konkretne rozwiązanie, decydujący głos należy do czynników społeczno-politycznych. Rozważyć natomiast należy zagadnienie, kto powinien opracować te zagadnienia od strony fachowej, aby dostarczyć tym czynnikom niezbędnych danych, na których ich decyzje mogłyby się oprzeć. Wydaje się rzeczą oczywistą, że nie wystarczy tu administracja ubezpieczeniowa, zwłaszcza gdy idzie o „długofalowy program dalszych prac i kierunków zmian“.

W ostatnich latach nastąpiło dość poważne ożywienie prac naukowo-badawczych w dziedzinie zjawisk społeczno-gospodarczych w różnych ośrodkach naukowych, dawnych i nowo powstających. Zwiększa to ogromnie możliwości badania zjawisk, których dotyczyłyby decyzje. Każda z tych placówek naukowych, właśnie jako placówka naukowa, z natury rzeczy bada i może badać tylko niektóre aspekty konkretnego zagadnienia i musi się ograniczyć tylko do spraw poznawczych. Poza placówkami naukowymi są więc potrzebne ośrodki, które by — mając na uwadze złożoność i wielostronność konkretnego zagadnienia wymagającego rozwiązania, były czynnikami organizującymi niezbędny zespół badań i opracowań oraz które by określały ich cele.

Wydaje się, że Komisja Prawa Ubezpieczeniowego przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej mogłaby się stać organem formującym w zakresie ubezpieczenia społecznego zasadnicze problemy wymagające rozwiązania i organizującym pracę różnych zespołów dla ich gruntowniejszego poznania i analizy. Po-

winna ona określać, jakie opracowania są niezbędne dla należytego rozeznania zagadnienia, zlecać to opracowanie, zbierać ich wyniki i konstruować z nich jakąś syntetyczną całość. Komisja taka powinna być stałym organem Ministerstwa.

Dla dobrego wykonania tego zagadnienia komisja powinna się składać nie tylko z osób mających fachową wiedzę i doświadczenie, lecz także z działaczy społeczno-politycznych; taki też w zasadzie był czy jest skład komisji. A by jednak komisja mogła swe zadanie należycie spełniać, musi ona mieć swój stały organ roboczy, jakąś nieliczną fachową komórkę w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, przygotowującą materiał i wnioski mające być przedmiotem jej rozważań i opinii, oraz wykonującą jej uchwały. Brak takiej komórki był chyba decydującą przyczyną nieaktywności komisji, która stała wobec zadań, dla których wykonania nie miała odpowiedniego narzędzia.

Sprawy ubezpieczeniowe nie są jednak całkowicie zamkniętą dla siebie domeną i nie mogą być oderwane od innych zjawisk w naszym życiu społeczno-gospodarczym. Są one ściśle powiązane ze sprawami zatrudnienia, struktury płac i wielu innymi urządzeniami socjalnymi, jak rehabilitacja inwalidów, urządzenia dla matki i dziecka itd. Opracowanie zwłaszcza długofalowych programów i kierunków rozwojowych ubezpieczenia powinno następować w powiązaniu z całością nowych planów w dziedzinie socjalnej i gospodarczej.

Istnieje w Polsce organ, który powołany jest specjalnie do opracowywania długofalowych programów, a mianowicie Komisja Planowania, w szczególności zaś jej Zakład Planów Perspektywicznych. Należałoby się więc zastanowić, czy nie tu powinny skupiać się prace nad rozwojem naszego systemu zabezpieczenia społecznego, tj. nad planem całościowym rozbudowy naszych urządzeń socjalnych. Wydaje się, że taka lokalizacja zapewniłaby lepszą współpracę naszych działaczy socjalnych z ekonomistami i zapobiegałaby odrywaniu problematyki rozwoju socjalnego od problematyki rozwoju ekonomicznego, którego fragment stanowi. Zakład Planów Perspektywicznych ma już dość poważne doświadczenie w metodach pracy i w organizowaniu współdziałania różnych instytucji i pracowników naukowych. Wsparty w swojej działalności przez komisję tego typu co Komisja Prawa Ubezpieczeniowego, o odpowiednio zmienionym składzie, który zapewniłby szerszą reprezentację problematyki socjalnej, Zakład Planów Perspektywicznych powinien z pożytkiem i skutecznie wypełnić zadanie opracowania planu perspektywicznego także w stosunku do systemu ubezpieczenia społecznego.

Sądę, że byłoby rzeczą pożyteczną, gdyby w sprawie rozwoju prawa ubezpieczeniowego działały oba ośrodki, tj. zarówno komisja przy Ministrze Pracy i Opieki Społecznej, jak i Ko-

misja Planowania. W takim składzie, pierwsza z tych Komisji skupiała się głównie na sprawach raczej wewnętrzno-ubezpieczeniowych oraz bardziej szczegółowych i doraźnych, jak np. systematyzacja i kodyfikacja prawa ubezpieczeniowego, analiza przepisów o dochodach powodujących zawieszenie renty i tym podobne kwestie, z których kilka zostało wymienionych w artykule wstępnym w poprzednim numerze PUS¹⁾. Druga z tych Komisji zajmowała się wypracowaniem zasadniczych linii rozwojowych ubezpieczenia i różnego rodzaju innych pozaubezpieczeniowych urządzeń socjalnych w ścisłym powiązaniu z problematyką gospo-

¹⁾ Przy takim „warsztatowym” zakresie zadań nie byłoby chyba niesłuszne istnienie oddzielnej komisji dla spraw zasiłków chorobowych i rodzinnych przy Centralnym Zarządzie Ubezpieczeń Społecznych.

Próba ustalenia zakresu pojęcia zabezpieczenia społecznego

Międzynarodowe Biuro Pracy ogłosiło publikację pt. „Le Coût de la Sécurité Sociale” (Koszt zabezpieczenia społecznego, Genewa 1958 — zob. omówienie tej pracy na str. 342) opartą na materiałach zebranych w drodze specjalnej ankiety rozestanej do poszczególnych krajów. Poniżej drukujemy z tego opracowania wyciąg, w którym jest mowa o przyjętych przez MBP kryteriach określających pojęcie zabezpieczenia społecznego. Problem ubezpieczenie społeczne — zabezpieczenie społeczne był szeroko dyskutowany, m. in. na konferencji zorganizowanej w czerwcu 1956 roku przez Komisję Prawa Pracy przy Zarządzie Głównym Zrzeszenia Prawników Polskich. Głos na ten temat zabierali wówczas m. in. Wacław Szubert, Eugeniusz Modliński, Michał Ponarski, Jerzy Piotrowski. Uczestnicy dyskusji, wskazując na powszechność w świecie — zarówno na Zachodzie, jak i w ZSRR — tendencje rozwojowe ku zabezpieczeniu społecznemu jako szerszej formie zaopatrzenia, zastanawiali się nad ustrojowym uwarunkowaniem obu tych urządzeń, nad prawidłową ich definicją, podobieństwem, różnicami, zakresem osobowym i świadczeniowym oraz z charakterem świadczeń w obu tych urządzeniach. (zob. nr 8—9/56 PUS, str. 247—262). Poza tym na łamach PUS ukazał się szereg artykułów poświęconych temu zagadnieniu m. in. Jerzego Piotrowskiego: — „Kilka założeń rozbudowy systemu zabezpieczenia społecznego” (nr 7/56, str. 202—204) i „O niektórych nieporozumieniach (nr 7/57 str. 193—196), Michała Ponarskiego „Miejsce i rola zaopatrzenia emerytalnych w socjalistycznej gospodarce narodowej” (nr 5—6/58 str. 139—142) i Mariana Tyrowicza — „Budować teorie w oparciu o fakty” (nr 8/58, str. 214—217).

Pojęcie zabezpieczenia społecznego jest bardzo niejednoznaczne w różnych krajach. Dla określenia więc zakresu ankiety należało przyjąć taką definicję zabezpieczenia społecznego, która w maksymalnym stopniu pozwoliłaby na dokonywanie porównań.

Opracowując zakres niniejszej ankiety, nie usiłowano, podobnie jak przy dwu poprzednich ankietach, sformułować a priori definicji zabezpieczenia społecznego dla celów statystycznych. Wydawało się bowiem wręcz niemożliwe sporządzenie statystyk ściśle dopasowanych do definicji teoretycznej. Uważano, że właściwsze będzie określenie pewnych kryteriów, którym

winien odpowiadać dany system czy instytucja, aby można go uznać za część składową ogólnego systemu zabezpieczenia społecznego w danym kraju.

Dla ułatwienia porównań przyjęto w niniejszej ankiecie następujące trzy kryteria, określające system zabezpieczenia społecznego:

1. Przedmiotem działalności systemu winno być bądź udzielanie pomocy w zakresie leczenia lub profilaktyki, bądź zapewnianie środków utrzymania w przypadku nie zawinionego utraty zarobku lub znacznej jego części, bądź wreszcie udzielanie osobom obciążonym rodziną dodatkowego dochodu.

darczą, np. polityka w zakresie zasiłków rodzinnych musi być planowana pod kątem pracy kobiet i z uwzględnieniem innych urządzeń, mających służyć rodzinie, jak żłobki, przedszkola, posiłki szkolne itd.

Ważne dla pomyślnego działania tych komisji wydają się trzy warunki, a mianowicie: 1) aby każda z tych komisji składała się ze stałej roboczej komórki złożonej z odpowiednio kwalifikowanych pracowników oraz społecznego organu kolektywnego złożonego z działaczy społecznych i politycznych, z fachowców teoretyków i praktyków, 2) aby komisje te ustanawiane były jako organy stałe, pracujące ciągle, oraz 3) aby komisja przyresortowa i komisja przy Zakładzie Planów Perspektywicznych pozostawały we wzajemnym kontakcie. (jp)

2. System winien być oparty na podstawie aktu ustawowego, który przyznaje określone prawa indywidualne lub nakłada określone obowiązki na instytucję państwową (public) albo podległą władzy państwowej (paraetatique) względnie na instytucję autonomiczną (autonome).

3. Systemem winna zarządzać instytucja państwowa lub podległa władzy państwowej względnie instytucja autonomiczna.

Jednakże ankietą winny być objęte wszystkie systemy odszkodowania za wypadki przy pracy lub za choroby zawodowe, nawet jeśli system ten nie odpowiada trzeciemu z wymienionych wyżej kryteriów, tj. gdy odszkodowanie za wypadki przy pracy i choroby zawodowe obciąża bezpośrednio pracodawcę.

Wyjątek co do odszkodowań za wypadki powstałe przy pracy i choroby zawodowe (które z reguły są najdawniejszą gałęzią zabezpieczenia społecznego) należało uczynić z tego względu, że w licznych krajach ustawodawstwo ogranicza się do przyjęcia zasady odpowiedzialności pracodawcy, który może wziąć odpowiedzialność osobistą za wypadki lub choroby zawodowe względnie, aby się uchronić od wypłaty odszkodowania, może zawrzeć umowę z prywatną instytucją ubezpieczeniową. Oczywiście taka sama

sytuacja może powstać i w innych gałęziach zabezpieczenia społecznego (np. w zakresie systemów obejmujących ryzyko choroby i macierzyństwa), lecz uznano za właściwe zrobić jedynie wyjątek dotyczący odškodowań za rzwyka zawodowe — a to w tym celu, aby nie utrudniać zebrania materiałów statystycznych i porównań skali międzynarodowej.

Na podstawie więc powyższych trzech kryteriów będą uznane, jako części składowe systemu zabezpieczenia społecznego danego kraju: obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, niektóre systemy ubezpieczenia dobrowolnego, systemy zasiłków rodzinnych, specjalne systemy dla urzędników państwowych, państwowa służba zdrowia, opieka społeczna i świadczenia dla ofiar wojny.

To ograniczenie pojęcia zabezpieczenia społecznego może powodować pominięcie pewnych urządzeń, które w wielu krajach są uważane za integralną część systemu zabezpieczenia społecznego, z drugiej zaś strony pewne urządzenia objęte tym pojęciem mogą w niektórych krajach nie być uważane za składnik systemu zabezpieczenia społecznego. Na przykład dwa rodzaje systemów, które w wielu krajach wchodziły w skład zabezpieczenia społecznego, są wykluczone przez kryteria niniejszej ankiety, a mianowicie: ubezpieczenia dobrowolne lub nieobowiązkowe, które nie odpowiadają kryterium drugiemu lub trzeciemu oraz zobowiązania prawne lub umowne, na podstawie których pracodawca zobowiązany jest do bezpośredniej wypłaty niektórych świadczeń z chwilą zaistnienia również innych okoliczności niż ryzyka zawodowe. Zebranie ekspertów w zakresie statystyki pracy i zabezpieczenia społecznego podkreśliło znaczenie tych nieoficjalnych systemów, istniejących w wielu krajach, np. systemów branżowych, utworzonych na podstawie umowy pomiędzy pracodawcami i pracownikami danej gałęzi gospodarki, kas założonych indywidualnie przez pracodawców oraz innych rodzajów systemów dobrowolnych lub

nieobowiązkowych. W bardzo wielu krajach tego rodzaju systemy w poważnej mierze zapewniają ludności opiekę społeczną i byłoby bardzo pożądane, aby je objąć niniejszą ankietą. Niestety, w większości krajów systemy te nie są przedmiotem regularnych opracowań statystycznych i dane ich działalności na ogół są zbierane dorywczo, przy okazji specjalnych ankiet. A żądanie od rządów tych krajów wykonania dodatkowo poważnej pracy, jaką przedstawiałoby regularne prowadzenie tego rodzaju statystyki, byłoby nieracjonalne. Międzynarodowe Biuro Pracy w jednej ze swych poprzednich ankiet zażądało od rządów dostarczenia — w miarę możliwości — informacji co do działalności tych systemów, nie otrzymało jednak żadnej odpowiedzi na ten temat. Niemniej jednak Biuro spodziewa się, iż będzie mogło w niedalekiej przyszłości wydać, na temat tych systemów, studium uwytłumaczające ich znaczenie w niektórych krajach w stosunku do krajowego systemu zabezpieczenia społecznego.

Inny typ ochrony socjalnej posiada pewne znaczenie w niektórych krajach i figuruje w statystykach zabezpieczenia społecznego krajów nordyckich, np. zniżki podatku dochodowego stosowane z tytułu obciążeń rodzinnych. Tę ulgę podatkową można by z całą pewnością traktować jako pośredni zasiłek rodzinny, lecz mimo to nie uznano za właściwe uwzględnić jej w międzynarodowej ankiecie. Po pierwsze dlatego, że we wszystkich krajach przepisy skarbowe przewidują różne rodzaje ulg podatkowych, które można uważać jako pośrednie świadczenia socjalne, np.: wyłączenie od podatku kwot płaconych z tytułu składek i świadczeń zabezpieczenia społecznego, zwolnienie od cła za leki itd. Po drugie rozmiar tych ulg trzeba by w większości przypadków szacować, podczas gdy liczby zawarte w tym opracowaniu oparte są na danych rachunkowych.

Można przytoczyć dalsze przykłady urządzeń szczególnych: np. w Szwajcarii system

specjalnych zasiłków, przeznaczonych na kompensatę utraty zarobku podczas okresów pełnienia, służby wojskowej, stanowią część składową systemu zabezpieczenia społecznego tego kraju. Większość innych krajów kompensuje te przypadki drogą wypłaty żołdu lub tworząc specjalne urządzenia, które nie wchodzi w skład systemu zabezpieczenia społecznego. W Belgii znów system zabezpieczenia społecznego obejmuje specjalny dział, z którego wypłaca się pracownikom wynagrodzenie w czasie corocznych urlopów. Nie uznano jednak za celowe włączanie takich urządzeń niniejszej ankiety.

Spśród innych urządzeń lub usług uważanych w niektórych krajach za integralną część systemu zabezpieczenia społecznego, należy wymienić zapobieganie wypadkom oraz roboty publiczne dla bezrobotnych.

W większości krajów zapobieganie wypadkom pozostaje w zarządzie instytucji ubezpieczenia od wypadków przy pracy i chorób zawodowych. W tym przypadku jest rzeczą trudną wyodrębnić wydatki na akcję zapobiegawczą. W innych krajach zapobieganie wypadkom należy do specjalnej instytucji (na ogół urzędu państwowego), której wydatki łatwiej ustalić. Nie było możliwe otrzymanie ze wszystkich krajów statystyk dotyczących wydatków na akcję zapobiegania wypadkom. Wydatki związane ze zwalczaniem wypadków zostały włączone do zakresu ankiety tylko w tych przypadkach, gdy są pokrywane przez instytucje ubezpieczenia od wypadków przy pracy i chorób zawodowych, natomiast zostały wyłączone z ankiety, gdy są pokrywane przez inne instytucje.

Jeżeli chodzi o roboty publiczne dla bezrobotnych, to jest oczywiste, że stanowią one poważny środek zwalczania bezrobocia, lecz przybierają one różne formy w różnych krajach i w wielu przypadkach stanowią część ogólnych programów, których cele nie pozostają w bezpośrednim stosunku z zabezpieczeniem społecznym (np. programy rozwoju terytorialnego). W konsekwencji trudno

jest zróżnicować wydatki poświęcone istotnie na pomoc dla bezrobotnych od wydatków na inne cele. Stąd aby nie zaciemniać porównań, uznano za właściwe nie brać pod uwagę tych wydatków w ankiecie.

W niektórych krajach specjalne systemy dla funkcjonariuszy państwowych nie są uznawane za składową część systemu zabezpieczenia społecznego i traktuje się je na równi z analogicznymi urządzeniami sektora prywatnego. Ponieważ jednak systemy te są na ogół powołane ustawowo, wobec tego odpowiadają kryteriom drugiemu i trzeciemu, co nie ma miejsca w przypadku podobnych urządzeń sektora prywatnego. A ponadto w wielu krajach funkcjonariusze nie podlegają ogólnemu systemowi

zabezpieczenia społecznego z tego względu, że są objęci specjalnym systemem ubezpieczeniowym. W analogicznej sytuacji znajdują się w niektórych krajach również inne kategorie pracowników, np. górnicy i kolejarze. Gdyby więc wyłączyło się te specjalne systemy z niniejszej ankiety porównania między krajami byłoby wadliwe.

Podane wyżej wskaźniki chorobowości, obliczone przez b. ZUS i CZUS, podają ogólną liczbę dni zasiłku przypadającą na 100 pracowników łącznie robotników i pracowników umysłowych. Ponieważ wskaźniki te nie uwzględniają dni niezdolności pracowników umysłowych, za które otrzymują wynagrodzenia a nie zasiłki, przeto mogą one wprawdzie służyć do obserwowania zmian chorobowości w czasie, ale nie mogą być używane przy ocenie poziomu chorobowości ogółu pracowników, ani w celach porównawczych. Aby te wskaźniki mogły być używane dla oceny chorobowości należałoby:

Chorobowość robotników w roku 1957 w świetle statystyki ubezpieczeniowej

W okresie lat 1950—1953 wskaźnik chorobowości obliczany dla ogółu pracowników Polski wykazywał stosunkowo dużą stałość. Na 100 pracowników przypadało w tym okresie dni niezdolności do pracy spowodowanej chorobą — miesięcznie:

rok 1950	—	53,0	dni
„ 1951	—	56,2	„
„ 1952	—	57,2	„
„ 1953	—	57,4	„

W roku 1954 rozszerzono uprawnienia do zasiłków, przyznając prawo do zasiłku także za zachorowania, w których niezdolność do pracy trwała tylko jeden lub dwa dni, oraz za dni zwolnienia z pracy matki (następnie także ojca) dla zapewnienia opieki choremu dziecku. Spowodowało to oczywiście pewien wzrost chorobowości, której wskaźnik osiągnął w 1954 roku 68,5 dni na 100 pracowników. Choć wzrost okazał się znacznie większy od przewidywanego (spodziewano się wzrostu o 3—4%), nie był on jednak niepokojący.

Następne lata przyniosły dalszy wzrost chorobowości. Wskaźniki dla ogółu pracowników wyniosły przeciętnie w latach:

1954	—	68,5	dni
1955	—	73,5	„
1956	—	79,8	„
1957	—	98,5	„

Wzrost wskaźników chorobowości następował przy tym bez wyraźnego powodu. W okresie tym nie nastąpiły przecież istotne zmiany w podziale pracowników według branż, w ich warunkach pracy i bytu ani w organizacji służby zdrowia. Dlatego obserwowany stały wzrost wskaźnika w latach 1955 i 1956 wywołał żywe zaniepokojenie, a nagły skok w górę w roku 1957 — wywołał już alarm.

Czy ten alarm był uzasadniony? Czy rzeczywiście chorobowość osiągnęła w roku 1957 wyjątkowo wysoki poziom, czy też raczej poziom ten, albo zbliżony do niego, można uważać za normalny?

Zastanówmy się co właściwie oznaczają przytoczone wyżej wskaźniki chorobowości i porównajmy je z danymi z innych krajów.

Dla właściwej oceny omawianych wskaźników trzeba wziąć pod uwagę, że spośród ogółu pracowników polskich poważną część, bo około 34% nie korzysta z zasiłków chorobowych. Są to pracownicy umysłowi, którym ustawodawstwo pracy zapewnia prawo do pobierania wynagrodzenia w okresie pierwszych trzech miesięcy choroby — i którzy wskutek tego korzystają z zasiłków tylko w okresach choroby trwających dłużej jak 3 miesiące. Z ogólnej ilości dni zasiłkowych, na zasiłki dla pracowników umysłowych przypada mniej jak 1/2%. Praktycznie można więc przyjąć, że z zasiłków korzystają tylko robotnicy.

1) albo do dni zasiłków chorobowych, odpowiadających dniom niezdolności do pracy robotników, dodać te dni niezdolności do pracy z powodu choroby pracowników umysłowych za które otrzymywali wynagrodzenie, i dopiero z łącznej liczby dni niezdolności obliczyć wskaźnik chorobowości, albo

2) z ogólnej liczby pracowników wyłączyć pracowników umysłowych, praktycznie nie korzystających z zasiłków i wskaźnik chorobowości obliczyć tylko dla robotników.

Postąpimy w ten drugi sposób, ponieważ nie posiadamy dostatecznych informacji o zwolnieniach chorobowych pracowników umysłowych, oraz ze względu na dotkliwsze skutki chorobowości robotników. Bowiem każda dniówka opuszczona przez robotnika zmniejsza produkcję, dniówka zaś opuszczona przez pracownika umysłowego na ogół nie odbija się na niej tak bezpośrednio.

Podane wyżej wskaźniki chorobowości po przeliczeniu na robotników podajemy jako wskaźniki miesięczne (liczba dni choroby na 100 robotników miesięcznie) oraz roczne (liczba dni choroby na 100 robotników rocznie); wskaźniki roczne można bowiem łatwiej oceniać i porównywać.

Wskaźniki powyższe mówią, że przeciętnie w okresie 1950—1953 robotnik chorował (był niezdolny do pracy z powodu choroby lub wypadku) 10 dni w roku. W roku 1957 aż 17,9 dnia. Jest to przeciętna, co wskazuje na fakt, że w górnictwie, hutnictwie i innych działach gospodarki narodowej, w których wskaźnik chorobowości jest normalnie znacznie wyższy — było jeszcze gorzej. Wskaźniki chorobowości dla podstawowych branż były w 1957 następujące:

R o k	Na 100 robotników przypadało dni niezdolności do pracy		Wskaźnik 1951 — 100
	miesięcznie	rocznie	
1950	80,4	965	94
1951	85,3	1 024	100
1952	86,8	1 041	102
1953	87,1	1 045	102
1954	103,9	1 247	122
1955	111,5	1 338	131
1956	121,1	1 453	142
1957	149,5	1 794	175

Wskaźniki powyższe mówią, że przeciętnie w okresie 1950—1953 robotnik chorował (był niezdolny do pracy z powodu choroby lub wypadku) 10 dni w roku. W roku 1957 aż 17,9 dnia. Jest to przeciętna, co wskazuje na fakt, że w górnictwie, hutnictwie i innych działach gospodarki narodowej, w których wskaźnik chorobowości jest normalnie znacznie wyższy — było jeszcze gorzej. Wskaźniki chorobowości dla podstawowych branż były w 1957 następujące:

Zakłady należące do Związku Zawodowego	Dni choroby miesięcznie na 100		Dni choroby na 100 robotników rocznie
	pracowników (rob. i prac. umysł.)	robotników	
Górników	185,2	220,7	2 648
Prac. Przem. Metalowego	140,7	190,4	2 285
Hutników	158,3	199,4	2 393
Prac. Przem. Chemicznego	137,0	173,4	2 081
Prac. Przemysłu Włókienn., Odzież. i Skórzanego	164,1	192,4	2 309
Prac. Rolnych i Leśnych	54,9	67,1	805
Prac. Handlu	52,4	143,6	1 723

Robotnicy przemysłowi chorowali więc przeciętnie w 1957 roku po 3 i więcej tygodni w roku.

Porównania chorobowości obserwowanej w Polsce z danymi dla innych krajów są dość ryzykowne; by porównania takie miały realną wartość, należałoby każdorazowo ustalić, do jakiego środowiska i jakiego systemu świadczeń odnoszą się porównywane liczby.

Skoro wiadomo, że górnicy i hutnicy z powodu szczególnie ciężkich warunków pracy mają normalnie chorobowość znacznie wyższą od robotników innych gałęzi przemysłu, a natomiast pracownicy umysłowi i robotnicy rolni mają chorobowość szczególnie niską — to w każdym przypadku, porównując jakieś przeciętne dla kraju, powinniśmy brać pod uwagę skład pracowników, objętych daną statystyką.

W wielu krajach rejestruje się tylko te zachorowania, w których okres niezdolności do pracy trwał co najmniej 3 dni, w innych 4 dni. Jest oczywiste, że obliczony dla takich krajów wskaźnik chorobowości będzie nieco niższy niż dla krajów, w których rejestruje się wszystkie dni niezdolności do pracy, jak to ma miejsce u nas.

Mimo tych zastrzeżeń międzynarodowe porównania chorobowości mogą dać przynajmniej ogólną orientację w poziomie chorobowości, która dla naszych celów może być użyteczna.

Na podstawie danych z roczników statystycznych Międzynarodowego Biura Pracy podajemy zestawienie współczynników chorobowości dla szeregu krajów:

K r a j	Na 100 ubezpieczonych było dni niezdolności do pracy w roku			
	1952	1953	1954	1955
Hiszpania	611	570	508	496
Belgia	694	672	681	745
Austria	877	840	829	863
Francja	.	980	948	.
N. R. F.	970	963	924	1 003
Włochy a)	1 015	1 077	1 018	1 076
Szwecja	1 083	1 130	1 271	1 110
W. Brytania	1 220	1 262	1 247	1 250
Jugosławia	1 443	1 457	1 340	1 251
Czechosłowacja	.	.	1 752	1 790

a) wg Annuario Statistico 1952—56 wydanego przez Państwowy Instytut Ubezpieczeń Chorobowych w Rzymie — 1958 rok.

Powyzsze liczby odnoszą się do całości ubezpieczeń danego kraju, a więc obejmują także chorobowość pracowników umysłowych i urzędników państwowych, w wielu krajach również samodzielnych rolników. Chorobowość tych grup, jako znacznie niższa od chorobowości robotników, obniża przeciętny, wykazany wyżej poziom.

Jak poważne są różnice chorobowości w różnych działach gospodarki narodowej, może dać pojęcie porównania danych dla różnego typu kas chorych NRF i Austrii, gdzie w 1955 roku na 100 ubezpieczonych przypadają dni niezdolności:

NRF — kasy miejscowe	1 102 dni
„ przemysłowe	1 327 „
„ górnicze	1 992 „
Austria — „ rolnicze	1 102 „
„ miejsc. i	
„ przemysł.	1 510 „
„ górnicze	2 120 „

Przedstawione dane międzynarodowe wskazują, że na ich podstawie nie można przyjąć jakiegos poziomu chorobowości za normalny. W każdym kraju zależnie od lokalnych warunków chorobowość kształtuje się odmiennie. Jednak przeciętne współczynniki tak wysokie, jak stwierdzone w 1957 roku w Polsce, spotykamy w innych krajach tylko wyjątkowo.

Nic więc dziwnego, że problem ustalenia przyczyn gwałtownego wzrostu chorobowości w Polsce i w konsekwencji sposobów przeciwdziałania stał się w 1957 roku zagadnieniem państwowej wagi. Sytuacja wymagała szybkiego i zdecydowanego działania.

Statystykę chorobowości prowadzi, obok CZUS także Ministerstwo Zdrowia. Na podstawie odpisów zaświadczeń o czasowej niezdolności do pracy, które lekarze społecznej służby zdrowia dostarczają wydziałom zdrowia prezydentów powiatowych rad narodowych, sporządzają one kwartalne sprawozdania, podając ilość dni niezdolności do pracy z podziałem na najważniejsze gałęzie gospodarki narodowej oraz na podstawowe grupy chorób. Ministerstwo Zdrowia sporządza z nich zestawienia zbiorcze dla kraju. Bardzo wnikliwą i cenną analizę wyników tej statystyki przeprowadził Teodor Nagórski w „Wiadomościach Statystycznych” nr 5/6 z 1957 roku (por. „Absencja chorobowa w gospodarce uspołecznionej”). Dane statystyki Ministerstwa Zdrowia okazały się jednak niewystarczające do głębszego zbadania chorobowości, ponieważ obejmują za mało elementów. Pozwalają one tylko na badania rozkładu dni niezdolności na podstawowe grupy chorób w kilku branżach (i to łącznie dla robotników i pracowników umysłowych), natomiast nie dają możliwości badania chorobowości w zależności od płci i wieku chorych, badania rozkładów zachorowań wg długości okresu niezdolności do pracy itd.

Aby zdobyć te brakujące informacje, CZUS zdecydował we wrześniu 1957 roku przeprowadzenie specjalnego badania chorobowości, którego warunki ustalono w sposób następujący:

- 1) badanie powinno objąć okres roczny możliwie najszerszy i o wysokiej chorobowości,
- 2) badanie powinno być wykonane szybko, aby jego wyniki mogły być wykorzystane w walce z przyczynami wzrostu chorobowości,
- 3) badanie można ograniczyć do kilku ważnych branż.

Ze względu na konieczną oszczędność czasu i środków możliwe było tylko wykonanie badania metodą reprezentacyjną.

Jak wiadomo, wojewódzkie zarządy ubezpieczeń społecznych nie posiadają informacji o zachorowaniach poszczególnych pracowników w uspołecznionych zakładach pracy. Ewidencję zachorowań w postaci kart zasiłkowych prowadzą pracodawcy dokonujący wypłaty zasiłków na rachunek CZUS. Kartoteki zasiłkowe w zakładach pracy są obecnie praktycznie jedynym dostępnym źródłem informacji o zachorowaniach robotników, ponieważ oryginalne zaświadczenia (L4), jako dowody kasowe, są przechowywane w zakładach pracy wraz z listami wypłat przez komórki księgowości. Z tego powodu wykonanie badania metodą reprezentacyjną natrafiło na bardzo poważną przeszkodę, a mianowicie: trudność w ustaleniu właściwej próby.

Aby uzyskać w pełni prawidłową próbę, należałoby bowiem wykonać losowanie określonej liczby pracowników w każdym zakładzie pracy i następnie zbadać zachorowania tych wylosowanych pracowników.

Sporządzenia potrzebnych dla badania zestawień i kart statystycznych nie można było zlecić zakładom pracy po pierwsze dlatego, żeby ich nie obciążać dodatkową pracą administracyjną, a po drugie i przede wszystkim dlatego, że dla zapewnienia prawidłowego przygotowania danych należałoby przeprowadzić szkolenie wielu pracowników, zorganizować sieć kontroli itd., na co nie pozwalał ani czas ani środki. Dlatego zdecydowano się powierzyć wykonanie tej pracy odpowiednio wyszkolonym pracownikom WZUS, którzy mieli odwiedzić objęte badaniem zakłady pracy i w oparciu o ich kartoteki przygotować podstawowy materiał do badania.

Konieczność wykonania pracy własnymi siłami

WZUS i ograniczone ich możliwości kadrowe i finansowe narzuciły następującą organizację badania:

Zdecydowano się ograniczyć badanie do 5 branż związkowych o największym znaczeniu społecznym i gospodarczym, a jednocześnie o dużej koncentracji zatrudnienia w stosunkowo niewielkiej liczbie dużych zakładów pracy.

Z ogólnej liczby zakładów pracy każdej branży wylosowano taką ich liczbę, aby zatrudnieni w wylosowanych zakładach pracownicy stanowili co najmniej 5% ogółu pracowników branży. Losowanie wykonano w taki sposób, żeby zapewnić odpowiedni udział w próbie zakładom wielkim, średnim i drobnym. Nie brano jedynie pod uwagę najmniejszych zakładów pracy (zwykle pomocniczych, jak biura konstrukcyjne, OZR itd.), zatrudniających do 100 pracowników.

Objęta badaniem próba przedstawia się następująco (stan z sierpnia 1957 roku):

Branża Związku Zawodowego	Razem w branży			Próba		
	Liczba			Liczba		
	zakładów pracy	pracowników	dni zasiłkowych	zakł. pracy	pracowników	%
Ogółem	58 520	7 209 923	6 930 853	×	×	×
5 branż razem	2 455	1 896 876	3 033 863	87	117 636	×
Górników	388	494 099	898 572	14	28 027	5,7
Prac. Przem. Metalowego	570	438 711	602 616	19	23 650	5,6
Hutników	292	248 582	423 020	8	16 769	6,7
Prac. Przem. Chemicznego	523	249 506	336 655	19	19 182	7,8
Prac. Przem. Włókienn., Odzież. i Skórz.	682	465 983	773 000	31	30 008	6,4

Ograniczenie badania do wymienionych 5 branż zapowiadało dużą „efektywność” badania. Wybrane 5 branż obejmuje bowiem wprawdzie tylko 4,2% ogólnej liczby zakładów pracy (gospodarki społeczno-gospodarczej), ale 26,3% ogólnej liczby pracowników i aż 43,8% wypłacanych zasiłków.

Sama próba objęła zaledwie 87 zakładów pracy, zatrudniających 117 636 pracowników.

Chociaż „administracyjne” zalety wykonanego losowania i badania są niewątpliwe — to z punktu widzenia naukowego nie jest ono poprawne. Losowanie do próby nie poszczególnych pracowników a całych załóg (częściowo wielkich) zakładów pracy doprowadziło do tego, że nie mamy prawa utrzymywać, że wyniki badania przedstawiają stosunki wśród ogółu pracowników danej branży. Poprawnie natomiast możemy tylko stwierdzić, że przedstawiają one obraz stosunków w pewnej grupie wylosowanych z każdej branży zakładów pracy.

Z konieczności jednak wyniki otrzymane z obserwacji wylosowanych grup zakładów pracy uważać będziemy za przedstawiające dostatecznie dokładnie wyniki dla danej branży.

Dla objętych badaniem zakładów pracy zebrano informacje o przeciętnej liczbie zatrudnionych w nich pracowników w okresie IX.1956 — VIII.1957, i o liczbie dni rozliczonych przez nie w tym okresie z CZUS zasiłków z tytułu choroby oraz przygotowano indywidualne karty podające dla każdego pracownika, który pobrał zasiłek z powodu choroby w objętym badaniem okresie (wzięto do badania te okresy zasiłkowe, których ostatni dzień przypadał w czasie od I.IX.1956 do 31.VIII.1957): wiek, płeć, okres zasiłku (lub kilka okresów w razie kilku zachorowań w tym czasie) i numer statystyczny każdej choroby.

Zebrane w październiku i listopadzie 1957 roku materiały zostały opracowane w Wydziale Statystyki CZUS w okresie XII/1957—VII/1958.

Obecnie możemy przedstawić najważniejsze wyniki badania. Pełne wyniki nie będą opublikowane, są one jednak dostępne w CZUS.

Przeciętna liczba robotników zatrudnionych w objętych badaniem zakładach pracy w okresie IX/1956—VIII/1957 była następująca:

Branża Związku Zawodowego	Liczba robotników			% kobiet
	razem	mężczyzn	kobiet	
Górników	23 284	20 606	2 678	14,5
Prac. Przem. Metalowego	18 149	14 719	3 430	18,9
Hutników	14 714	12 257	2 457	16,7
Prac. Przem. Chemicznego	14 111	10 118	3 993	28,3
Prac. Przem. Włókiennego, Odzież. i Skórzanego	26 945	9 326	17 619	64,8

Próba jest więc dostatecznie duża, aby pozwolić na obliczenie współczynników chorobowości dla obu płci, a nawet na dostatecznie dokładne ich ustalenie dla poszczególnych grup wieku mężczyzn wszystkich branż oraz kobiet zatrudnionych w przemyśle włókienniczym.

Ogólna liczba ujętych badaniem zachorowań i dni niezdolności była następująca:

Branża Związku Zawodowego	Liczba zachorowań	Liczba dni niezdolności do pracy
Górników	44 690	508 994
Prac. Przem. Metalowego	30 116	328 193
Hutników	24 073	265 614
Prac. Przem. Chemicznego	19 576	233 143
Prac. Przem. Włókienn., Odzież. i Skórzanego	36 500	459 580

Powyższe liczby bezwzględne podaje się po pierwsze po to, aby dać pogląd na wielkość materiału objętego opracowaniem, a po wtóre dlatego, aby czytelnik, korzystając z podanych w dalszym ciągu niniejszego opracowania liczb względnych, mógł z dostateczną dokładnością obliczyć potrzebne mu liczby bezwzględne.

W zakładach objętych próbą robotnicy wykazali następujące współczynniki chorobowości:

Branża Związku Zawodowego	Na 100 robotników przypada rocznie dni niezdolności do pracy		
	razem	mężczyźni	kobiety
Górników	2 186	2 254	1 665
Prac. Przem. Metalowego	1 808	1 838	1 682
Hutników	1 805	1 793	1 864
Prac. Przem. Chemicznego	1 652	1 442	2 184
Prac. Przem. Włókienn., Odzież. i Skórzanego	1 735	1 665	1 772

Dla porównania obliczono współczynniki chorobowości dla okresu objętego badaniem dla ogółu robotników branż związkowych, na podstawie danych ze statystyki sprawozdawczej CZUS. Okazały się one od 10% do 20% wyższe.

Nawet po wprowadzeniu do tego porównania poprawki, polegającej na uwzględnieniu w badaniu 1957 roku także dni zwolnień dla opieki nad dzieckiem, wskaźniki CZUS okazują się nieco wyższe. Pewien wpływ na powstanie różnic ma także fakt, że zakłady pracy niekiedy rozliczają zbyt dużą liczbę dni, stąd później powstają zwroty sum wypłaconych na zasiłki, badanie natomiast objęło tylko faktyczne dni niezdolności do pracy. Jeżeli jednak dane o prze-

ciężnej chorobowości robotników uzyskane z badania różnią się nieco od współczynników obliczonych ze statystyki CZUS, to przypuszczalnie nie odbijają się to na innych informacjach statystycznych ustalonych na podstawie próby, jak np. zależność chorobowości od płci i wieku robotników, podział zachorowań wg przyczyn, podział ich wg długości okresu niezdolności do pracy itd. Dlatego do tych informacji możemy odnosić się z dużym zaufaniem.

W powyższym zestawieniu zwracają uwagę różnice w chorobowości mężczyzn i kobiet. Sprawa ta zasługuje na specjalne omówienie.

Jak wiadomo w górnictwie, hutnictwie i przemyśle metalowym kobiety zatrudniane są przy zupełnie odmiennych pracach jak mężczyźni. Dlatego nie wiadomo, czy stwierdzone różnice są wynikiem różnic w zatrudnieniu, czy uważać je należy za charakterystyczną różnicę dla płci robotników.

Szpecólnie duża jest różnica chorobowości robotników mężczyzn i kobiet w przemyśle chemicznym. Podczas gdy mężczyźni w tym przemyśle wykazują stosunkowo niską chorobowość, kobiety — niezwykle wysoką. Pozostaje sprawa otwarta, czy jest to następstwem większej wrażliwości kobiet na oddziaływanie szkodliwych dla zdrowia warunków pracy w tym przemyśle, czy też może wynikiem zatrudnienia kobiet przy specjalnie niezdrowych zajęciach.

Okazuje się więc, że tylko w przemyśle włókienniczym możemy przyjąć, że mężczyźni i kobiety zatrudniani są w podobnych warunkach, a ponadto posiadamy dla tego przemysłu dostatecznie liczne obserwacje robotników obu płci, aby w pełni uzasadniały wnioski. Dlatego też podając w tablicach wyniki badania — ograniczamy się jeżeli chodzi o pozostałe branże, do podania danych dla ogółu robotników, a tylko dla przemysłu włókienniczego podajemy także dane dla mężczyzn i kobiet.

Obok zależności od płci chorobowość wykazuje także zależność od wieku pracowników. Informacje o chorobowości robotników różnych grup wieku podaje tabl. 1. Zawiera ona współczynniki chorobowości, oraz wskaźniki ułatwiające porównanie. Wskaźniki te obliczono w ten sposób, że współczynnik chorobowości dla poszczególnych grup wieku wyrażono w procentach współczynnika przeciętnego dla branży.

We wszystkich branżach istnieje bardzo podobna zależność współczynnika chorobowości od wieku. Od najniższego poziomu w najmłodszej grupie wieku chorobowość wzrasta aż do 45 roku życia. W starszych grupach wieku chorobowość przestaje wzrastać i w 3 branżach (hutnictwie, przemyśle metalowym i włókienniczym) utrzymuje się na jednakowym

Tablica 1. Współczynniki chorobowości dla branż, płci i grup wieku

Grupa wieku	Na 100 robotników przypada dni niezdolności rocznie w branży zw. zawod.						
	Górników	Prac. Przem. Metal.	Hutników	Prac. Przem. Chemiczn.	Prac. Przem. Włók.		
					razem	mężczyzn	kobiet
razem	2 186	1 808	1 805	1 652	1 706	1 665	1 772
do 24	1 696	1 501	1 566	1 117	1 122	1 247	1 081
25—34	2 223	1 722	1 570	1 426	1 510	1 274	1 624
35—44	2 464	1 936	1 902	1 931	1 603	1 472	1 675
45—54	2 570	2 136	1 951	2 374	2 169	1 828	2 389
55—59	2 288	2 054	2 010	2 706	2 144	1 923	2 322
60—64	2 129	2 526	2 295	2 789	2 413	2 196	2 597
65 i wyżej	3 137	3 178	2 840	3 694	3 909	3 822	4 041
w % przeciętnej dla branży							
razem	100	100	100	100	100	98	104
do 24	78	83	87	68	66	73	63
25—34	102	95	87	86	89	75	95
35—44	113	107	105	117	94	86	98
45—54	118	118	108	144	127	107	140
55—59	105	114	111	164	126	113	136
60—64	100	140	127	169	141	129	152
65 i wyżej	143	176	157	224	229	224	237

mniej więcej poziomie (jeżeli nie brać pod uwagę grupy wieku 65 lat i więcej, dla której wynik oparty jest na niewielkiej obserwacji, a sama grupa nie ograniczona z góry).

W górnictwie od wieku lat 55 widoczny jest nawet spadek chorobowości. Spadek ten tłumaczy się wychodzeniem w wieku lat 55 z pracy górników o słabszym stanie zdrowia względnie przydzielaniem ich do lżejszej pracy w górnictwie.

W przemyśle chemicznym wzrost chorobowości trwa również w grupach wieku po 45 roku życia. W tych właśnie grupach wieku chorobowość robotników przemysłu chemicznego osiąga bardzo wysoki poziom. Jest sprawą do wyjaśnienia, co jest przyczyną takiego kształtowania się chorobowości w przemyśle chemicznym. Być może jest to wynik długotrwałego oddziaływania na zdrowie robotników szkodliwych dla zdrowia warunków pracy w tym przemyśle.

Chorobowość mężczyzn i kobiet we wszystkich branżach ma zupełnie podobny przebieg, z tym że kobiety w przemyśle włókienniczym wykazują chorobowość wyższą i to we wszystkich grupach wieku, z wyjątkiem najmłodszej (do 24 lat). Różnica jest duża i wynosi średnio około 300 dni na 100 robotników rocznie.

Współczynnik chorobowości jest iloczynem częstości zachorowań, którą obliczamy jako liczbę zachorowań (tylko powodującym co najmniej 1-dniową niezdolność do pracy) przypadającą na 100 robotników rocznie i przeciętnego okresu niezdolności do pracy na 1 zachorowanie, który podajemy w dniach.

Osobne zbadanie kształtowania się każdego z tych elementów prowadzi do bardzo ciekawych wniosków. Częstość zachorowań robotników różnych branż przedstawia się następująco:

Branża Zw. Zawodowych	Na 100 robotników przypada zachorowań rocznie		
	razem	mężczyźni	kobiety
Górników	192,0	191,9	192,7
Prac. Przem. Metalow.	165,9	164,9	170,3
Hutników	163,6	157,2	195,5
Prac. Przem. Chemicznego	138,7	118,6	189,6
Prac. Przemysłu Włókienn., Odzież. i Skórzanego	137,8	116,7	149,2

Okazuje się, że przeciętnie na robotnika przypada więcej jak jedno zachorowanie, w niektórych branżach do dwóch zachorowań rocznie. Kobiety chorują częściej jak mężczyźni nawet w branżach, w których w porównaniu z mężczyznami wykonują lżejszą i bezpieczniejszą pracę. W przemyśle włókienniczym kobiety mają o 28% większą częstość zachorowań od mężczyzn (trzeba tu zaznaczyć, że za choroby nie uważano normalnego porożu ani zwolnień dla opieki nad dzieckiem).

Dane o częstości zachorowań w takim samym układzie, jak dane o współczynniku chorobowości podaje tabl. 2.

We wszystkich branżach widać bardzo podobną zależność częstości zachorowań od wieku. Chorobowość osiąga najwyższy poziom w grupie wieku 25—34, po czym spada systematycznie (nie należy brać pod uwagę z przyczyn już omówionych — danych dla grupy 65 lat i więcej). Najniższą częstość zachorowań mają grupy 55—64. Tylko robotnicy przemysłu chemicznego wykazują inny przebieg częstości zachorowań. Najwyższą częstość widać tu w grupach wieku 35—54. Grupy młodsze i starsze mają podobną częstość zachorowań.

Przebieg częstości zachorowań (ogółem) mężczyzn i kobiet jest bardzo podobny.

Stwierdzone duże różnice w częstości zachorowań robotników różnych branż, płci i wieku są następstwem różnic w częstości zachorowań na różne grupy chorób. Brak miejsca nie pozwala na przedstawienie pełnych wyników badania, ograniczamy się więc do podania w tabl. 3 danych o częstości zachorowań na kilka najważniejszych grup chorób, mianowicie

Tablica 2. Częstość zachorowań — dla branż piel i grup wieku

Grupa wieku	Na 100 robotników przypada zachorowań rocznie w branży Zw. Zaw.						
	Górników	Prac. Przem. Metal.	Hutników	Prac. Przem. Chemiczn.	Prac. Przem. Włók.		
					razem	mężczyzn	kobiet
razem	192	166	164	139	136	116	149
do 24	196	177	184	120	131	130	132
25—34	220	174	175	139	154	134	164
35—44	208	165	179	163	133	118	141
45—54	169	142	144	162	129	98	149
55—59	130	128	118	134	106	91	118
60—64	103	131	127	121	98	84	110
65 i wyżej	124	150	114	124	118	104	139
w % przeciętnej dla branży							
razem	100	100	100	100	100	85	110
do 24	102	107	112	86	96	96	97
25—34	115	105	107	100	113	99	121
35—44	108	99	109	117	98	87	104
45—54	88	86	88	117	95	72	110
55—59	68	77	72	96	78	67	87
60—64	54	79	77	87	72	62	81
65 i wyżej	65	90	70	89	87	76	102

częstości zachorowań na grype, gruźlicę, choroby reumatyczne, choroby serca, wypadki przy pracy.

Pomimo widocznych przypadkowych odchyśleń, jakie wykazują częstości zachorowań na poszczególne grupy chorób, łatwo jednak prześledzić dane w tablicy 3, dlatego nie będziemy ich omawiać.

Należy jednak podkreślić, że podana częstość zachorowań na choroby przewlekłe, w pierwszym rzędzie gruźlicę narządów oddechowych i choroby reumatyczne, nie odnosi się tylko do pierwszych zachorowań, ale obejmuje także nawroty i pogorszenia choroby, które nastąpiły po przerwie trwającej przynajmniej 8 tygodni. Obejmują one także krótkotrwałe zwolnienia z pracy, udzielane dla celów diagnostycznych, pobyty w szpitalach w celach obserwacji itd.

Przebieg częstości zachorowań na daną grupę chorób jest w różnych branżach bardzo podobny. Natomiast niepodobny jest rozkład częstości wypadków przy pracy. Okazuje się że zależność częstości wypadków od wieku jest największa w górnictwie, znacznie mniejsza w hutnictwie i przemyśle metalowym. W tych branżach częstość wypadków maleje z wiekiem. W przemyśle chemicznym zależność jest mała, a zupełnie nie widać jej w przemyśle włókienniczym; w tym przemyśle częstość wypadków jest prawie jednakowa we wszystkich grupach wieku.

Pod względem uprawnień do zasiłków na równi z zachorowaniami traktowane są przypadki kwarantanny w związku z zachorowaniem domownika na chorobę zakaźną oraz przypadki zwolnień matek (rzadko ojców) dla zapewnienia opieki choremu dziecku.

Przypadki kwarantanny są bardzo rzadkie. Zdarzają się u mężczyzn raz na 10.000 rocznie, u kobiet do 4 na 1.000 rocznie. Natomiast stosunkowo często udziela się zwolnień kobietom z tytułu opieki nad chorym dzieckiem. Częstość tych zwolnień była następująca:

Branża Zw. Zawodowych	Na 100 kobiet było zwolnień z tyt. opieki	Na 100 zachorowań kobiet było ponadto zwolnień z tyt. opieki
Górników	23,9	12,4
Prac. Przem. Metalowego	39,5	23,2
Hutników	36,3	18,6
Prac. Przem. Chemicznego	38,1	20,1
Prac. Przem. Włókienn., Odzież. i Skórzanego	41,8	28,0

Tablica 3. Częstość zachorowań na niektóre grupy chorób a)

Grupa wieku	Na 100 robotników przypada zachorowań rocznie w branży Zw. Zawod.						
	Górników	Prac. Przem. Metal.	Hutników	Prac. Przem. Chem.	Prac. Przem. Włók.		
					razem	mężczyzn	kobiet
Grypa							
razem	18,5	18,5	14,7	15,2	21,5	20,4	22,6
do 24	21,7	21,4	17,9	14,5	24,2	26,1	23,5
25—34	22,6	21,2	17,2	16,3	27,1	27,4	27,0
35—44	17,9	17,1	17,3	17,2	20,7	21,0	20,6
45—54	13,3	12,4	10,3	14,5	15,6	13,5	16,9
55—59	9,3	9,3	9,3	11,6	11,1	9,1	12,6
60—64	6,6	9,9	8,3	9,4	12,4	12,3	12,6
65 i wyżej	6,6	11,4	6,3	8,8	9,7	9,0	10,7
Gruźlica							
razem	2,8	3,4	3,2	2,9	2,9	3,5	2,6
do 24	1,6	2,1	2,3	1,6	2,3	2,9	2,2
25—34	3,0	3,6	3,1	3,5	3,5	3,5	3,5
35—44	3,5	3,5	3,2	3,7	2,3	2,7	2,1
45—54	4,0	4,5	3,8	3,2	3,4	5,0	2,3
55—59	3,4	4,9	3,1	2,5	2,9	4,3	1,7
60—64	2,2	5,9	3,4	3,2	2,1	3,2	1,2
65 i wyżej	1,4	3,1	3,7	3,4	2,6	3,3	1,5
Choroby reumatyczne							
razem	6,4	6,5	9,5	5,2	6,4	4,7	7,8
do 24	2,6	3,7	3,9	2,0	2,4	2,2	2,5
25—34	5,6	6,0	7,7	4,4	5,1	3,3	5,9
35—44	9,4	9,0	12,3	6,9	7,2	4,1	8,8
45—54	10,0	8,9	12,1	10,8	11,1	5,8	14,6
55—59	9,6	10,9	12,8	8,9	10,5	5,6	14,4
60—64	7,5	7,7	13,6	6,4	9,4	6,3	12,0
65 i wyżej	6,1	6,1	14,3	8,0	9,1	5,6	14,5
Choroby serca i narządów krążenia							
razem	5,4	4,9	8,0	5,4	7,2	5,6	8,2
do 24	2,4	3,0	3,1	1,9	2,4	2,2	2,5
25—34	4,0	2,8	5,3	3,0	4,3	2,8	5,0
35—44	6,0	5,0	7,2	5,8	6,0	4,0	7,0
45—54	7,7	8,2	10,9	11,9	11,5	5,6	15,3
55—59	10,4	11,2	14,0	16,0	12,4	7,9	16,1
60—64	12,9	13,9	22,3	12,9	17,6	13,3	21,1
65 i wyżej	16,4	24,9	16,6	31,9	28,9	22,5	38,7
Wypadki przy pracy							
razem	25,4	18,8	13,3	9,0	4,2	7,6	2,5
do 24	27,9	25,0	17,9	7,8	5,1	11,8	2,8
25—34	29,4	19,4	14,1	9,4	4,2	8,3	2,2
35—44	26,8	17,0	12,9	10,9	4,4	8,1	2,4
45—54	21,7	12,6	11,3	10,3	3,8	5,5	2,7
55—59	14,1	8,3	10,0	6,5	2,7	4,3	1,3
60—64	8,3	9,8	7,0	8,1	2,9	5,3	0,9
65 i wyżej	11,6	7,7	7,4	5,7	3,7	3,4	4,0

a) Grupy chorób obejmują następujące numery statystyczne chorób wg „Mianownictwa chorób i przyczyn zgonów, obowiązującego od 1.I.1951 r.”:
 Grypa: 13;
 Gruźlica: 36;
 Choroby reumatyczne: 113—115;
 Choroby serca i narządów krążenia: 147—158;
 Wypadki przy pracy: 81—84;

Oprócz kobiet zatrudnionych w górnictwie, wśród których przypuszczalnie odsetek mężatek, jest znacznie mniejszy jak w innych branżach, kobiety dość równomiernie korzystają ze zwolnień z tytułu opieki nad dzieckiem: od 36 do 42 razy na 100 zatrudnionych kobiet rocznie. Znaczna większość tych zwolnień przypada przy tym na grupę wieku 25—34 lat.

Przeciętny okres niezdolności do pracy na 1 zachorowanie był następujący:

Branża Zw. Zawodowych	Na 1 zachorowanie przypadku dni niezdolności do pracy		
	razem	mężczyźni	kobiety
Górników	11,4	11,7	8,6
Prac. Przem. Metalowego	10,9	11,1	9,9
Hutników	11,0	11,4	9,3
Prac. Przem. Chemicznego	11,9	12,2	11,5
Prac. Przemysłu Włókienn., Odzież. i Skórzanego	12,6	14,3	11,9

Przeciętny okres niezdolności do pracy dla mężczyzn wykazuje duże podobieństwo w 4 pierwszych branżach; w przemyśle włókienniczym zaś jest on znacznie wyższy niż w pozostałych branżach. Przeciętny okres niezdolności kobiet wykazuje w poszczególnych branżach wyższe aniżeli u mężczyzn różnice. Różnice te są podobne w 4 branżach; w górnictwie przeciętny okres choroby jest znacznie krótszy niż w pozostałych branżach (może znowu wpływ odmiennego składu pracownic wg stanu cywilnego — mniejszy procent mężatek?).

Porównanie przeciętnych okresów niezdolności do pracy, powodowanych przez zachorowanie na różne grupy chorób, dowodzi, że okresy te dla mężczyzn i kobiet są bardzo podobne. Są one także mało zróżnicowane w zależności od branż. Porównanie przeciętnych okresów dla kilku grup chorób przedstawia się następująco:

Branża Związków Zawodowych	Na 1 zachorowanie przypadku dni niezdolności, przy zachorowaniu na				
	grypę	gruźlicę	chorób reumat.	chorób serca	wypadki przy pracy
Górników	5,3	53,4	10,7	17,3	18,7
Prac. Przem. Metalow.	5,4	45,1	14,5	17,3	11,2
Hutników	5,5	48,5	10,6	18,0	15,7
Prac. Przem. Chem.	5,3	53,2	13,7	21,0	13,6
Prac. Przem. Włókienn.					
razem	5,7	53,2	19,4	26,8	12,6
mężczyźni	5,5	61,3	20,4	31,9	12,2
kobiety	5,8	47,2	19,1	24,9	13,2

Przeciętny okres niezdolności do pracy z powodu grypy jest prawie jednaki we wszystkich branżach. Niewielkie stosunkowo są różnice w przeciętnym okresie niezdolności do pracy, spowodowanej gruźlicą. Duże natomiast różnice wykazują okresy dla

Tablica 4. Przeciętny okres niezdolności do pracy dla branż, płci i grup wieku

Grupa wieku	Na 1 zachorowanie przypadku dni niezdolności w branży Zw. Zawod.						
	Górników	Prac. Przem. Metal.	Hutników	Prac. Przem. Chemicz.	Prac. Przem. Włókienniczego		
					razem	mężczyzn	kobiet
razem	11,4	10,9	11,0	11,9	12,6	14,3	11,9
do 24	8,7	8,5	8,5	9,3	8,6	9,6	8,2
25—34	10,1	9,9	8,9	10,2	9,8	9,5	9,9
35—44	11,8	11,7	10,6	11,8	12,1	12,4	11,9
45—54	15,2	15,0	13,5	14,7	16,8	18,6	16,1
55—59	17,5	16,0	17,1	20,1	20,2	21,2	19,7
60—64	20,6	19,3	18,1	23,1	24,7	26,3	23,6
65 i wyżej	25,3	21,3	24,9	27,9	33,1	36,6	29,0
w % przeciętnej dla branży							
razem	100	100	100	100	100	113	94
do 24	76	78	77	78	68	76	65
25—34	89	91	81	86	78	75	79
35—44	104	107	96	99	96	98	94
45—54	133	138	123	124	133	148	128
55—59	154	147	155	169	160	168	156
60—64	181	177	165	194	196	209	187
65 i wyżej	222	195	226	234	263	290	230

chorób reumatycznych i chorób serca. Są one znacznie krótsze w 4 branżach, w których większość zakładów pracy przypada na Śląsk, dłuższe — w przemyśle włókienniczym. Być może istnieją tu różnice w traktowaniu tych chorób. Być może w przemyśle włókienniczym zatrudnia się również osoby o złym stanie zdrowia: z przewlekłymi chorobami serca i reumatycznymi.

Dłuższe okresy niezdolności do pracy wywołanej wypadkami w górnictwie i hutnictwie odpowiadają większemu odsetkowi wypadków ciężkich w tych branżach.

Zależność przeciętnego okresu choroby od wieku przedstawiają tablice 4 i 5.

Tablica 5. Przeciętny okres niezdolności do pracy przy zachorowaniach na niektóre grupy chorób

Grupa wieku	Na 1 zachorowanie przypadku dni niezdolności w branży Zw. Zawod.						
	Górników	Prac. Przem. Metal.	Hutników	Prac. Przem. Chemicz.	Prac. Przem. Włókiennicz.		
					razem	mężczyzn	kobiet
Grypa							
razem	5,3	5,4	5,5	5,3	5,7	5,5	5,8
do 24	5,3	5,0	4,8	4,8	5,2	5,0	5,3
25—34	5,2	5,6	5,2	5,2	5,3	5,0	5,5
35—44	5,2	5,3	5,7	5,1	5,9	5,6	6,1
45—54	5,7	5,3	6,3	6,5	6,4	6,1	6,5
55—59	5,4	5,5	5,6	7,3	6,7	5,1	7,6
60—64	5,9	6,6	6,9	6,5	9,1	9,1	9,1
65 i wyżej	5,6	7,5	7,5	7,1	8,5	9,0	7,8
Gruźlica							
razem	53,4	45,1	48,5	53,2	53,2	61,3	47,2
do 24	43,2	48,4	40,2	44,8	48,2	61,2	42,5
25—34	51,7	41,4	46,9	42,0	46,2	47,2	45,6
35—44	47,4	34,2	47,8	54,5	48,8	43,8	52,3
45—54	59,6	56,0	50,1	83,8	66,1	78,3	48,7
55—59	57,8	40,4	55,3	59,4	55,0	58,8	47,4
60—64	91,6	68,3	50,4	83,1	78,8	72,9	92,3
65 i wyżej	113,0	58,0	52,1	57,0	79,2	91,9	36,8
Choroby reumatyczne							
razem	10,7	14,5	10,6	13,7	19,4	20,4	19,1
do 24	9,4	9,4	10,5	9,5	12,2	10,2	12,8
25—34	8,4	11,6	8,1	11,0	13,6	10,7	14,4
35—44	10,3	17,9	9,1	14,0	14,0	10,3	15,0
45—54	11,5	16,8	11,4	15,3	21,9	23,6	21,5
55—59	14,1	18,4	14,1	20,4	27,1	31,1	25,8
60—64	12,1	18,7	13,2	10,1	28,5	33,6	26,2
65 i wyżej	23,1	26,2	15,7	29,8	42,7	45,6	40,9
Choroby serca i narządów krążenia							
razem	17,3	17,3	18,0	21,0	26,8	31,9	24,9
do 24	8,9	14,4	10,9	8,0	15,1	11,3	16,3
25—34	10,6	13,3	10,8	10,8	14,9	13,0	15,5
35—44	16,1	12,7	15,3	11,4	19,2	18,1	19,5
45—54	18,9	21,7	15,7	21,3	23,8	18,9	25,0
55—59	18,2	21,0	22,9	28,3	31,3	30,8	31,5
60—64	28,3	22,5	25,3	55,3	42,2	49,3	38,4
65 i wyżej	40,4	21,3	44,2	40,0	46,7	54,3	39,9
Wypadki przy pracy							
razem	18,7	11,2	15,7	13,6	12,6	12,2	13,2
do 24	14,3	9,6	13,5	11,9	10,3	10,1	10,6
25—34	18,0	11,2	13,1	12,2	10,6	10,5	11,0
35—44	20,3	11,7	17,9	14,0	13,9	13,2	15,3
45—54	24,8	14,7	13,4	17,3	15,8	14,9	16,9
55—59	27,2	15,0	26,2	12,6	17,9	14,7	26,2
60—64	26,1	17,8	22,2	22,2	22,9	21,7	29,0
65 i wyżej	35,4	17,0	15,2	26,2	14,2	14,8	13,4

Tabl. 4 dowodzi, że przeciętny okres niezdolności do pracy jest w silnym stopniu uzależniony od wieku robotników, i że zależność ta jest prawie jednakowa we wszystkich branżach i dla obu płci. Jeżeli nie brać pod uwagę przypadkowych odchyłań widocznych w danych dla ostatnich dwu grup wieku, to regularność jest tu bardzo duża.

Posługując się wynikami dla 5 branż, można przyjąć, że przeciętny okres choroby robotników przemysłowych i górników przedstawia się w przybliżeniu następująco:

w wieku:	do 24 lat	— 8,5 dni
"	25—34 "	— 10 "
"	35—44 "	— 12 "
"	45—54 "	— 15 "
"	55—59 "	— 18 "
"	60—64 "	— 21 "
"	65 i więcej	— 26 "

Bardziej złożona jest zależność od wieku okresów niezdolności przy różnych chorobach. Przy zachorowaniach na grypę i gruźlicę jest ona bardzo słaba, prawie niewidoczna. Widoczna jest przy tym prawie zupełna zgodność danych dla wszystkich branż.

Zależność okresu niezdolności do pracy od wieku przy zachorowaniach na choroby reumatyczne i choroby serca jest bardzo silna i bardzo zbliżona w różnych branżach.

Wyraźna, choć niewielka jest zależność od wieku okresów niezdolności do pracy wywołanej wypadkami przy pracy. Widoczne są tu duże różnice w branżach. Widać jednak wszędzie, że przeciętny okres systematycznie rośnie w grupach pracowników od wieków młodszych do 54 lat. Później wzrost ten ustaje, przy czym widać duże przypadkowe wahania danych, co jest następstwem niewielkiej liczby wypadków w tych grupach wieku.

W powoływany już opracowaniu, opartym na statystyce Ministerstwa Zdrowia, T. Nagórski podaje zestawienie zmian w chorobowości ogółu pracowników wg głównych przyczyn w okresie lat 1951—1956. Przytoczymy wyciąg z „Wiadomości Statystycznych” nr 5/6 z roku 1957, str. 25 — tablica 3:

Grupa chorób	Dni niezdolności na 100 pracowników			Procento- wy podział dni w 56 r.
	1951	1954	1956	
razem	908	1108	1193	100
Grypa	71	74	41	3,5
Gruźlica narz. oddech.	107	132	142	11,9
Urazy związ. z zawod.	105	123	104	8,7
Urazy nie związ. z zawod.	29	63	88	7,4
Choroby reumatyczne	49	48	56	4,7
Choroby układu nerwowego	34	67	82	6,9
Chor. narz. krążenia	42	63	90	7,5
Chor. narz. oddechowych	50	83	103	8,7
Chor. narz. trawienia	30	44	54	4,5
Ropne choroby skóry	45	62	67	5,6
Choroby kobiece	35	45	50	4,2
Inne — wyżej nie wym.	311	304	315	26,4

Zestawienie wykazuje wzrost chorobowości z powodu wszystkich wymienionych chorób oprócz grypy (i innych — nie określonych w tablicy chorób) oraz urazów związanych z wykonywaniem zawodu. Szczególnie silny jest wzrost chorobowości z powodu gruźlicy, urazów nie związanych z zawodem (trzykrotny), chorób układu nerwowego i narządów krążenia oraz narządów oddechowych (ponad dwukrotny).

W statystyce CZUS z 1957 roku przyjęto podział chorób na 26 grup, a więc bardziej szczegółowy od stosowanego w statystyce Ministerstwa Zdrowia, jednakże utrzymano ściśłą odpowiedniość podstawowych grup chorób w obu statystykach. Dlatego też możemy porównać, jak kształtowała się chorobowość w 1957 roku wśród robotników poszczególnych branż w tych samych grupach chorób, jak w powyższym zestawieniu:

Grupa chorobowości	Na 100 robotników być dni niezdolności w branży zw. zawodowych				
	Górników	Pr. Przem. Metalow.	Hutników	Pr. Przem. Chemiczn.	Pr. Przem. Włókienn.
razem	2 186	1 808	1 805	1 652	1 735
Ostre chor. zakaźne (bez grypy)	33	47	23	31	33
Grypa	98	99	82	81	124
Gruźlica narząd. oddech.	151	152	153	152	157
Urazy związ. z zawod.	475	211	209	122	54
Urazy nie związ. z zaw.	248	148	144	115	95
Nowotwory	19	9	17	22	28
Schorzenia reumatycz.	68	94	100	71	126
Chor. układu nerwow.					
narz. wzroku, słuchu	131	177	116	156	167
Chor. narząd. krążenia	92	85	145	115	196
Chor. narząd. oddech.	199	194	209	162	154
Choroby narząd. traw.	240	252	219	214	239
Choroby skóry	222	132	170	119	99
Inne	210	208	218	270	263

W pierwszych 4 branżach (oprócz przemysłu włókienniczego) najczęstszą przyczyną niezdolności do pracy są urazy. Urazy te podzielone na związane i nie związane z zawodem, jednak podział ten nie jest z pewnością przeprowadzony dokładnie. Urazy powodują łącznie:

.W branży Zw. Zawodowych	Dni niezdoln. spowod. urazami na 100 robotników	W % ogólnej liczby dni niezdolności
Górników	723	33
Prac. Przem. Metalowego	359	20
Hutników	253	20
Prac. Przem. Chemicznego	237	14
Prac. Przem. Włókienniczego	149	9

W porównaniu z danymi GUS ze statystyki wypadków przy pracy, zgodne są tylko dane o wypadkach przy pracy w górnictwie i hutnictwie. Natomiast w pozostałych branżach statystyka CZUS 1957 roku daje liczby znacznie (2—3 krotnie) wyższe.

Dokładne porównanie jest tu zresztą niemożliwe, wobec odmiennej klasyfikacji zakładów pracy wg branż, stosowanej przez GUS.

W każdym razie bardzo wysoki odsetek dni niezdolności do pracy spowodowany urazami, zwłaszcza zaś rosący z roku na rok udział „urazów nie związanych z zawodem”, zasługuje na szczególne zainteresowanie i wyjaśnienie.

Poziom chorobowości spowodowanej chorobami zakaźnymi, grypą i gruźlicą, jest bardzo wyrównany we wszystkich objętych badaniem branżach. Jest on wysoki, jednak nie odbiega nadmiernie od poziomu z lat poprzednich (por. wyżej podane zestawienie z „Wiadomości Statystycznych”).

Schorzenia reumatyczne i schorzenia układu nerwowego (do których włączono choroby narządów wzroku i słuchu) są przyczyną stosunkowo niewiele większej liczby dni niezdolności robotników w 1957 roku niż dla ogółu pracowników wg danych Ministerstwa Zdrowia.

Branża Zw. Zawodowych rok	Dni niezdolności z 4 grup chorób a) na 100 robotników	% ogólnej liczby dni niezdolności	
razem b)	1951 1956	167 314	18 26
Górników	1957	753	34
Prac. Przem. Metal.	1957	663	37
Hutników	1957	743	41
Pr. Przem. Chemiczn.	1957	610	37
Pr. Przem. Włókien.	1957	688	39

a) choroby narządów krążenia, oddechowych, trawienia i skóry

b) dla ogółu pracowników.

Natomiast choroby narządów krążenia, choroby narządów oddechowych, choroby narządów trawienia, oraz choroby skóry w objętych badaniem branżach w 1957 roku były powodem chorobowości robotników w znacznie wyższym stopniu aniżeli w 1956 roku (chorobowość ogółu pracowników);

Zachorowania „z innych przyczyn” mają we wszystkich branżach wyrównany poziom. Nieco większy udział tej grupy zachorowań w przemyśle chemicznym i włókienniczym należy przypisać większemu odsetkowi kobiet w tych branżach, w konsekwencji częstszym zachorowaniom na choroby kobiece.

Okazuje się więc, że podstawową przyczyną wzrostu chorobowości w ostatnich latach były:

- 1) wzrost urazów nie związanych z pracą zawodową,
- 2) wzrost zachorowań na choroby narządów krążenia, oddechowych (bez gruźlicy) i trawienia oraz skóry i tkanki podskórnej.

Na te przyczyny zachorowań należy więc zwrócić szczególną uwagę przy ocenie czy wzrost chorobowości należy przypisać tylko zwiększonemu wykorzystaniu przez pracowników uprawnień zasiłkowych, czy też istnieją jakieś obiektywne przyczyny, które tak znacznie podwyższyły chorobowość robotników w ostatnim okresie.

Wzrost chorobowości może zaznaczyć się z dwu przyczyn. Może wzrosnąć częstość zachorowań, albo przy tej samej częstości zachorowań może wzrosnąć przeciętny okres niezdolności do pracy. Zdarza się także, że wzrostowi częstości zachorowań towarzyszy skrócenie okresu niezdolności do pracy. Następuje to w tych przypadkach, gdy z jakichś względów pracownicy zgłaszają nawet lekkie zachorowania o bardzo krótkim okresie niezdolności do pracy. Może to nastąpić na przykład przy bardzo ułatwionym dostępie do lekarza.

Dlatego tak duże znaczenie ma obserwowanie nie tylko rozwoju współczynników chorobowości, ale tak-

że badanie osobno zmian w częstości zachorowań i zmian w przeciętnym okresie niezdolności do pracy — i to zarówno dla zachorowań w ogóle jak i zachorowań na różne grupy chorób.

Do obserwowania takich zmian konieczne jest systematyczne powtarzanie szczegółowych badań chorobowości, gdyż dane ze statystyki sprawozdawczej są dla tego celu niewystarczające. Stąd np. badanie z 1957 roku mogłoby dać daleko więcej informacji, gdyby nie było pierwszym badaniem tego rodzaju w Polsce i gdyby tym samym istniała podstawa do porównania ze stanem sprzed kilku lat. Niestety, obecnie taka podstawa nie istnieje. Jedyne dotąd wykonane badanie chorobowości w I półr. 1951 roku nie daje wystarczającej podstawy do porównań, ponieważ zawiera tylko niewielką ilość informacji, mianowicie: podział zachorowań i dni niezdolności wg przyczyn, podział zachorowań wg płci i wieku robotników oraz wg długości okresu niezdolności do pracy. Najważniejsze informacje, mianowicie: częstość zachorowań i chorobowość w poszczególnych branżach nie mogły być wówczas dokładnie ustalone z braku statystyki ubezpieczonych w okresie objętym badaniem.

Wyniki badania z 1957 roku okazały się bardzo cenne w przyszłości, jako podstawa do porównania z wynikami następnego z kolei badania chorobowości. Przedstawiają one bowiem informacje ze szczególnie ciekawego okresu historycznego polskich ubezpieczeń chorobowych, a mianowicie z okresu wyjątkowo (i jak obecnie już okazuje się — przejściowo) wysokiej chorobowości.

Z przytoczonych względów nie można poprzestać na wykonaniu tego badania, którego wyniki przedstawiono. Systematyczne powtarzanie podobnych badań powinno zostać uznane za jedno z normalnych planowych zadań CZUS — zwłaszcza, że przy zastosowaniu reprezentacyjnej metody ani koszt ani pracochłonność takiego badania nie są zbyt duże.

Antoni Wanatowski

Uwagi o prawie do renty starczej z art. 100 dekretu o p. z. e.

Dekret z 25.6.1954 o p.z.e. stanowi w art. 100 ust. 1, że „pracownikom, którzy w dniu wejścia w życie dekretu byli objęci państwowym systemem emerytalnym przysługuje na ich wniosek prawo do renty starczej, jeżeli do dnia 1 lipca 1959 r. osiągną:

- 1) 35 lat zatrudnienia i ukończą 55 lat lub
- 2) 25 lat zatrudnienia i ukończą 60 lat”.

Ustęp 2 tego artykułu wprowadza ograniczenie, polegające na tym, że rentę starczą na powyższych zasadach można przyznać „w przypadku ustania zatrudnienia wskutek zwolnienia pracownika ze służby przez władzę służbową bądź na prośbę pracownika”.

Dekret o p.z.e. przeprowadzał w jego pierwszej redakcji konsekwentnie zasadę kumulacji renty i płacy, toteż w art. 89 (obecnie art. 100) ustępu 2 nie było. Przepis tego ustępu został wprowadzony nowelą z 27.11.1954 (Dz. U. nr 54, poz. 268). Wprowadzenie ust. 2 nowelą, która zawierała w sobie elementy przyszłego rozwiązania wzajemnego stosunku renty i płacy stanowiło pierwszy wyłom od zasady kumulacji renty i płacy i dlatego było niewątpliwie słuszne. Poza tym było ono potrzebne jako uzasadnienie racji istnienia przepisu ust. 1.

B. państwowy system emerytalny — system zaopatrzenia z funduszków państwowych, stanowiący raczej zabezpieczenie państwowe a nie

ubezpieczenie społeczne — dawał swym uczestnikom, tj. pracownikom państwowym poważne przywileje. Obowiązujący w pierwszych latach po wyzwoleniu system emerytalny przywilejów tych nie przekreślił i tym samym dawał tej grupie pracowników ekspektatywy na otrzymanie emerytury w razie spełnienia pewnych warunków.

Gdy wprowadzony został nowy dekret z dn. 25.6.1954 oparty o zasadę powszechności, okazało się, że poważna liczba urzędników państwowych zostanie pozbawiona tych ekspektatyw, którymi uprzywilejowywał ich b. państwowy system emerytalny. Powstało więc zagadnienie, czy należy tę grupę pracowników pozbawić spodziewanych zaopatrzeń w razie spełnienia warunków uchylonego właśnie b. systemu emerytalnego. Oczywiście niemożliwe było pozostawienie tych ekspektatyw w najszerszym ich zakresie, chodziło więc o ustalenie w jakim zatem zakresie należy je zachować.

Ustawodawca zachował je dla tych pracowników objętych w dniu 1 lipca 1954 b. państwowym systemem emerytalnym, którzy będą mieli 35 lat zatrudnienia i 55 lat życia oraz dla tych, którzy osiągną 25 lat zatrudnienia i 60 lat życia. Ustalił też, że oba te wymogi należy osiągnąć najdalej w ciągu 5 lat od dnia wejścia w życie dekretu, tj. do dnia 1 lipca

1959 roku. Zostały więc przewidziane ulgi dwojakiego rodzaju: dla pracowników posiadających 35 lat zatrudnienia, a więc o 10 lat więcej niż wymaga art. 30 dekretu, skrócenie wieku starczego o 10 lat, zaś dla pracowników mających 25 lat zatrudnienia skrócenie wieku starczego o 5 lat.

A zatem art. 100 (podówczas art. 89) ustala łagodniejsze warunki dla uzyskania renty starczej niż art. 28 dekretu o p.z.e. A co więcej został wprowadzony dodatkowy przywilej: w b. państwowym systemie emerytalnym przyznawano emeryturę dopiero z chwilą przeniesienia w stan spoczynku czyli z chwilą swoistego pod względem prawnym zwolnienia z pracy; natomiast — wobec braku w dekrecie o p.z.e. w jego pierwszej redakcji przepisu ust. 2 — można było nawet nie przerwać pracy czyli nie być przeniesionym w stan spoczynku i otrzymać rentę. Stąd wprowadzenie tego ustępu, warunkującego prawo do świadczeń z art. 89 (obecnie art. 100) koniecznością ustania zatrudnienia, było słuszne i sprawiedliwe.

Z tymi uwagami historycznymi należało się zapoznać z tego powodu, że pomogą one zrozumieć i właściwie wyinterpretować niektóre wątpliwości, które powstają przy stosowaniu przepisu ust. 2 art. 100.

Przed wszystkim należy ustalić jak rozumieć pojęcie „zatrudnienia”?

Przepis ust. 2 mówi o zatrudnieniu — a nie o okresach zaliczanych do wysługi emerytalnej zgodnie z b. systemem emerytalnym — toteż zatrudnienie należy określać zgodnie z przepisami dekretu o p.z.e. czyli z art. 7. Nadto, oprócz okresów zatrudnienia z art. 7, należy do okresów zatrudnienia, o których mówi art. 100, zaliczać również okresy zaliczalne na podstawie art. 8 dekretu. Jest to zupełnie jasne. Art. 28 ust. 1 dekretu mówi o „pracowniku, który ma wymagany okres zatrudnienia” i w tym pojęciu okresu zatrudnienia mieszczą się nie tylko okresy z art. 7, lecz również okresy zaliczalne z art. 8 dekretu. Te same więc zasady należy stosować w przypadku art. 100 dekretu. Nie mogą natomiast wchodzić w rachubę okresy, które były zaliczane do wysługi lat w b. państwowym systemie emerytalnym, a dziś obowiązujące przepisy tych okresów nie przewidują (np. okresy służby w legionach Piłsudskiego).

Najpoważniejsze jednak wątpliwości wywołuje pytanie, jaki wzajemny stosunek zachodzi między p o s z c z e g ó l n y m i wymogami ust. 1 art. 100 a wymogiem ustania zatrudnienia z ust. 2. Niezależnie od tego, należy również wyjaśnić samo pojęcie „ustania” zatrudnienia (o czym będzie mowa w końcowej części niniejszych rozważań).

Gdy chodzi o wzajemny stosunek poszczególnych wymogów ust. 1 art. 100 do wymogu o ustaniu zatrudnienia, możemy przewidzieć następujące sytuacje:

1) pracownik osiągnął wymagany wiek i wymagany okres zatrudnienia przed 1 lipca 1959 i zwolnił się z zatrudnienia również przed tą datą,

2) pracownik osiągnął wymagany wiek i wymagany okres zatrudnienia przed 1 lipca 1959, ale zwolnił się z pracy po dniu 1 lipca 1959,

3) pracownik osiągnął przed 1 lipca 1959 wymagany okres zatrudnienia i zwolnił się z pracy; wymagany zaś wiek starczy osiągnął dopiero po zaprzestaniu pracy, ale jeszcze przed 1 lipca 1959.

Sytuacja pod 1) nie budzi wątpliwości. Pracownik spełnił warunki ust. 1 i ust. 2 i tym samym uzyskał prawo do renty starczej.

W sytuacji pod 2) warunki ust. 1 zostały spełnione ponad wszelką wątpliwość. Mogłoby powstać jedynie pytanie, czy zaprzestanie pracy po 1 lipca 1959 a nie przed tym terminem może wpłynąć ujemnie na ocenę prawa do renty. Ponieważ jednak ust. 2 nie stawia żadnych terminów co do tego kiedy ma nastąpić zaprzestanie pracy, przeto pracownik uzyskuje w omawianej sytuacji prawo do renty starczej.

Sytuacja pod 3) jest w przeciwieństwie do sytuacji pod 2) nieco skomplikowana. Pracownik uzyskał przed 1 lipca 1959 wymagany w ust. 1 okres zatrudnienia i po uzyskaniu tego okresu przed 1 lipca 1959 zaprzestał wykonywać zatrudnienie. W dniu, w którym zaprzestał zatrudnienia, nie osiągnął jeszcze przewidzianego w ust. 1 wieku starczego. Powstaje pytanie, czy osiągnięcie wymaganego wieku dopiero po ustaniu zatrudnienia, ale jeszcze przed 1 lipca 1959 — nie spowoduje utraty prawa do renty starczej z art. 100. Innymi słowy powstaje pytanie: czy pracownik, który zwolnił się z pracy po spełnieniu przed 1 lipca 1959 warunku co do okresu zatrudnienia, może zaprzestać wykonywać zatrudnienie i czekać aż spełni się warunek co do wieku — oczywiście przed dniem 1 lipca 1959 roku.

Ratio legis art. 100 daje pewnej grupie pracowników możliwość korzystania z ekspektatyw, jakie dawał im b. państwowy system emerytalny, którego byli uczestnikami. Praktycznie oznacza to, że ta kategoria pracowników uzyskuje prawo do renty starczej niezależnie od warunków wymaganych od tej renty w art. 28 dekretu, a w szczególności nie wymaga się od tych pracowników osiągnięcia wieku określonego w tym artykule. Stanowi to przywilej w stosunku do ogółu pracowników, którzy nabywają prawo do renty starczej dopiero po spełnieniu wszystkich rygorów art. 28. Skoro więc pracownicy objęci w dniu 1 lipca 1958 państwowym systemem emerytalnym uzyskują prawo do renty starczej niezależnie od podstawowego postanowienia art. 28 (warunek wieku), to prawo ich do tej renty powinno być niezależne również od dalszego postanowienia tego artykułu, a mianowicie że osiągnięcie wieku wymaganego do renty starczej może nastąpić po ustaniu zatrudnienia. A zatem, jeśli momentem decydującym przy interpretacji art. 100 będzie ratio legis ustawodawcy, to wtedy należałoby dojść do wniosku: pracownik, który osiągnął przed 1 lipca 1959 wymagany okres zatrudnienia, gdy zaprzestanie wykonywać zatrudnienie przed osiągnięciem wymaganego wieku, traci prawo do renty star-

czej z art. 100, chociażby wymagany wiek osiągnął przed 1 lipca 1959.

Trzeba tu jednak podnieść, że można również stanąć na wręcz przeciwnym stanowisku, jeśli przyjmie się gramatyczną wykładnię art. 100. Pracownikowi w sytuacji wyżej przytoczonej będzie przysługiwała renta starcza, gdyż faktycznie spełnia on wszystkie wymogi art. 100, a mianowicie: wymagany okres zatrudnienia i wymagany wiek osiągnął przed 1 lipca 1959 oraz zaprzestał wykonywać zatrudnienie. Przy takiej wykładni art. 100 nie bierze się pod uwagę zasadniczego tu momentu, jakim jest wzajemny stosunek między p o s z c z e g ó l n y m i elementami ust. 1 a ustaniem zatrudnienia, o którym mówi ust. 2. Interpretację art. 100 w tym kierunku dopuszcza jego legislacyjna niedoskonałość, co nie powinno jednak stanowić okazji do rozszerzania działania postanowień art. 100 na stany i sytuacje niezamierzone. Należy tu raczej stosować ratio legis, którą miał sam ustawodawca. Nie oznacza to bynajmniej dowolności interpretacji chociażby dlatego, że przecież wykładnia gramatyczna nie jest jedynie obowiązująca. Istnieje przecież również wykładnia logiczna i ta powinna uzupełniać niewyczerpany przepis nie tylko w kierunku rozszerzającym — na który zawsze wszyscy się zgadzają — ale również w kierunku zawężającym, jeśli taka była intencja ustawodawcy.

W końcu należy poświęcić kilka uwag wymogowi „ustanie zatrudnienia” z ust. 2 art. 100, warunkującemu prawo do renty starczej z tegoż artykułu.

Uczestnikami b. państwowego systemu emerytalnego mogli być tylko ci pracownicy, których stosunek służbowy opierał się na mianowaniu (a nie na umowie o pracę). Powstaje więc pytanie, czy przez „ustanie zatrudnienia”, o którym mowa w ust. 2, trzeba rozumieć faktyczne zaprzestanie wykonywania zatrudnienia czy też wystarczy zmiana charakteru stosunku służbowego, tzn. czy wystarczy, by pracow-

nik został w tym samym zakładzie pracy zwolniony jako pracownik z mianowania i następnie nadal zatrudniony w tym zakładzie jako pracownik na podstawie umowy (może być nawet na innych warunkach)?

W dziedzinie stosunków pracy, podobnie jak i we wszystkich innych dziedzinach, obowiązują pewne, niepisane wprawdzie, normy moralne wypływające z zasad socjalistycznego współzycia. Normy te wymagają m. in. by nie „eksploatowano” zbytńo np. pewnych przepisów prawnych, dających przez swoją niedoskonałość możność takiej „eksploatacji”. I dlatego nie można uznać, że samo przejście pracownika w tym samym zakładzie pracy zę stosunku opartego na mianowaniu do stosunku pracy wynikającego z umowy o pracę jest ustaniem zatrudnienia wymaganym przez ust. 2 art. 100 dekretu. Dalsze bowiem zatrudnianie pracownika w tym zakładzie przy zmianie jedynie charakteru jego stosunku służbowego może wywołać domniemanie, że zmiany tej dokonano wyłącznie po to, by pracownikowi umożliwić uzyskanie prawa do renty z art. 100. Stąd „ustanie zatrudnienia”, o którym mowa w ust. 2, powinno być faktyczne.

Wymóg ten nie pozbawia mianowanego pracownika, zwolnionego z pracy w dotychczasowym zakładzie pracy, możności podjęcia zatrudnienia w innym zakładzie pracy. Oczywiście okoliczność ta nie ma żadnego wpływu na jego prawo do renty starczej z art. 100. W tym przypadku renta może być jedynie zawieszona na zasadach ustalonych ustawą z 28.3.1958 i rozporządzeniem Rady Ministrów z 6.5.1958. Pracownik z mianowania, który nabył uprawnień do renty starczej z art. 100, nie traci ich w żadnej sytuacji, gdyż dekret o p.z.e. nie zna w ogóle instytucji przedawnienia uprawnień. Nie ma więc potrzeby uciekania się do fikcyjnego „ustania zatrudnienia” przez zmianę prawnego charakteru stosunku służbowego pracownika.

Michał Ponarski

Intencje dobre — wykonanie złe

O NOWELIZACJĘ ART. 109 DEKRETU O POWSZECHNYM ZAOPATRZENIU EMERYTALNYM

Dekret o p.z.e. w art. 109 stanowi: „Przewidziany w art. 28 ust. 1 i 2 warunek ukończenia wieku w czasie zatrudnienia lub w ciągu 5 lat po ustaniu zatrudnienia nie jest wymagany od pracownika, który wiek uprawniający do renty starczej osiągnął w czasie przerwy w zatrudnieniu przypadającej na okres od 1 września 1939 od dnia 9 maja 1945” (Dz. U. z 1958 roku — ust. 23, poz. 97).

Niewątpliwie trzeba przyznać, iż ustawodawca decydując, że artykuł ten winien się znaleźć w przepisach emerytalnych miał bardzo dobre intencje. Chodziło o to, ażeby pracownicy, którzy w okresie wojny nie pracowali i w tym czasie osiągnęli wiek starczy, nie stracili swoich uprawnień do renty, nabytych długoletnią pracą przed wojną. Rzecz oczywista, że chodziło w tym przypadku o tych pracow-

ników, którzy przez cały czas zdolności produkcyjnej byli pracownikami najemnymi. I jakkolwiek wiele osób skorzystało z postanowień art. 109 w sposób zgodny z jego intencją, to w gruncie rzeczy wadliwa redakcja przepisu tego artykułu wypaczyła — moim zdaniem — jego intencje. Umożliwiła bowiem z jednej strony korzystanie z przywileju zawartego w art. 109 tym, dla których nie był on przewidziany, a z drugiej znów strony — co jest bardziej przykre — uniemożliwiła korzystanie z tego przywileju tym, którzy na to na pewno zasługują.

W praktyce spotyka się nierzadko tego rodzaju przypadki:

Pracownik urodzony w 1878 roku rozpoczął pracę najemną w 1896 roku. Był pracownikiem najemnym do 1922 roku, osiągając 26 lat

zatrudnienia. W 1922 roku pracownik ten usamodzielniał się gospodarczo, zakładając własny zakład rzemieślniczy, w którym zatrudniał pracowników. Ze względu na to, że 65 lat osiągnął on w 1943 roku, pracownik ten otrzymał w myśl art. 109 rentę, chociaż od wielu lat nie był pracownikiem najemnym. Rzecz jasna, że nie dla takich pracowników przepis art. 109 jest przewidziany.

A teraz inny znów przypadek z praktyki dnia codziennego.

Pracownik urodzony w czerwcu 1880 roku, pracował najemnie przez cały okres od 1900 do 1939 roku z małymi przerwami w czasie I wojny światowej. Ogółem przepracował ponad 35 lat. W czasie II wojny ze względu na podeszły wiek i ze względów natury politycznej nie pracował. Wiek starczy osiągnął w czerwcu 1945 roku. Ponieważ pracownik ten nie osiągnął wieku starczego przed 9 maja 1945, jak wymaga art. 109, ani w czasie zatrudnienia ani też w okresie 5 lat po ustaniu zatrudnienia, jak wymaga art. 28, przeto nie posiada on prawa do renty starczej.

Ten przypadek nie da się wytłumaczyć tym, że każda data graniczna stwarza takie niesprawiedliwe sytuacje. Mogą bowiem mieć one miejsce również w przypadkach gdy wiek starczy z różnych usprawiedliwionych względów został osiągnięty w roku 1946 czy też 1947.

Wydaje mi się, że przekreślenie uprawnień do rent starczych osób, których sytuację ilustruje ostatni przykład, jest dużą niesprawiedliwością społeczną, którą należałoby jak najszybciej usunąć. Usunięcie tej niesprawiedliwości mieściło się prawdopodobnie również w intencjach, które zrodziły art. 109 dekretu o p.z.e.

Przekonanie o wadliwości sformułowania przepisu tego artykułu jest powszechne. Trudności powstają jednak, gdy dochodzimy do sprawy, jak naprawić powstały błąd. Wszelkie półśrodki w rozwoju rozszerzającej interpretacji, bądź też wyroku Trybunału Ubezpieczeń Społecznych nie mogą tej sprawy załatwić. Art. 109 jest mimo swej wadliwości wyraźnie i jasno sformułowany. Z tego względu zarówno

do interpretacji jak i wyroku TUS które by mogły złagodzić skutki postanowień tego artykułu brak jest jakiegokolwiek podstawy. Interpretacja bowiem nie może wykraczać poza wyraźne ramy przepisu, a TUS również nie może wydawać wyroków wbrew jasnym i wyraźnym postanowieniom dekretu o p.z.e. Nie pomoże też w tym przypadku żadne wnikanie w intencję ustawodawcy.

W tej sytuacji jedynym wyjściem może być, jak sądzę, decyzja o potrzebie nowelizacji art. 109.

I dlatego przy najbliższej okazji kierowania do Sejmu jakiegokolwiek ustawy emerytalnej, bądź też drogą specjalnego dekretu artykuł ten należy znnowelizować.

W celu usunięcia obecnej wadliwości art. 109, jego redakcja mogłaby w przyszłości brzmieć następująco:

„Do okresu 5 lat, o którym mowa w art. 28 ust. 1 nie wlicza się okresu od dnia 1 września 1939 roku do dnia 9 maja 1945 roku”.

Dla większej jasności można by również artykuł ten sformułować i tak:

„Przewidziany w art. 28 ust. 1 warunek ukończenia wieku starczego w czasie zatrudnienia lub w ciągu 5 lat po ustaniu zatrudnienia nie jest wymagany od osób, którym szczególne okoliczności II wojny światowej uniemożliwiły spełnienie tego warunku. W tym przypadku do okresu 5 lat, o którym mowa w tym artykule, nie wlicza się okresu od dnia 1 września 1939 roku do dnia 9 maja 1945 roku”.

Poruszona wyżej sprawa jest z rzędu spraw drobniejszych. Załatwienie jej nie pociąga za sobą większych wydatków finansowych. Dotyczy ona pracowników, którzy wiek starczy osiągnęli już dość dawno. Najmłodszy z nich, któremu przysługiwałaby renta na podstawie zmienionego w proponowanym kierunku art. 109, może mieć obecnie ukończonych nie mniej niż 73 lata. A zatem nie ma większych przeszkód, by omawiany artykuł nie miał być znnowelizowany.

M. Tyrowicz

Zabezpieczenie społeczne za granicą

ZSRR

Renty częściowe (przy niepełnym stażu pracy)

Ustawa o rentach państwowych wydana w ZSRR w 1956 roku rozszerzyła krąg osób uprawnionych do renty, wprowadzając system rent częściowych (przy niepełnym stażu pracy)¹⁾. Wprowadzenie systemu rent częściowych nie oznacza bynajmniej, że prawo do renty może nabyć obecnie każdy pracownik, który pozostawał w zatrud-

nieniu przez dowolny okres czasu, ustawa bowiem ściśle precyzuje warunki uprawniające do poszczególnych rent częściowych (przy niepełnym stażu pracy): starczej, inwalidzkiej i rodzinnej.

Starcza renta częściowa. Prawo do tej renty nabywają pracownicy, którzy spełnili następujące warunki:

1) osiągnęli w czasie zatrudnienia wiek 60 lat (mężczyźni) względnie 55 lat (kobiety),

2) mają minimalny staż pracy, a mianowicie 5 lat — jednakowo dla mężczyzn jak dla kobiet — w tej liczbie co najmniej 3 lata bezpośrednio przed złożeniem wniosku o rentę; dopuszczalne są przerwy w pracy nie przekraczające łącznie

6 miesięcy, niezależnie od ilości przerw i ich przyczyn,

3) zgłosili roszczenie o rentę w czasie trwania zatrudnienia.

Zatrudnieniem uprawniającym do częściowej renty jest wszelka praca, w czasie której pracownik podlegał obowiązkowi ubezpieczenia. Prawo do renty częściowej mają również pracownicy, którzy wiek uprawniający do renty osiągnęli w czasie trwania prac zaliczanych do okresu zatrudnienia, chociaż nie podlegali wtedy obowiązkowi ubezpieczenia. Okresy czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby traktuje się na równi z okresami pracy.

Starczą rentę częściową wypłaca się jedynie wówczas, gdy pracow-

¹⁾ Warunki nabywania uprawnień do rent państwowych (z systemu powszechnego) omawiał na łamach PUS Józef Szczygielski (zob. nr 6/56, str. 176 i nr 8-9/56 str. 265).

nik zaprzestanie pracy. Rencista zachowuje jednak prawo do starczej renty częściowej, gdy podejmie pracę w kołchozie i to bez względu na wysokość zarobków osiąganym z tej pracy. Rentę wypłaca się wtedy w wysokości przysługującej rencistom zamieszkałym na wsi.

Inwalidzka renta częściowa. Prawo do tej renty nabywają pracownicy, którzy w czasie zatrudnienia stali się inwalidami I lub II grupy i nie mają stażu pracy wystarczającego do otrzymania pełnej renty inwalidzkiej (przy inwalidztwie spowodowanym wypadkiem w zatrudnieniu albo chorobą zawodową — staż pracy nie jest w ogóle wymagany).

Prawo do częściowej renty inwalidzkiej mają również pracownicy, którzy rozpoczęli pracę jako inwalidzi III grupy, o ile w czasie tej pracy stan ich zdrowia uległ pogorszeniu, w następstwie czego uznani zostali za inwalidów I lub II grupy.

Nie mają prawa do częściowej renty inwalidzkiej pracownicy, którzy stali się inwalidami I lub II grupy dopiero po zaprzestaniu zatrudnienia, chociażby zostali uznani za inwalidów III grupy w czasie trwania zatrudnienia.

Prawo do inwalidzkiej renty częściowej powstaje niezależnie od tego, kiedy pracownik został uznany przez komisję lekarską (WTEK) za inwalidę: w czasie pracy, czy po jej zaprzestaniu; ważne jest jedynie, by komisja lekarska stwierdziła, że inwalidztwo powstało w czasie zatrudnienia.

Inwalidzka renta częściowa przysługuje bądź od daty powstania inwalidztwa, o ile istnieje dokumentacja lekarska umożliwiająca stwierdzenie tej daty, bądź od daty stwierdzenia inwalidztwa — o ile daty powstania inwalidztwa nie da się ustalić za okres wsteczny.

Inwalidzką rentę częściową wypłaca się niezależnie od faktu zarobkowania rencisty i niezależnie od jakichkolwiek posiadanych przez niego źródeł dochodu.

Rodzinna renta częściowa. Ta renta przysługuje członkom rodzin pracowników o niepełnym stażu pracy, zmarłych albo w czasie zatrudnienia albo w okresie czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby powstałej w czasie pozostawania w zatrudnieniu.

Rodzinna renta częściowa przysługuje również i wówczas, gdy żywiciel zmarł w czasie pobierania renty częściowej (starczej lub inwalidzkiej) albo nie później niż w 5 lat od dnia zawieszenia wypłaty renty, i to niezależnie od tego, czy w tym czasie pozostawał w zatrudnieniu.

Rodzinne renty częściowe wypłaca się na zasadach przewidzianych przy wypłacie pełnych rent rodzinnych.

Wysokość rent częściowych. Renty częściowe przyznaje się w wysokości proporcjonalnej do stażu pracy. Starość i inwalidzką rentę częściową oblicza się w ten sposób, że wysokość pełnej renty, obliczonej według obowiązujących zasad (bez żadnych dodatków), dzieli

się przez ilość miesięcy stażu niezbędnego do pełnej renty, a otrzymany wynik mnoży się przez liczbę miesięcy faktycznego stażu pracy.

Jeżeli jednak obliczona w ten sposób renta częściowa wynosi mniej niż $\frac{1}{4}$ pełnej renty, wypłaca się co najmniej $\frac{1}{4}$ pełnej renty.

Częściową rentę rodzinną oblicza się proporcjonalnie do stażu pracy, stanowiącego podstawę do obliczenia renty częściowej zmarłego żywiciela.

Do rent częściowych nie przysługują żadne dodatki.

Przeliczenie renty. Rencista pobierający rentę częściową bądź uprawniony do renty częściowej, a kontynuujący pracę, ma prawo co dwa lata do ponownego obliczenia renty według stażu pracy istniejącego w momencie składania wniosku o przeliczenie.

Rencista kontynuujący pracę może po osiągnięciu stażu niezbędnego do uzyskania pełnej renty wystąpić o przyznanie pełnej renty niezależnie od tego, ile czasu upłynęło od przyznania mu renty częściowej. Rencista powinien przedstawić w tym celu dowód stwierdzający pracę po uzyskaniu renty częściowej i ewentualne zaświadczenie o wysokości aktualnego zarobku.

Przeliczenia dokonuje się — według wyboru zainteresowanego — albo od zarobku, stanowiącego podstawę wymiaru renty częściowej, albo od zarobku z którego renta była przeliczana, albo też z ostatniego zarobku uzyskanego w momencie przeliczenia renty częściowej na pełną.

Maria Majewska

Opracowano na podstawie artykułu A. Głazunowa, zamieszczonego w nr 1/1958 czasopisma „Socjalnoje Obeszpieczenie.”

NRF

Sytuacja finansowa Chłopskich Kas Starości

Od 1.10.57 istnieje w NRF obowiązkowe ubezpieczenie na starość chłopów, wykonywane przez specjalnie w tym celu założone Kasy Starości (patrz PUS nr 8—9/57, str. 244). Kasy te posiadają 300 tys. świadczeniobiorców. Przy średniej wysokości renty starczej, sięgającej 45 marek miesięcznie, wydatki na renty wynoszą 13,5 miliarda marek.

Chłopskie Kasy Starości wykazują stały niedobór finansowy, przy czym jego roczna wysokość waha się między 42 a 65 milionami marek. W związku z tą sytuacją finansową Kas planuje się podwyższenie od 1.10.1958 składki ubezpieczeniowej, która obecnie wynosi 10 marek miesięcznie.

Niemiecki Związek Chłopów jest jednak przeciwny takiemu rozwiązaniu, uważając, że podwyżka składki jest w tej chwili niemożliwa, ponieważ z 900 tys. członków Kas 600 tys. nie byłoby w stanie płacić wyższych składek. Związek proponuje zmianę przepisów w kierunku ograniczenia zwolnień od obowiązku opłacania składek i zwięźszenia kręgu osób uprawnionych do świadczeń. Równolegle SPD (socjaliści) złożyła do Bundestagu wniosek o przedło-

żenia ze strony rządu do 1.10.1958 projektu ustawy, zobowiązującej rząd do wypłacania Chłopskim Kasom Starości stałych dotacji w celu uniknięcia podwyżki składki.

(J. J.)

BELGIA

Podwyższenie zasiłków rodzinnych dla pracowników (informacja uzupełniająca)

W związku z informacją o podwyższeniu zasiłków rodzinnych dla pracowników, dokonanym zarządzeniem z dnia 10 kwietnia 1957 roku (zob. na str. 353 nr 12/57 PUS), podajemy, że wysokość tych zasiłków (zwykłych, sierocych i na dzieci inwalidów) została powtórnie podwyższona o 25 franków belgijskich na dziecko, z wyjątkiem zasiłku zwykłego na pierwsze dziecko.

Wysokość zasiłków rodzinnych w Belgii

Zasiłki rodzinne zwykłe	franków belg.
Pierwsze dziecko	425
Drugie dziecko	do 6 lat 450 od 6 do 10 lat 550 powyż. 10 lat 625
Trzecie dziecko	do 6 lat 525 od 6 do 10 lat 625 powyż. 10 lat 700
Czwarte dziecko	do 6 lat 600 od 6 do 10 lat 700 powyż. 10 lat 775
Począwszy od piątego dziecka	do 6 lat 770 od 6 do 10 lat 870 powyż. 10 lat 945

Zasiłki sieroce	franków belg.
Pierwsze i drugie dziecko	910—1150
Trzecie i następne	925—1165

Zasiłki dla dzieci inwalidów	franków belg.
Pierwsze i drugie dziecko	765
Trzecie i następne	785

Podwyższenia stawek zasiłków dokonano zarządzeniem z dnia 19 lutego 1958 (Monitor belg. z 5 marca 1958), z mocą obowiązującą od dnia 1 kwietnia 1957 roku.

Aktualną wysokość stawek zasiłków obrazują załączone tabelki.

(maj)

Opracowano na podstawie „Bulletin de l'Association Internationale de la Sécurité Sociale” nr 3/1958.

WYKŁADNIA i PRAKTYKA

Podstawa i sposób obliczania zasiłku z ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa

W związku z rychłym ukazaniem się nowej instrukcji o zasiłkach z ubezpieczenia chorobowego, poniżej omawiamy ustalone w niej zasady obliczania zasiłków chorobowych, domowych, szpitalnych, sanatoryjnych i położowych.

Wobec ustalenia nowych zasad obliczania tych zasiłków, komunikat nr 8 z 10.8.1954 przestaje obowiązywać.

Zasady obliczania zasiłku pogrzebowego omówimy w następnym numerze PUS.

Odmienne zasady obliczania zasiłków dla rybaków morskich obowiązują nadal (wyjaśnienie CZUS nr 12 z 6.9.1956).

Podstawa obliczania zasiłku

1. Zasiłek oblicza się od zarobku z okresu zatrudnienia w ciągu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym powstało prawo do zasiłku z powodu choroby lub urlopu macierzyńskiego, o ile w okresie tych 3 miesięcy pracownik osiągnął zarobek co najmniej za 25 dni.

Jeżeli chodzi o pracowników (przeważnie umysłowych), którzy przez pierwsze 3 miesiące choroby pobierają wynagrodzenie, a następnie przechodzą na zasiłek, to zasiłek ten oblicza się od zarobku również z okresu zatrudnienia w ciągu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym pracownik zachorował.

2. Gdy w okresie zatrudnienia w ciągu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych pracownik osiągnął zarobek za mniej niż 25 dni, to do podstawy obliczenia zasiłku dolicza się zarobek także i z okresu zatrudnienia w ciągu tego miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiło zachorowanie (zarobek do dnia zachorowania).

3. Jeżeli z okresu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych poprzedzających miesiąc zachorowania, pracownik nie ma żadnego zarobku, wtedy zasiłek oblicza się od zarobku z okresu zatrudnienia w ciągu tego miesiąca kalendarzowego, w którym nastąpiło zachorowanie.

4. Powyższe zasady ustalania podstawy obliczenia zasiłku

stosuje się również przy obliczaniu zasiłków za okres urlopu macierzyńskiego (zasiłek położowy względnie domowy lub szpitalny), o ile pracownica przed miesiącem, w którym rozpoczęła urlop macierzyński, była zatrudniona (pozostawała w stosunku pracy) przez 3 ostatnie miesiące kalendarzowe.

5. Jeżeli pracownica przed miesiącem, w którym rozpoczęła urlop macierzyński, była zatrudniona (pozostawała w stosunku pracy) przez okres krótszy niż 3 miesiące kalendarzowe, to wtedy uzupełnia się ten okres, dodając do niego brakującą ilość dni kalendarzowych i odpowiedni zarobek z najbliższego poprzedzającego okresu zatrudnienia w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed porodem.

Przykład: Pracownica, zatrudniona w zakładzie pracy od 16 grudnia, rozpoczęła urlop macierzyński 12 marca w następnym roku. A zatem pracownica ta przed miesiącem marcem, w którym rozpoczęła urlop, nie była zatrudniona przez okres pełnych 3 miesięcy kalendarzowych (gdyż zatrudnienie jej przed marcem trwało od 16 grudnia do końca lutego). Ponieważ jednak pracownica ta była zatrudniona w innym zakładzie pracy w czasie od 1 września do 30 listopada, to dla uzupełnienia tego niepełnego okresu dodaje się 16 dni kalendarzowych z okresu zatrudnienia od 1 września do 30 listopada, licząc te 16 dni wstecz od 30 listopada do 15 listopada włącznie; równocześnie zarobek z okresu tych 16 dni wlicza się do podstawy wymiaru zasiłku położowego.

6. Gdyby pracownica z powyższego przykładu (będąca np.

żoną pracownika powołanego do zasadniczej służby wojskowej) przed 16 grudnia nigdzie nie pracowała, to wtedy do obliczenia zasiłku położowego przyjmuje się zarobki z okresu od 16 grudnia do końca lutego; zarobków z marca nie uwzględnia się w tym przypadku, ponieważ w czasie od 16 grudnia do końca lutego pracownica osiągnęła zarobki za więcej niż 25; jeśli w tym okresie pracownica ta miała zarobki za mniej niż 25 dni (np. z powodu choroby), wówczas do obliczenia zasiłku należy przyjąć również zarobek z marca, tj. do dnia 12 tego miesiąca (dzień rozpoczęcia urlopu).

Podstawa obliczania w razie powtórzonego zachorowania na tę samą chorobę

W razie powtórzonej niezdolności do pracy z powodu nawrotu tej samej choroby, gdy przerwa między jednym a drugim zachorowaniem nie przekracza 8 tygodni (56 dni kalendarzowych), zasiłek oblicza się od tego samego zarobku, który stanowił podstawę obliczenia zasiłku w okresie pierwszej niezdolności.

Przykład: Pracownik zachorował na gruźlicę 10 października i pobierał zasiłek do 15 stycznia, po czym powrócił do pracy 16 stycznia. Zasiłek za okres od 10 października do 15 stycznia obliczono od zarobków z 3 miesięcy poprzedzających miesiąc zachorowania, tj. z września, sierpnia i lipca. Pracownik ten zachorował ponownie na gruźlicę 2 marca. Ponieważ przerwa między końcem jednej niezdolności (15 stycznia) a początkiem drugiej niezdolności (2 marca) nie przekracza 8 tygodni (56 dni kalendarzowych), przeto zasiłek na okres niezdolności z powodu zachorowania na gruźlicę oblicza się od zarobku z tych samych miesięcy, jak w pierwszym przypadku choroby, tj. z września, sierpnia i lipca.

Sposób obliczania zasiłku

1. Jeżeli pracownik w okresie 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym zachorował, osiągnął zarobek za co najmniej 75 dni, wówczas zasiłek dzienny oblicza się w sposób uproszczony bezpośrednio od sumy tego zarobku, mnożąc ją przez odpowiedni współczynnik (podany w zestawieniu poniżej) albo posługując się tabelą (zamieszczoną na końcu).

Przykład 1. Pracownik zachorował 15 grudnia. W okresie 3 miesięcy zatrudnienia, poprzedzających miesiąc zachorowania, tj. w ciągu miesiąca listopada, października i września pracownik przepracował 77 dni i zarobił w tym czasie 5582,50 zł. Zasiłek dzienny oblicza się bezpośrednio od tego zarobku, mnożąc go przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

Przykład 2. Pracownik (np. umysłowy) zachorował 14 sierpnia. Przez pierwsze 3 miesiące choroby otrzymywał normalne wynagrodzenie, a następnie od 15 listopada przeszedł na zasiłek. W tym przypadku zasiłek oblicza się od zarobków z okresu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem zachorowania, tj. od zarobku z lipca, czerwca i maja. W okresie tych 3 miesięcy pracownik przepracował 76 dni i osiągnął za ten czas zarobek w kwocie 4500 zł. Zasiłek dzienny oblicza się bezpośrednio od tego zarobku, mnożąc go przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

2. Jeżeli pracownik w powyższych okresach kalendarzowych (pkt. 1) osiągnie zarobek za mniej niż 75 dni, to przeprowadza się następujące działanie: najpierw wyprowadza się przeciętny dzienny zarobek w ten sposób, że sumę zarobków za dany okres czasu dzieli się przez tyle dni, za ile pracownik otrzymał zarobek; potem ten przeciętny dzienny zarobek mnoży się przez 75 i tym sposobem otrzymuje się sumę zarobków za 75 dni; następnie od tej sumy zarobków oblicza się zasiłek dzienny, mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

Przykład 1: Pracownica rozpoczęła urlop macierzyński 10 października. W okresie 3 miesięcy, poprzedzających miesiąc urlopu, tj. w ciągu miesiąca września, sierpnia i lipca pracownica przepracowała 66 dni (przez resztę dni pracy była

chora i pobierała zasiłek chorobowy) i zarobiła w tym czasie 3041,80 zł. Z sumy tego zarobku wyprowadza się najpierw przeciętny dzienny zarobek, który wynosi $(3041,80 : 66) = 46,09$ zł; następnie ten przeciętny zarobek dzienny mnoży się przez 75 i otrzymuje się sumę zarobku za 75 dni, która wynosi $(46,09 \times 75) = 3456,75$; od tej sumy zarobku oblicza się bezpośrednio zasiłek dzienny, mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

Przykład 2: Pracownik zachorował 20 października. W okresie ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem zachorowania był zatrudniony w zakładzie pracy „X” od 1 lipca do 31 sierpnia, a w ostatnim zakładzie pracy „Y” od 15 września do dnia zachorowania (20 października). W tym przypadku do obliczenia zasiłku bierze się zarobki z lipca, sierpnia i września. W okresie tych 3 miesięcy pracownik przepracował: w lipcu 26 dni z zarobkiem 1625 zł, w sierpniu 25 dni z zarobkiem 1562,50 zł i we wrześniu 14 dni z zarobkiem 875 zł. Ogółem pracownik przepracował w tym okresie $(26 + 25 + 14) = 65$ dni i zarobił w sumie $(1625 + 1562,50 + 875) = 4062,50$ zł. Dla obliczenia pełnej kwoty zasiłku przeprowadza się tu takie same działanie jak w przykładzie 1, a mianowicie: przeciętny dzienny zarobek $(4062,50 : 65) = 62,50$ zł mnoży się przez 75 i od otrzymanej w ten sposób sumy zarobków za 75 dni $(62,50 \times 75) = 4687,50$ zł oblicza się zasiłek dzienny, mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

Przykład 3: Pracownik zatrudniony od 13 maja, zachorował 17 czerwca. Ponieważ w okresie ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem zachorowania pracownik nie przepracował 25 dni zarobkowych, przeto do obliczenia mu zasiłku bierze się sumę zarobków z miesiąca maja (od 13 do 31) i z miesiąca zachorowania (od 1 do 17 czerwca). W okresie tych 2 miesięcy pracownik przepracował: w maju 15 dni, z zarobkiem 727,50 zł i w czerwcu 15 dni z zarobkiem 820,50 zł czyli ogółem przepracował w tym okresie $(15 + 15) = 30$ dni z sumą zarobków $(727,50 + 820,50) = 1548$ zł. Wyprowadzony z tej sumy przeciętny dzienny zarobek $(1548 : 30) = 51,60$ zł mnoży się przez 75 i następnie od otrzymanej w ten sposób sumy zarobków za 75 dni $(51,60 \times 75) = 3870$ zł oblicza się zasiłek dzienny, mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

3. Gdy pracownik w okresie 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem zachorowania nie ma żadnego zarobku, a w miesiącu, w którym zachorował, otrzymał zarobek tylko za jeden dzień, to wtedy: najpierw mnoży się ten jednodniowy zarobek przez 75, otrzymując w ten sposób sumę zarobków za 75 dni; następnie od tej sumy oblicza się zasiłek dzienny, mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

Przykład: Pracownik, który podjął zatrudnienie 15 września, uległ wypadkowi przy pracy 16 września. W okresie ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym nastąpił wypadek, pracownik nie był w ogóle zatrudniony. W tym przypadku do obliczenia zasiłku przyjmuje się zarobek za 1 dzień (z 15 września), wynoszący 42,50 zł. Ten jednodniowy zarobek mnoży się przez 75, otrzymując w ten sposób sumę zarobków za 75 dni $(42,50 \times 75) = 3187,50$ zł. Od tej sumy zarobków bezpośrednio oblicza się zasiłek dzienny mnożąc tę sumę przez odpowiedni współczynnik albo posługując się tabelą.

4. Jeżeli pracownik jest zatrudniony przez niepełne tygodnie (np. po 3 dni w tygodniu), to przy obliczeniu zasiłku sumę zarobków otrzymaną: a) z okresu zatrudnienia przez 1 miesiąc kalendarzowy uważa się za sumę zarobków za 25 dni, b) z okresu zatrudnienia przez 2 miesiące — za sumę zarobków za 50 dni, c) z okresu zatrudnienia przez 3 miesiące — za sumę zarobków za 75 dni. Gdy pracownik (ca) w okresie tych 3 miesięcy chorował (wzgl. połóg) i pobierał zasiłek lub uzyskał okolicznościowy urlop bezpłatny, to od wyżej wymienionych dni zarobkowych (25—50—75) odejmuje się dni zasiłkowe względnie urlopowe (art. 15 ust. 1 i 3 ustawy o ubezp. społecz. z 28.3.1933).

5. Powyższe zasady (pkt. 4) stosuje się w pełni przy obliczaniu zasiłków dla zatrudnionych chałupników.

Zestawienie współczynników do obliczania zasiłku dziennego

Stawka procentowa zasiłku	14%	20%	35%	50%	70%	100%
	1	2	3	4	5	6
Współczynnik przez który mnoży się zarobek	0,0016	0,002286	0,004	0,005714	0,008	0,011428

Zasiłek dzienny oblicza się przy pomocy powyższych współczynników w następujący sposób:

Sumę zarobku przyjętą do obliczenia zasiłku mnoży się przez współczynnik właściwy dla tego rodzaju zasiłku, jaki ma być wypłacony; w wyniku otrzymuje się zasiłek dzienny (chorobowy, domowy itp.).

Przed wykonaniem tego mnożenia zarobek z końcówką groszową zaokrągla się w ten sposób, że kwotę od 50 lub więcej groszy podwyższa się do 1 złotego, a kwotę 49 groszy lub mniejszą odrzuca się.

Zasiłek dzienny mnoży się przez ilość dni, za które należy się zasiłek, i otrzymuje się pełną kwotę zasiłku do wypłaty.

Przykład: Pracownikowi należy się zasiłek chorobowy (70%) za 6 dni. Zarobek, od którego ma być obliczony bezpośrednio zasiłek dzienny, wynosi 4499,50 zł czyli po zaokrągleniu 4500 zł. Zarobek 4500 zł mnoży się przez podany w kolumnie 5 współczynnik 0,008 i w ten sposób otrzymuje się zasiłek dzienny w kwocie $(4500 \times 0,008) = 36$ zł. Suma zaś zasiłku za 6 dni wynosi $(36 \times 6) = 216$ zł.

nych tysiącach, w pełnych setkach, w pełnych dziesiątkach i na jednostki złotych — przy czym końcówkę groszową od 50 lub więcej groszy zaokrągla się do 1 złotego, a końcówkę 49 groszy lub mniej odrzuca się; dla poszczególnych sum zarobków, rozłożonych w powyższy sposób, wyszukuje się w odpowiedniej kolumnie 2—7 odpowiadające tym sumom zarobków kwoty zasiłków dziennych; te poszczególne kwoty zasiłków dziennych sumuje się i otrzymuje się w ten sposób zasiłek dzienny; zasiłek dzienny zaś mnoży się przez ilość dni, za które należy się zasiłek, i otrzymuje się tym sposobem pełną kwotę zasiłku do wypłaty.

Przykład: Pracownicy ma być wypłacony zasiłek połogowy (100%) za 14 dni. Zarobek, od którego ma być obliczony bezpośrednio zasiłek dzienny wynosi 3635,30 zł czyli po zaokrągleniu 3635 zł. Zarobek 3635 zł rozkłada się na 3000 zł, 600 zł 30 zł i 5 zł i następnie dla tych kwot zarobków wyszukuje się w kolumnie 7 tabeli odpowiednie kwoty zasiłków dziennych. Od zarobku 3000 zł zasiłek dzienny wynosi 34,29 zł, od zarobku 600 zł — 6,86 zł od zarobku 30 zł — 0,34 zł i od zarobku 5 zł — 0,06 zł. Dzienny zasiłek połogowy należy pracownicy wynosi 41,55 zł $(34,29 + 6,86 + 0,34 + 0,06) = 41,55$ zł, a za 14 dni $(41,55 \times 14) = 581,70$ zł.

U w a g a: Gdy suma zarobku, od którego ma być obliczony zasiłek, jest większa niż 5000 zł (uwzględnione w tabeli) i wynosi np. 10.950 zł, to wówczas dla obliczenia zasiłku dziennego sumę zarobku 10.950 zł rozkłada się na dwie sumy po 5.000 zł, na 900 zł i na 50 zł i następnie wyszukuje się w odpowiedniej kolumnie odpowiadające tym sumom kwoty zasiłków dziennych; dalsze działania wykonuje się tak samo, jak w wyżej przytoczonym przykładzie.

Stefan Stawowczyk

TABELA DO OBLICZANIA ZASIŁKU DZIENNEGO

Zarobek zł	Stawka procentowa i dzienna kwota zasiłku						Zarobek zł
	14%	20%	35%	50%	70%	100%	
1	2	3	4	5	6	7	8
5000	8,00	11,43	20,00	28,57	40,00	57,14	5000
4000	6,40	9,14	16,00	22,86	32,00	45,71	4000
3000	4,80	6,86	12,00	17,14	24,00	34,29	3000
2000	3,20	4,57	8,00	11,43	16,00	22,86	2000
1000	1,60	2,29	4,00	5,71	8,00	11,43	1000
900	1,44	2,06	3,60	5,14	7,20	10,29	900
800	1,28	1,83	3,20	4,57	6,40	9,14	800
700	1,12	1,60	2,80	4,00	5,60	8,00	700
600	0,96	1,37	2,40	3,43	4,80	6,86	600
500	0,80	1,14	2,00	2,86	4,00	5,71	500
400	0,64	0,91	1,60	2,29	3,20	4,57	400
300	0,48	0,69	1,20	1,71	2,40	3,43	300
200	0,32	0,46	0,80	1,14	1,60	2,29	200
100	0,16	0,23	0,40	0,57	0,80	1,14	100
90	0,14	0,21	0,36	0,51	0,72	1,03	90
80	0,13	0,18	0,32	0,46	0,64	0,91	80
70	0,11	0,16	0,28	0,40	0,56	0,80	70
60	0,10	0,14	0,24	0,34	0,48	0,69	60
50	0,08	0,11	0,20	0,29	0,40	0,57	50
40	0,06	0,09	0,16	0,23	0,32	0,46	40
30	0,05	0,07	0,12	0,17	0,24	0,34	30
20	0,03	0,05	0,08	0,11	0,16	0,23	20
10	0,02	0,02	0,04	0,06	0,08	0,11	10
9	0,01	0,02	0,03	0,05	0,07	0,10	9
8	0,01	0,02	0,03	0,05	0,06	0,09	8
7	0,01	0,02	0,03	0,04	0,06	0,08	7
6	0,01	0,01	0,02	0,03	0,05	0,07	6
5	0,01	0,01	0,02	0,03	0,04	0,06	5
4	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	0,05	4
3	—	0,01	0,01	0,02	0,02	0,03	3
2	—	—	0,01	0,01	0,02	0,02	2
1	—	—	—	0,01	0,01	0,01	1

Zasiłek dzienny oblicza się przy pomocy powyższej tablicy w następujący sposób:

Sumę zarobków, od których ma być obliczony zasiłek dzienny rozkłada się na sumy zarobków w peł-

Kilka wyjaśnień z zakresu uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia chorobowego i rodzinnego

Zasady wypłaty zasiłków z ubezpieczenia obywatelom NRD zatrudnionym w Polsce

W związku z umową między Polską a NRD z 28.2.1958 o współpracy w dziedzinie polityki socjalnej, CZUS wyjaśnia:

1. Obywatel NRD, zatrudniony w Polsce, otrzymuje zasiłki z polskiego ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa oraz z ubezpieczenia rodzinnego, dopóki mieszka w Polsce. W razie przesiedlenia się do NRD w okresie pobierania zasiłków z ubezpieczenia polskiego, dalszą wypłatę zasił-

ków wstrzymuje się z dniem przesiedlenia.

2. W razie przesiedlenia się pracownika z NRD do Polski w okresie pobierania zasiłku z ubezpieczenia niemieckiego, właściwy wojewódzki (obwodowy) zarząd ubezpieczeń społecznych wypłaca w dalszym ciągu zasiłek na warunkach i w wysokości przewidzianej w polskich przepisach o ubezpieczeniu społecznym.

3. Zasiłek chorobowy, domowy, szpitalny lub połogowy pracownikowi, który przesiedlił

się z NRD do Polski, oblicza się od zarobku z okresu zatrudnienia w NRD w ciągu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym powstało prawo do zasiłku.

Zarobek w markach niemieckich przelicza się na zarobek w złotych po kursie podstawowym z dopłatą, jaki obowiązuje w dniu przesiedlenia się pracownika z NRD do Polski, na podstawie obwieszczenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego (ogłoszonego w Monitorze Polskim).

Zasiłek chorobowy, domowy,

szpitalny lub położowy wypłaca się od dnia przesiedlenia się pracownika z NRD do Polski. Okres wypłaty zasiłku w NRD przed przesiedleniem się pracownika wlicza się do okresu wypłaty zasiłku w Polsce. Jeżeli pracownik w okresie niezdolności do pracy pobierał wynagrodzenie, okres ten wlicza się do okresu wypłaty zasiłku.

Okres wypłaty zasiłku i wysokość zarobku osiągniętego w NRD, który ma być podstawą obliczenia zasiłku, stwierdza się na podstawie zaświadczenia wydanego przez niemiecką instytucję ubezpieczeniową.

4. W okresie pobierania zasiłku chorobowego, domowego lub położowego wypłaca się również należny zasiłek rodzinny. Jeżeli pracownik przesiedlił się w okresie od 1 do 10 dnia danego miesiąca, otrzymuje zasiłek od tego miesiąca, w którym się przesiedlił; w razie przesiedlenia się po 10-ym dniu danego miesiąca, pracownik otrzymuje zasiłek rodzinny od następnego miesiąca po przesiedleniu się.

5. W okresie pobierania zasiłku po przesiedleniu się do Polski, pracownik i członkowie jego rodziny, uprawnieni do świadczeń według polskich przepisów ubezpieczeniowych, mają również prawo do pomocy leczniczej w zakładach społecznych służby zdrowia na podstawie zaświadczenia wojewódzkiego (obwodowego) zarządu ubezpieczeń społecznych.

6. Jeżeli pracownik po przesiedleniu się z NRD do Polski albo uprawniony członek jego rodziny zmarł w czasie pobierania zasiłku, przysługuje po zmarłym zasiłek pogrzebowy z polskiego ubezpieczenia na wypadek choroby i macierzyństwa.

Za podstawą obliczenia zasiłku pogrzebowego przyjmuje się zarobek w markach niemieckich z okresu zatrudnienia w NRD w ciągu ostatnich 3 miesięcy kalendarzowych przed miesiącem, w którym powstało prawo do zasiłku w NRD z powodu choroby lub porodu; za podstawę obliczenia zasiłku może być przyjęty również zarobek z okresu zatrudnienia w ciągu ostatniego miesiąca kalendarzowego przed miesiącem, w którym powstało prawo do zasiłku

z powodu choroby lub porodu, jeżeli zarobek ten będzie znany.

Zarobek w markach niemieckich przelicza się na złote według kursu podstawowego z dopłatą, obowiązującego w dniu zgonu, na podstawie obwieszczenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego (ogłoszonego w Monitorze Polskim).

7. Jeżeli ubezpieczony z NRD albo członek jego rodziny uprawniony do świadczeń umrze w czasie przejściowego pobytu w Polsce i pogrzeb odbędzie się w Polsce, zasiłek pogrzebowy wypłaca się z polskiego ubezpieczenia.

Za podstawę obliczenia zasiłku przyjmuje się zarobek w markach niemieckich według kursu przeliczeniowego, określonego w pkt. 6. Jeżeli zarobek ten nie jest znany, wypłaca się zaliczkę, przyjmując za podstawę obliczenia zasiłku kwotę 500 zł. Po przedłożeniu zaświadczenia o zarobku i stwierdzeniu uprawnień z tytułu ubezpieczenia oblicza się zasiłek od faktycznego zarobku i dopłaca się różnicę.

8. Obywatele NRD, którzy są zatrudnieni w obszarze granicznym Polski a zamieszkują w NRD, otrzymują zasiłki w miejscu zatrudnienia w Polsce, tak samo jak zatrudnieni tam obywatele polscy.

Pracownicy ci mogą korzystać z pomocy leczniczej zarówno w Polsce, gdzie są zatrudnieni, jak również w NRD, gdzie mieszkają. Członkowie rodzin pracowników korzystają z pomocy leczniczej w miejscu zamieszkania.

9. Z tytułu udzielonych świadczeń z ubezpieczenia społecznego na wypadek choroby i macierzyństwa oraz z ubezpieczenia rodzinnego nie ma żadnych wzajemnych rozliczeń pieniężnych pomiędzy Polską a NRD.

10. W razie konieczności uzyskania w związku z udzieleniem świadczeń wyjaśnień, właściwe wojewódzkie (obwodowe) zarządy ubezpieczeń społecznych zwracają się bezpośrednio do tej niemieckiej instytucji ubezpieczeniowej, która wydała pracownikowi zaświadczenie o pobieraniu zasiłku z ubezpieczenia niemieckiego.

W razie niemożności ustalenia, która instytucja ubezpieczeniowa w NRD jest właściwa w danej sprawie, należy zwracać się o udzielenie odpowiednich informacji lub danych do Freier Deutscher Gewerkschaftsbund-Bundesvorstand-Verwaltung der Sozialversicherung — Berlin 0,17, Am Köllnischen Park 3.

Wojewódzkie (obwodowe) zarządy ubezpieczeń społecznych zwracają się w powyższych sprawach do niemieckich instytucji ubezpieczeniowych w języku polskim.

Wyjaśnienie CZUS nr 17 z 25.8.1958 — znak: Up-OO-30.

Członkowie zespołu tłumaczy przysięgłych (sądowych) nie podlegają obowiązkom ubezpieczenia społecznego

Na terenie poszczególnych sądów wojewódzkich istnieją zespoły tłumaczy przysięgłych, mianowanych przez Ministra Sprawiedliwości.

Zespoły te działają na podstawie regulaminu, przy czym organami każdego zespołu są: a) zebrania członków zespołu i b) kierownictwa zespołu oraz c) komisja rewizyjna.

Kierownictwo zespołu, składające się z kierownika, jego zastępcy i sekretarza oraz komisji rewizyjnej, w skład której wchodzi 2 — 3 członków, wybierają na zebraniu spośród siebie członkowie zespołu. Wynagrodzenie kierownictwa i komisji rewizyjnej z tytułu wykonywanych przez te organy czynności ustala zebranie członków zespołu. Członkowie kierownictwa i komisji rewizyjnej wykonują, obok funkcji organizacyjnych, również swoje zasadnicze czynności tłumaczy przysięgłych.

Członkowie zespołu pobierają za dokonywane tłumaczenia wynagrodzenie według taksy, ustalonej przez Ministra Sprawiedliwości. Wszelkie wpłaty z tego tytułu przyjęte zarówno przez biuro zespołu, jak i bezpośrednio przez członka zespołu podlegają rozliczeniu w komórce rachunkowej zespołu. Z wpływów miesięcznych potrąca się: a) podatki zespołu, b) koszty administracyjne zespołu, c) świadczenia publiczno-prawne, socjalne i urlopowe, d) wydatki

przewidziane w budżecie. Pozostała kwota wypłacana jest członkom zespołu za wykonane przez nich tłumaczenia.

Powstało zagadnienie, czy członkowie zespołu z tytułu wykonywanych czynności tłumaczy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia, a w szczególności czy obowiązkowi temu podlegają członkowie zespołu będący jednocześnie członkami organów zespołu i otrzymujący z tego tytułu wynagrodzenie?

Członkowie zespołu wykonują czynności tłumaczy nie na podstawie umowy o pracę, lecz w dowolnym czasie na własną odpowiedzialność, we własnym mieszkaniu i własnymi narzędziami oraz na własnym materiale; wynagrodzenie zaś pobierają według jednostkowej taksy, ustalonej przez Ministra Sprawiedliwości. Członkowie zespołu, którzy obok czynności tłumaczy wykonują funkcje kierowniczo-administracyjne w zespole, również wykonuje te ostatnie czynności i pobierają za nie wynagrodzenie nie na podstawie umowy o pracę, lecz na podstawie uchwały ogółu członków zespołu.

Ponieważ w myśl obowiązujących przepisów obowiązkiem ubezpieczenia w pełnym zakresie są objęte osoby zatrudnione na podstawie umowy o pracę, przeto członkowie zespołu tłumaczy, jako nie odpowiadający temu warunkowi, nie podlegają w żadnym zakresie obowiązkowi ubezpieczenia (art. 2 ust. 1 ustawy z 28. 3. 1933 o ubezpieczeniu społecznym — Dz. U. nr 51, poz. 396 i art. 2, ust. 1 lit. a dekretu z 28.10.1947 o ubezpiecz. rodzinnym — Dz. U. nr 66, poz. 414 oraz art. 4 ust. 1 pkt. 1 dekretu z 25.6.1954 o p.z.e. — Dz. U. z roku 1958, nr 23, poz. 97).

Wyjaśnienie CZUS z 17.9.1958 — znak: Up-02-137/57.

Członkowie samopomocowych zespołów usługowych nie są objęci ubezpieczeniem społecznym

W jednym z miast wojewódzkich utworzony został Zespół Usługowy Konfekcji Damsko-Dziecięcej, działający na podstawie regulaminu samopomocowego zespołu usługowego.

Zespół ten, zrzeszający 10 kobiet, nie jest zarejestrowany

jako usługowa spółdzielnia pracy. Organami zespołu są walne zgromadzenie i zarząd. Z członkami zespołu nie są zawierane umowy o pracę. W razie rozwiązania i likwidacji zespołu ewentualne straty pokrywają solidarnie wszyscy członkowie zespołu.

Odpowiedzialność wobec klientów za prawidłowe wykonanie zamówienia ponoszą wykonujący je członkowie zespołu. Z kwot wpłacanych przez klientów za wykonanie zamówienia otrzymują: wykonujący zamówienie—60% i krojczy — 25%. Resztę, tj. 15%, przeznacza się na wydatki administracyjne, jak np. sprzętanie lokalu, mycie okien, zakup żarówek, węgla, żurnali, manekinów, luster, stołów i innych przedmiotów związanych z działalnością i utrzymaniem zakładu.

Członkowie zespołu wykonują swe prace w lokalu zespołu zasadniczo w godzinach od 8—16; nieraz jednak pracują dłużej. W razie niestawienia się członka do pracy nie są wyciągane w stosunku do niego żadne konsekwencje. Członek zespołu może w dowolnym czasie wychodzić na obiad lub dla ułatwienia innych swoich spraw.

W razie braku pracy w zespole dla wszystkich jego członków, kolejność zatrudnienia poszczególnych członków ustala zarząd.

Powstało zagadnienie, czy członkowie powyższego zespołu, zatrudnieni na wyżej wymienionych warunkach pracy i płacy, podlegają obowiązkowi ubezpieczenia.

W myśl obowiązujących przepisów obowiązkowi ubezpieczenia w pełnym zakresie podlegają osoby, wykonujące zatrudnienie najemne na podstawie umowy o pracę lub mianowania (art. 2 ust. 1 ustawy z 28.3.1933 o ubezpiecz. społecznym — Dz. U. nr 51, poz. 396 i art. 2 ust. 1 lit. a dekretu z 28.10.1947 o ubezpiecz. rodzinnym — Dz. U. nr 66, poz. 414 oraz art. 4 ust. 1 pkt 1 dekretu z 25.6.1954 o p.z.e. — Dz. U. z roku 1958, nr 23, poz. 297).

Członkowie powyższego zespołu usługowego są zatrudnieni na podstawie uchwalonego przez siebie regulaminu, a nie

na podstawie umowy o pracę czy mianowania. Nie ma w tej sytuacji ani pracodawcy ani pracowników, a więc stron, które by mogły zawrzeć umowę o pracę. A zatem faktyczne warunki pracy i płacy członków zespołu nie mają cech pracowniczych. Stąd nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia w żadnym zakresie.

Powyższe ma zastosowanie również do członków innych samopomocowych zespołów usługowych, pracujących bez umów o pracę i na analogicznych jak wyżej warunkach pracy i płacy.

Wyjaśnienie CZUS z 3.9.1958 — znak: Up-02-13.

Zasiłki rodzinne dla pracowników zatrudnionych przy robotach drogowych

Pracownicy stali zatrudnieni przy robotach drogowych otrzymują zasiłki rodzinne na warunkach ogólnie obowiązujących. Natomiast pracownicy sezonowi zatrudnieni przy robotach, którzy objęci byli sezonową premią za ciągłość i wydajność pracy nie mieli prawa do zasiłków rodzinnych (§ 1 rozporządzenia MPiOS z 5. 5. 1951 — Dz. U. nr 26, poz. 196 w związku z § 1 zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z 1. 3. 1951 — Monitor Pol. nr A-29, poz. 376).

W związku z rozciągnięciem układu zbiorowego pracy z 15.3.1958, obowiązującego w budownictwie na resort komunikacji, niektórzy z tych pracowników sezonowych zostali również objęci tym układem, a mianowicie pracownicy zatrudnieni:

1) w przedsiębiorstwach robót drogowych i mostowych, podległych Centralnemu Zarządowi Budowy Dróg i Mostów — z wyłączeniem jednostek produkcji pomocniczej (kamieniołomy, żwirownie itp.),

2) w rejonach eksploatacji dróg publicznych podległych Centralnemu Zarządowi Dróg Publicznych — z wyłączeniem rejonów eksploatacji kamienia; wojewódzkich baz obsługi maszyn drogowych oraz zakładów produkcji pomocniczej (kamieniołomy, żwirownie itp.),

3) bezpośrednio przy robo-

tach drogowych i mostowych, wykonywanych sposobem gospodarczym na drogach lokalnych pod kierunkiem (nadzorem) wydziałów komunikacji prezydiów powiatowych rad narodowych oraz pracownicy zatrudnieni w produkcji pomocniczej prowadzonej przez te wydziały (kamieniołomy, żwirownie, zakłady prefabrykacji, gospodarstwa pomocnicze itp.).

Wobec tego sezonowym robotnikom, zatrudnionym w wyżej wymienionych przedsiębiorstwach (jednostkach organizacyjnych) nie przysługują premia za ciągłość i wydajność pracy, przewidziana w zarządzeniu Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z 1. 3. 1951 (Monitor P. nr A-29, poz. 375) w związku z § 22 zarządzenia Ministra Komunikacji nr 92 z 30. 4. 1958 i § 14 zarządzenia Ministra Komunikacji nr 178 z 14. 7. 1958.

W związku z tym CZUS wyjaśnia, że wymienione kategorie pracowników sezonowych mają prawo do zasiłków rodzinnych na warunkach ogólnie obowiązujących.

W stosunku do pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach drogowych i mostowych, podległych Centralnemu Zarządowi Dróg i Mostów oraz w stosunku do pracowników zatrudnionych w rejonach eksploatacji dróg publicznych, podległych Centralnemu Zarządowi Dróg Publicznych — wyjaśnienie niniejsze obowiązuje, począwszy od wypłat zasiłków rodzinnych za miesiąc maj 1958, ponieważ od tej daty nie przysługują im premia za ciągłość i wydajność pracy.

W stosunku do pracowników zatrudnionych bezpośrednio przy robotach drogowych i mostowych wykonywanych sposobem gospodarczym na drogach lokalnych pod kierunkiem (nadzorem) wydziałów komunikacji prezydiów powiatowych rad narodowych oraz w stosunku do pracowników zatrudnionych w produkcji pomocniczej prowadzonej przez te wydziały — wyjaśnienie niniejsze obowiązuje począwszy od wypłaty zasiłków rodzinnych za miesiąc lipiec 1958, ponieważ od tej daty nie przysługują

im premia za ciągłość i wydajność pracy.

Wyjaśnienie CZUS nr 18 z 25.8.1958 — znak: Up-00-25.

Na uczniów w wieku do lat 16 włącznie zatrudnionych w przemyśle za normalnym wynagrodzeniem nie przysługują zasiłki rodzinne

W przemyśle cukrowniczym są zatrudniani również dzieci w charakterze uczniów, którzy nie mają jeszcze ukończonych 16 lat życia. Uczniowie ci otrzymują wynagrodzenie według stawki, przewidzianej w układzie zbiorowym, tj. według pracowniczej pierwszej grupy, wynoszącej 2,60 zł na godzinę. Miesięczny zarobek ucznia wynosi około 500 zł.

Powstało zagadnienie, czy na te dzieci w wieku do lat 16 włącznie, zatrudnione w charakterze uczniów, mogą być wypłacane zasiłki rodzinne.

W myśl obowiązujących przepisów uprawnienia do zasiłków rodzinnych nie przysługują na dzieci, jeżeli są one uprawnione do świadczeń ubezpieczeniowych z tytułu własnej pracy, tzn. gdy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego (§ 5 ust. 1, pkt 2 rozporządzenia RM z 26. 7. 1950 — Dz. U. nr 33, poz. 297 w związku z § 1 ust. 1 tego rozporządzenia). Wyjątek od powyższej zasady stanowią dzieci w wieku do 16 lat włącznie, które są zatrudnione w rzemiośle w charakterze terminatorów. Chociaż dzieci te podlegają obowiązkowi ubezpieczenia i mają prawo do świadczeń z tytułu własnej pracy, to zasiłki rodzinne przysługują na te dzieci zatrudnionym rodzicom (opiekunom), ponieważ dzieci te nie otrzymują z tytułu swego zatrudnienia normalnego zarobku pracowniczego (art. 2, ust. 2, lit. a ustawy z 28. 3. 1933 o ubezpiecz. społecznym — Dz. U. nr 51, poz. 396, art. 4, ust. 2, pkt 3 dekretu z 25. 6. 1954 o p.z.e. — Dz. U. z roku 1958, nr 23, poz. 97, § 5 ust. 1, pkt 2 i § 1 ww. rozporządzenia RM z 26. 7. 1950 oraz wyjaśnienie MPiOS z 25. 9. 1950 — znak: Un. 15a-37/50 i okólnik b. ZUS nr 210 z 12. 10. 1950).

Zatrudnieni zaś w przemyśle cukrowniczym uczniowie, którzy nie ukończyli jeszcze 16 lat

życia, otrzymują wynagrodzenie według normalnej stawki pracowniczej pierwszej grupy (tj. 2,60 zł za godzinę); według tej samej grupy zarobkowej są wynagradzani pracownicy dorośli, jak np. robotnicy niewykwalifikowani względnie osoby zatrudnione przy czynnościach obsługowych. Wobec tego ww. wyjaśnienia MPiOS z 25. 9. 1950 i okólnika b. ZUS nr 210 z 12. 12. 1950 w sprawie wypłaty zasiłków rodzinnych na dzieci w wieku do 16 lat włącznie, zatrudnione w rzemiośle w charakterze terminatorów, nie można stosować analogicznie do uczniów w tym samym wieku, zatrudnionych w przemyśle cukrowniczym. Dlatego na dzieci te nie mogą być wypłacane zasiłki rodzinne.

Wyjaśnienie CZUS z 24. 9. 1958 — znak: Up-03-104.

Na dzieci uczące się zawodu krawieckiego na 3-letnim kursie pod nazwą „Spółdzielnia Pracy“ zasiłki rodzinne nie przysługują

Przy Zakładzie Wojewódzkim Spółdzielczego Zrzeszenia Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu otwarty został 3-letni młodzieżowy kurs dla wyuczenia zawodu krawieckiego młodzieży, która ukończyła szkołę podstawową i nie została przyjęta do szkół zawodowych. Na kurs zostało przyjętych około 50 dziewcząt w wieku od 14—18 lat, przeważnie ze środowiska robotniczego i chłopskiego. Kurs otwarty został 1. 10. 1957.

Nauka na kursie odbywa się codziennie od godziny 8—13.30 i jest odpłatna. Opłata wynosi 180 zł miesięcznie.

Przez pierwszy rok uczeni-ce uczą się krawiectwa na własnym materiale, począwszy zaś od drugiego roku nauki — na materiale stanowiącym własność Zakładu. Z kursantkami nie są zawierane pisemne zarejestrowane w izbie rzemieślniczej umowy o naukę w zawodzie krawieckim. Przez cały czas nauki zawodu uczestniczki kursu nie otrzymują żadnego wynagrodzenia. Kurs jest pod nadzorem pedagogicznym Ministerstwa Oświaty i zatwierdzony przez Dyрекcję Okręgową Szkolenia Zawodowego.

Absolwentki kursu po ukoń-

czonym okresie szkolenia i po zdaniu egzaminu kwalifikacyjnego otrzymują uprawnienia czeladników krawieckich i mogą uzyskać pracę w zakładzie uspołecznionym względnie zasilać wykwalifikowane kadry w rzemiośle.

Dyrekcja wymienionego wyżej Zakładu Wojewódzkiego Spółdzielczego Zrzeszenia Kształcenia Zawodowego, przy którym kurs został zorganizowany, uważa że dzieci w wieku ponad 16 lat życia, uczące się zawodu krawieckiego na tym kursie, przysługują zasiłki rodzinne, gdyż kurs jest równorzędny ze średnią szkołą zawodową.

Wobec jednak opinii Ministerstwa Oświaty, że powyższy kurs krawiecki nie jest szkołą zawodową w rozumieniu obowiązujących przepisów (pismo MO z 18.8.1958—nr RPL3-22/6/58) CZUS wyjaśnia, że na uczestniczki tego kursu w wieku ponad 16 lat życia zasiłki rodzinne nie przysługują (§ 4, ust. 2 rozporządzenia RM z 26.7.1950 — Dz. U. nr 33, poz. 297).

Czy i kiedy siostry zakonne podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego

Członkowie zakonów i zgromadzeń zakonnych nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia chorobowego, jeżeli wykonują tylko czynności bezpośrednio wynikające z ich powołania duchownego a nie wykonują czynności innych na mocy specjalnego tytułu prawnoprywatnego (art. 5, pkt. 4 ustawy z 28.3.1933 o ubezpiecz. społecznym — Dz. U. nr 51, poz. 396).

W szpitalach, w zakładach wychowawczych itp. zatrudniane są siostry zakonne na analogicznych warunkach płacy i pracy jak pozostały personel szpitalny, tj. otrzymują za określoną pracę indywidualne wynagrodzenie w gotówce i w naturze w wysokości ustalonej w umowie o pracę.

W takich przypadkach siostry zakonne wykonują swe czynności na mocy tytułów prawnoprywatnych jakimi są zawierane z nimi umowy o pracę; zatem podlegają one obowiązkowi ubezpieczenia chorobowego, jak również ubezpieczenia emerytalnego (art. 2,

ust. 1 ustawy z 28.3.1933 o ubezpiecz. społecznym—Dz. U. nr 51, poz. 396 oraz art. 4 ust. 1, pkt 1 dekretu z 25. 6. 1954 Dz. U. z roku 1958, nr 23, poz. 97).

Na podstawie art. 112, ust. 3 ustawy o ubezpiecz. społecznym z 28. 3. 1933 do legitymacji ubezpieczeniowej zatrudnionej siostry zakonnej może być wpisana jedna nie zatrudniona siostra zakonna, jako tzw. osoba obca uprawniona do pomocy leczniczej; bowiem siostry nie zatrudnione pozostają faktycznie na utrzymaniu siostr pracujących.

Wyjaśnienie CZUS z 18.9.1958 — znak: Up-02-58.

Zasiłki rodzinne dla pracowników zatrudnionych w jednostkach służby wodno-melioracyjnej

Pracownicy stali zatrudnieni przy robotach wodno-melioracyjnych otrzymują zasiłki rodzinne na warunkach ogólnie obowiązujących. Natomiast pracownicy sezonowi zatrudnieni przy tych robotach, którzy objęci byli sezonową premią za ciągłość i wydajność pracy, nie mieli prawa do zasiłków rodzinnych (§ 1 rozporządzenia MPiOS z 5. 5. 1951 — Dz. U. nr 26, poz. 196 w związku z § 1 zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z 1. 3. 1951—Monitor P. nr A-29, poz. 375).

W związku z tym, że od 1 września 1958 został wprowadzony dla jednostek organizacyjnych służby wodno-melioracyjnej układ zbiorowy pracy w budownictwie z 15. 3. 1958 w miejsce obowiązującego dotychczas układu zbiorowego pracy dla robót drogowych, mostowych i wodnych z 1949 roku, pracownicy sezonowi, zatrudnieni w tych jednostkach (z wyjątkiem zatrudnionych w zakładach remontu sprzętu melioracyjnego) zostali również objęci tym układem.

Wobec tego tym sezonowym robotnikom nie przysługuje premia za ciągłość i wydajność pracy (§ 10 zarządzenia nr 135 Ministra Rolnictwa z 19.8.1958).

W związku z tym CZUS wyjaśnia, że sezonowi pracownicy, zatrudnieni w wyżej wymienionych jednostkach organizacyjnych służby wodno-melioracyjnej, mają prawo do zasiłków

rodziny na warunkach ogólnie obowiązujących.

Wyjaśnienie niniejsze obowiązuje począwszy od wypłat zasiłków rodzinnych za miesiąc wrzesień 1958, ponieważ od tego miesiąca nie przysługuje tej kategorii pracowników sezonowych premia za ciągłość i wydajność pracy.

Wyjaśnienie CZUS nr 21 z 6.10.1958 — Znak: Up-00-34.

Zasiłki rodzinne na uczniów rocznych kursów szkół ogrodniczych

Roczne szkoły ogrodnicze tworzone są na podstawie zarządzenia Ministra Rolnictwa z 5.2.1957 — nr OR-On-I-2/57 w sprawie organizacji i lokalizacji niższych szkół rolniczych.

Nauka w tych szkołach trwa 11 miesięcy. Zajęcia odbywają się codziennie od 8 do 17 godzin, z jednogodzinną przerwą obiadową. Do tych szkół przyjmowana jest młodzież z ukończonymi 7 klasami szkoły podstawowej. Uczniowie przebywają w internacie i część z nich otrzymuje stypendia.

Wobec powyższego roczne szkoły ogrodnicze są szkołami w rozumieniu obowiązujących przepisów o zasiłkach rodzinnych i na dzieci w wieku ponad 16 lat życia, uczęszczające do tych szkół, zasiłki rodzinne przysługują pracownikom na warunkach ogólnych (§ 4 ust. 3 rozporz. R.M. z 26.7.1950 — Dz. U. nr 33, poz. 297).

Wyjaśnienie CZUS z 4.8.1958 — znak: Up-03-82.

Zasiłki rodzinne na uczniów Studium Stenografii i Biurowości

Studia Stenografii i Biurowości, prowadzone przez Dyrekcje Okręgowe Szkolenia Zawodowego pod nadzorem Ministerstwa Oświaty, mają charakter 2-letniego technikum zawodowego, do którego uczęszczają absolwenci szkół średnich. Ukończenie Studium daje odpowiedni stopień kwalifikacyjny w zawodzie.

W związku z powyższym CZUS wyjaśnił, że Studium Stenografii i Biurowości jest szkołą w rozumieniu § 4 rozporządzenia RM z 26.7.1950 Dz. U. nr 35, poz. 297) i dlatego na uczniów tego Studium przysługują zasiłki rodzinne na warunkach ogólnych.

Wyjaśnienie CZUS z 16.8.1958 — znak: Up-03-94.

Zaopatrzenie rentowe dla b. właścicieli mienia przejętego na własność Państwa

W bieżącym roku ukazały się nowe akty prawne przyznające prawo do rent niektórym byłym właścicielom przedsiębiorstw oraz nieruchomości rolnych lub leśnych, przejętych na własność Państwa. Równocześnie znowelizowane zostały przepisy o zaopatrzeniu byłych właścicieli i dzierżawców aptek oraz byłych właścicieli i dzierżawców taboru żeglugi śródlądowej.

Sprawę uprawnień rentowych dla każdej z wymienionych grup regulują odrębne przepisy. Charakterystyczną cechą tych przepisów jest, że nie tworzą one odrębnego systemu zaopatrzenia rentowego, lecz są niejako wmontowane w system powszechnego zaopatrzenia emerytalnego pracowników i ich rodzin.

Renty dla byłych właścicieli przedsiębiorstw

Ustawa z 25.2.1958 o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. nr 11, poz. 37) zniósła instytucję przymusowego zarządu państwowego, wykonywanego na podstawie dekretu z 16.12.1918 postanawiając, że przedsiębiorstwa, które w dniu wejścia w życie tej ustawy (8.3.1958) pozostawały pod zarządem państwowym, przechodzą na własność Państwa.

Byłym właścicielom przedsiębiorstw przejętych na własność Państwa na podstawie tej ustawy (art. 12) zapewnia się prawo do rent inwalidzkich, a członkom ich rodzin — prawo do rent rodzinnych, przewidzianych w dekreście z 25.6.1954 o p.z.e. (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97). Szczegółowe zasady przyznawania rent tej grupie osób oraz zasady ustalania wymiaru i wypłaty tych rent uregulowało rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 8.4.1958 (Dz. U. nr 20, poz. 91). Podstawę zaś wymiaru renty dla b. właścicieli przedsiębiorstw reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z 12.4.1958 (Dz. U. nr 20, poz. 88), postanawiając, że podstawę wymiaru renty stanowi kwota, jaką w myśl dekretu o p.z.e. przyjmuje się, gdy brak jest w ogóle danych co do wysokości faktycznych zarobków, a więc kwota 500 zł.

W myśl rozporządzenia MPiOS z 8.4.1958 b. właścicielom przedsiębiorstw przysługuje prawo do renty inwalidzkiej ustalonej w dekreście o p.z.e. dla pracowników II kategorii zatrudnienia, którzy stali się inwalidami z innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa.

Rentę tę przyznaje się im wówczas, gdy spełniają następujące warunki:

- 1) przejęte na własność Państwa przedsiębiorstwo stanowiło podstawę ich utrzymania i
- 2) nie posiadają niezbędnych środków utrzymania oraz
- 3) są inwalidami lub osiągnęli wiek: mężczyźni 65 lat a kobiety 60 lat.

Warunek pod pkt. 1) uważać należy za spełniony, jeżeli udział we własności przejętego na własność Państwa przedsiębiorstwa wynosił co najmniej 50%, a jeśli udział ten był niższy niż 50%, to tylko wówczas, jeżeli współwłaściciel przedsiębiorstwa pracował osobiście w tym przedsiębiorstwie. Warunek pod pkt. 2) uważa się za spełniony, jeżeli b. właściciel przedsiębiorstwa nie pozostaje w zatrudnieniu i nie prowadzi przedsiębiorstwa handlowego, przemysłowego lub rzemieślniczego oraz nie posiada dochodu z innych źródeł, wynoszącego co najmniej 500 zł miesięcznie, z wyłączeniem jednakże kwot otrzymywanych z tytułu alimentacji.

Należy tu podkreślić, że wg rozporządzenia MPiOS z 8.4.1958 renta inwalidzka II grupy przysługuje, bez względu na to, czy istnieje czy nie istnieje inwalidztwo, również w przypadku osiągnięcia wieku 65 względnie 60 lat; dekret o p.z.e. natomiast nie daje takich uprawnień.

Rentę inwalidzką wymierza się b. właścicielom przedsiębiorstw w wysokości przewidzianej w dekreście o p.z.e. dla rencistów nie zatrudnionych i nie posiadających dochodu z innych źródeł.

Członkowie rodziny po b. właścicielu przedsiębiorstwa przejętego na własność Państwa mają prawo do rent rodzinnych przewidzianych w dekreście o p.z.e. dla członków rodziny po pracowniku, który zmarł wskutek innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa. Rentę rodzinną przyznaje się im, jeżeli:

- 1) przejęte przedsiębiorstwo było podstawą utrzymania ich żywiciela i
- 2) nie posiadają niezbędnych środków utrzymania oraz
- 3) spełniają warunki wymagane do przyznania renty rodzinnej przewidziane w dekreście o p.z.e.

Renta inwalidzka lub rodzinna ulega zawieszeniu na czas posiadania czy uzyskania przez rencistę niezbędnych środków utrzymania — z tym że przy rencie rodzinnej w razie zawieszenia prawa dla jednego z uprawnionych do tej renty, pozostałym członkom rodziny wypłaca się rentę rodzinną w wysokości odpowiadającej ich liczbie.

W myśl ww. ustawy z 25.2.1958 (art. 17) zostały przejęte na własność Państwa, oprócz przedsiębiorstw o których mowa wyżej, również:

- 1) zakłady elektryczne, objęte w zarząd państwowy na podstawie art. 6 i 7 ustawy z 4.7.1947 o planowej gospodarce energetycznej (Dz. U. nr 52, poz. 271) oraz
- 2) przedsiębiorstwa i inne mienie, których władanie osoby uprawnione utraciły w okresie do 31.12.1954 i które w dniu wejścia w życie ustawy z 25.2.1958 pozostawały w faktycznym

władaniu państwowych jednostek organizacyjnych.

Byli właściciele zakładów, przedsiębiorstw lub mienia pod pkt. 1) i 2) również zostali objęci ustawą z 25.2.1958 (art. 12), tzn. że mają oni prawo do zaopatrzeń rentowych. Trzeba tu jednak dodać, że b. właścicielom przedsiębiorstw lub mienia pod pkt. 2) nie przysługuje prawo do renty, jeżeli władanie ich majątkiem przez państwową jednostkę organizacyjną nie było oparte na dekreście z 16.12.1918 albo na ustawie z 4.7.1947, lecz np. na ustawie z 3.1.1946 o przejściu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz. U. nr 3, poz. 17 z późniejszymi zmianami) albo na dekreście z 26.4.1949 o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. U. z 1952 roku nr 4, poz. 31).

Byłym właścicielom zakładów, przedsiębiorstw lub mienia pod pkt. 1) i 2) oraz pozostałym po nich członkom rodzin, o ile odpowiadają warunkom określonym w ww. rozporządzeniu MPiOS z 8.4.1958, przysługuje prawo do rent inwalidzkich i rodzinnych zasadniczo w wysokości i na zasadach przewidzianych w tym rozporządzeniu oraz w ww. rozporządzeniu RM z 12.4.1958. W stosunku do tej grupy osób uprawnionych do rent rozporządzenie MPiOS z 8.4.1958 wprowadza pewne zaostrożenia warunków (§ 9), a mianowicie: b. właścicielom mienia przejętego na własność Państwa bez odszkodowania przysługuje prawo do renty tylko wówczas, jeżeli udział ich we własności tego mienia przekraczał 50% oraz pod warunkiem, że b. właściciel poza dochodem z przejętego mienia nie posiadał żadnych innych źródeł dochodu.

Osoby ubiegające się o przyznanie rent inwalidzkich czy rodzinnych na podstawie wyżej omówionych przepisów powinny przedłożyć:

- 1) do wniosku o rentę inwalidzką:
 - a) odpis orzeczenia o przejęciu przedsiębiorstwa na własność Państwa na podstawie ustawy z 25.2.1958,
 - b) dowody stwierdzające, że przejęte na własność Państwa przedsiębiorstwo stanowiło podstawę utrzymania b. właściciela,
 - c) zaświadczenie o aktualnym stanie materialnym i środkach utrzymania, wystawione przez właściwy wydział prezydium rady narodowej (gromadzkiej, miejskiej, dzielnicowej),
 - d) dokument stwierdzający datę urodzenia i
 - e) oświadczenie, czy i ewentualnie skąd pobierana jest już renta lub zaopatrzenie;
- 2) do wniosku o rentę rodzinną:
 - a) dowody wymienione w pkt. 1-a) i b), jeżeli zmarły żywiciel nie miał przyznanej renty inwalidzkiej,
 - b) zaświadczenie o aktualnym stanie materialnym i środkach utrzymania wszystkich osób ubiegających się o rentę rodzinną, wystawione przez właściwy wydział prezydium rady narodowej i
 - c) dowody wymagane w przepisach dekretu o p.z.e. dla uzasadnienia prawa do renty rodzinnej.

Renty dla byłych właścicieli niektórych nieruchomości rolnych i leśnych

Sprawę rent dla byłych właścicieli niektórych nieruchomości rolnych i leśnych regulują:

1) ustawa z 12.3.1958 (art. 10 i 16 ust. 3) o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz. U. nr 17, poz. 71);

2) rozporządzenie Rady Ministrów z 12.4.1958 w sprawie podstawy wymiaru renty dla osób, których przedsiębiorstwa lub nieruchomości rolne przejęte zostały na własność Państwa (Dz. U. nr 90, poz. 88) oraz

3) rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 21.6.1958 w sprawie rent dla byłych właścicieli nieruchomości rolnych i leśnych przejętych na własność Państwa (Dz. U. nr 43, poz. 211).

Wymienione akty prawne dotyczą osób, których nieruchomości rolne lub leśne przejęte zostały na własność Państwa na podstawie:

1) ustawy z 12.3.1958 zacytowanej na wstępie,

2) dekretu z 28.11.1945 o przejęciu niektórych nieruchomości ziemskich na cele reformy rolnej i osadnictwa (Dz. U. nr 57, poz. 321),

3) dekretu z 27.7.1949 o przejęciu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. nr 46, poz. 339) oraz

4) dekretu z 6.9.1946 o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego Miasta Gdańska (Dz. U. z 1946 roku nr 49, poz. 279 i z 1947 roku — nr 66, poz. 410).

Spośród osób pod pkt. 1) prawo do świadczeń rentowych nie przysługuje tym b. właścicielom nieruchomości rolnych lub leśnych, którzy nabyli te nieruchomości na podstawie przepisów o wykonaniu reformy rolnej albo osadnictwa rolnego i którzy następnie zostali pozbawieni tych nieruchomości wobec nieuiszczenia całej ceny nabycia przydzielonej im nieruchomości. Spośród zaś osób pod pkt. od 2) do 4) nie przysługuje prawo do rent tym b. właścicielom, którzy w zamian za przejęte na własność Państwa nieruchomości otrzymali nieruchomości zamienną lub też mają prawo do otrzymania takiej nieruchomości w myśl ustawy z 12.3.1958 (art. 16 ust. 2).¹⁾

W myśl rozporządzenia MPiOS z 21.6.1958 b. właścicielom nieruchomości rolnych lub leśnych, przejętych na własność Państwa, przysługuje prawo do renty starczej lub inwalidz-

¹⁾ Na mocy art. 16 ust. 1 ustawy z 12.3.1958 uchylone zostały przepisy dające b. właścicielom nieruchomości rolnych lub leśnych pod pkt. od 2) do 4) prawo do uzyskania od Państwa nieruchomości zamiennych; w myśl jednak art. 16 ust. 2 c i b. właściciele, którzy zostali już wprowadzeni w posiadanie nieruchomości państwowych w związku z ich uprawnieniami do otrzymania nieruchomości zamiennych, zachowują prawo do nadania im tych nieruchomości.

kiej, określonych w dekreście o p.z.e. dla pracowników zaliczonych do II kategorii zatrudnienia — przy czym renta inwalidzka przysługuje w wysokości przewidzianej dla pracowników, którzy stali się inwalidami z innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa.

Renta starcza przysługuje więc mężczyznom, którzy ukończyli 65 lat, a kobietom, które ukończyły 60 lat. Do renty inwalidzkiej zaś mają prawo osoby uznane przez KIZ za inwalidów i zaliczone do jednej z trzech grup inwalidów.

Prawo do renty starczej i inwalidzkiej przysługuje pod warunkiem, że przejęta na własność Państwa nieruchomość rolna lub leśna stanowiła podstawę utrzymania b. właściciela. Warunek ten uważa się za spełniony, jeżeli przejęta nieruchomość rolna lub leśna wynosiła nie mniej niż 2,5 ha i jeżeli jej właściciel względnie współwłaściciel po przejęciu przez Państwo tej nieruchomości, nie prowadził przedsiębiorstwa handlowego, przemysłowego, rzemieślniczego lub gospodarstwa rolnego o obszarze większym niż 2,5 ha (po wyłączeniu nieruchomości rolnej lub leśnej przejętej na własność Państwa) ani też nie wykonywał innego stałego zajęcia zarobkowego. W pewnych przypadkach, przyjmuje się, że nieruchomość rolna lub leśna stanowiła podstawę utrzymania b. właściciela nawet wtedy, gdy obszar tej nieruchomości był mniejszy niż 2,5 ha, ale wynosił co najmniej 0,5 ha. W takim przypadku właściwy do spraw rolnych i leśnych organ prezydium gromadzkiej (osiedlowej, dzielnicowej lub miejskiej) rady narodowej musi jednak stwierdzić, że nieruchomość ta stanowiła główne źródło utrzymania właściciela.

Członkom rodzin b. właścicieli nieruchomości rolnych lub leśnych przysługuje prawo do renty rodzinnej określonej w dekreście o p.z.e. dla członków rodzin pozostałych po pracownikach, którzy zmarli wskutek innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa. Rentę tę przyznaje się jeżeli: 1) przejęta na własność Państwa nieruchomość stanowiła podstawę utrzymania ich żywiciela oraz 2) sami członkowie rodziny spełniają warunki do renty rodzinnej ustalone w dekreście o p.z.e.

Podstawę wymiaru rent starczych, inwalidzkich i rodzinnych dla b. właścicieli nieruchomości rolnych lub leśnych stanowi: zgodnie z podanym na wstępie rozporządzeniem RM z 12.4.1958 kwota ryczałtowa w wysokości 500 zł.

Stosownie do rozporządzenia MPiOS z 21.6.1958 (§ 6) renty b. właścicieli nieruchomości rolnych lub leśnych (starcze, inwalidzkie i rodzinne) ulegają zawieszeniu, gdy osoby pobierające te renty osiągną dochody w wysokości, która w myśl postanowień dekretu o p.z.e. i rozporządzenia Rady Ministrów z 6.5.1958 (Dz. U. nr 26 poz. 111) powoduje zawieszenie renty.

Między przepisami o rentach dla b. właścicieli nieruchomości rolnych i leśnych a przepisami regulującymi sprawę rent dla b. właścicieli przedsiębiorstw istnieją pewne różnice, a mianowicie:

1) dla b. właścicieli nieruchomości rolnych lub leśnych przewiduje się, obok rent inwalidzkich, również renty starcze w przypadkach osiągnięcia wieku starczego; natomiast b. właścicielom przedsiębiorstw przysługują w każdej sytuacji (czy to będzie inwalidztwo, czy wiek starczy) tylko renty inwalidzkie,

2) b. właścicielom nieruchomości rolnych lub leśnych przysługuje prawo do rent bez względu na to, czy posiadają czy też nie posiadają niezbędne środki utrzymania, a zawieszanie im rent następuje w razie posiadania dochodów o takiej samej wysokości, jaka powoduje zawieszenie rent pracowników uprawnionych do zaopatrzeń z dekretu o p.z.e. z 25.6.1954; zaś b. właściciele przedsiębiorstw mają prawo do rent tylko w przypadku nieposiadania niezbędnych środków utrzymania, przy czym zawieszanie im rent następuje w razie gdy te niezbędne środki osiągną.

Byli właściciele nieruchomości rolnych lub leśnych przejętych na własność Państwa, ubiegając się o przyznanie renty, powinny przedłożyć:

1) do wniosku o rentę starczą lub inwalidzką:
a) odpis orzeczenia o przejęciu na własność Państwa nieruchomości rolnej, wydanego przez właściwy organ administracji rolnej prezydium powiatowej rady narodowej lub nieruchomości leśnej, wydanego przez właściwy rejon lasów państwowych,
b) zaświadczenie organu administracji rolnej stwierdzające uiszczenie całej ceny nabycia nieruchomości rolnej, jeżeli nieruchomość ta nabyta została na podstawie przepisów o wykonaniu reformy rolnej lub osadnictwa rolnego,
c) zaświadczenie organów wymienionych w pkt. a) stwierdzające, że w zamian za nieruchomość rolną lub leśną, przejęta na własność Państwa, nie przysługuje prawo do otrzymania nieruchomości zamiennej, jeżeli nieruchomość rolna lub leśna została przejęta na podstawie innych przepisów niż ustawa z 12.3.1958,
d) dokument stwierdzający datę urodzenia,
e) oświadczenie, czy i skąd pobierana jest już renta lub zaopatrzenie,

2) do wniosku o rentę rodzinną:
a) dowody wymienione w pkt. 1 — od a) do e), jeżeli zmarły żywiciel nie miał przyznanej renty starczej lub inwalidzkiej oraz
b) dowody wymagane w dekreście o p.z.e. dla uzasadnienia prawa do renty rodzinnej.

Przy okazji, gdy mowa o rentach z tytułu przejęcia na własność Państwa nieruchomości rolnych lub leśnych, należy zaznaczyć, że nadal pozostaje w mocy art. 17 dekretu z 6.9.1944 o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. z 1945 roku — nr 3, poz. 13), regulujący sprawę zaopatrzenia b. właścicieli nieruchomości ziemskich, przejętych na cele reformy rolnej na podstawie tego dekretu. Wnioski o zaopatrzenia tych osób rozpatrują nadal organa administracji rolnej prezydium wojewódzkich rad narodowych, a komórki rentowe wydziałów zatrudnienia i spraw socjalnych dokonują jedynie wypłaty tych zaopatrzeń.

Renty dla byłych właścicieli i dzierżawców aptek

Z dniem 1.7.1958 utraciło moc obowiązujące do tej daty rozporządzenie Rady Ministrów z 22.3.1952 w sprawie zaopatrzenia dla byłych właścicieli i dzierżawców aptek przejętych na własność Państwa²⁾ (Dz. U. z 1952 roku — nr 15, poz. 92 i z 1953 roku — nr 8, poz. 22 oraz z 1957 roku — nr 3, poz. 12). Obecnie sprawę rent dla tej grupy osób reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z 18.7.1958 (Dz. U. nr 47, poz. 231). Zmiana dotychczasowych przepisów w sprawie zaopatrzenia dla b. właścicieli i dzierżawców aptek, dokonana tym rozporządzeniem, poszła w kierunku ujednoczenia ich z zasadami przyjętymi w znowelizowanym dekreście o p.z.e.

W myśl rozporządzenia RM z 18.7.1958 b. właścicielom i dzierżawcom aptek, pobierającym w dniu 30.6.1958 renty na podstawie dawnych przepisów, przyznane zostały z urzędu renty inwalidzkie w wysokości określonej w dekrecie o p.z.e. dla pracowników zaliczonych do II kategorii zatrudnienia, którzy stali się inwalidami wskutek innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa.

Byli właściciele i dzierżawcy aptek otrzymują nowe renty w wysokości ustalonej dla tej grupy inwalidztwa, do której byli zaliczeni. Jeżeli zaś nie byli zakwalifikowani przez KIZ do żadnej z trzech grup inwalidów, to obecnie zostaną zaliczeni do:

I grupy, jeżeli pobierali renty wraz z dodatkiem za bezradność,

II grupy, jeżeli nie byli zatrudnieni,

III grupy, jeżeli byli zatrudnieni.

Byłym właścicielom i dzierżawcom aptek, którzy byli farmaceutami, przysługują do rent dodatki w wysokości:

10% podstawy wymiaru renty, jeżeli samodzielnie kierowali apteką przez okres do 10 lat,
20% podstawy wymiaru renty, jeżeli samodzielnie kierowali apteką przez okres ponad 10 do 20 lat i 30% podstawy wymiaru renty, jeżeli samodzielnie kierowali apteką ponad 20 lat.

Dodatki te przysługują nawet wtedy, gdyby suma dodatku i renty przekraczała minimalną kwotę renty, ustaloną w dekrecie o p.z.e.

Nowa renta inwalidzka przyznana zatrudnionemu b. właścicielowi lub dzierżawcy apteki nie może przekraczać do czasu ustania zatrudnienia kwoty renty wypłacanej w dniu 30.6.1958.

Rentę zawiesza się b. właścicielowi lub dzierżawcy apteki na zasadach określonych dla ogółu pracowników tylko wówczas, gdy posiada on dochody z innych źródeł aniżeli zatrudnienie. Bowiem samo zatrudnienie nie ma tu nigdy wpływu na prawo do renty inwalidzkiej, gdyż b. właściciele lub dzierżawcy aptek, przywilej pobierania renty w okresie pozostawania w zatrudnieniu mają zagwarantowany

w art. 8 ust. 6 ustawy z 8.1.1951 o przejęciu aptek na własność Państwa (Dz. U. nr 1, poz. 1).

Wdowom i sierotom po b. właścicielach i dzierżawcach aptek, które przed dniem 1.7.1958 pobierały świadczenia wdowie i sieroce, przyznane zostały renty rodzinne w wysokości określonej w dekrecie o p.z.e. dla członków rodziny pracownika zmarłego wskutek innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa.

Renty rodzinne po b. właścicielach i dzierżawcach aptek ulegają zawieszeniu w myśl rozporządzenia RM z 6.5.1958 zarówno w przypadku wykonywania zatrudnienia jak i posiadania dochodów z innych źródeł (podczas gdy renty samych b. właścicieli lub dzierżawców aptek zawiesza się tylko przy posiadaniu dochodów z innych źródeł aniżeli zatrudnienie).

Podstawę wymiaru rent dla b. właścicieli lub dzierżawców aptek i członków ich rodzin stanowi ryczałtowa kwota 500 zł.

Rozporządzenie RM z 18.7.1958 nie daje możliwości zgłaszania wniosków o renty tym b. właścicielom lub dzierżawcom aptek, którzy nie zgłosili takich wniosków przed wejściem w życie tego rozporządzenia.

W końcu należy przypomnieć, że art. 8 ust. 4 i 5 ustawy z 8.1.1951 o przejęciu aptek na własność Państwa nadal obowiązuje, tzn. że b. właścicielom lub dzierżawcom aptek, którzy podjęli zatrudnienie w aptekach społecznych, zalicza się okres posiadania lub dzierżawy apteki do okresów zatrudnienia, wymaganych do uzyskania renty z dekretu o p.z.e.

Renty dla byłych właścicieli i dzierżawców żeglugi śródlądowej

Z dniem 1.7.1958 straciło również moc rozporządzenie Rady Ministrów z 2.2.1955 w sprawie zaopatrzenia dla byłych właścicieli i dzierżawców taboru żeglugi śródlądowej, przejętego na własność Państwa (Dz. U. nr 6, poz. 38).³⁾ W jego miejsce obowiązuje obecnie rozporządzenie Rady Ministrów z 1.9.1958 (Dz. U. nr 55, poz. 270). Zmiany wprowadzone tym rozporządzeniem są prawie identyczne ze zmianami wprowadzonymi do przepisów o rentach dla b. właścicieli i dzierżawców aptek.

Byłym właścicielom i dzierżawcom taboru żeglugi śródlądowej oraz członkom ich rodzin przyznane zostały z urzędu w miejsce rent pobieranych do dnia 30.6.1958 renty na takich samych zasadach, jeżeli chodzi o ich wysokość i zawieszanie, jak b. właścicielom lub dzierżawcom aptek (oczywiście bez podobnych dodatków do renty, jak dodatki dla farmaceutów).

Różnica sprowadza się jedynie do tego, że rozporządzenie z 1.9.1958 nie zamyka b. właścicielom lub dzierżawcom taboru żeglugi śród-

²⁾ Przejęcie aptek na własność Państwa nastąpiło na podstawie ustawy z 8.1.1951 (Dz. U. nr 1, poz. 1).

³⁾ Tabor żeglugi śródlądowej przejęty został na własność Państwa na podstawie dekretu z 2.2.1955 (Dz. U. nr 6, poz. 38).

ładowej drogi do składania wniosków o przyznanie im renty w przypadkach, gdy nie zgłosili takich wniosków przed wejściem w życie tego rozporządzenia (tj. do 10.9.1958). Tym byłym właścicielom lub dzierżawcom przysługuje zgodnie z § 1 ust. 2 ww. rozporządzenia renta, o ile posiadali udział we własności lub dzierżawie przejętego taboru, wynoszący co najmniej 50% — i jeżeli są inwalidami. W myśl cytowanego § 1 nie może być jednak przyznana renta tym b. właścicielom i dzierżawcom, którzy zgłosili wniosek o rentę przed 10.9.1958 i renta została im odmówiona na podstawie dawnych przepisów.

Tutaj należy także przypomnieć, że nadal obowiązuje art. 6 ust. 1 dekretu z 2.2.1955 o przejęciu taboru żeglugi śródlądowej na własność Państwa, w myśl którego b. właścicielom lub dzierżawcom takiego taboru, gdy w dniu wejścia w życie tego dekretu (15.2.1955) byli zdolni do pracy i zostali zatrudnieni w ciągu 6 miesięcy od tej daty w społecznych zakładach pracy, zalicza się okres własności lub dzierżawy taboru do okresów zatrudnienia, wymaganych do uzyskania renty z dekretu o p.z.e.

Zastosowanie przepisów dekretu o p.z.e. do rent z tytułu przejęcia własności przez Państwo

Przepisy o rentach z tytułu przejęcia własności przez Państwo nie stanowią — jak już zaznaczyliśmy na wstępie — odrębnego systemu

emerytalnego. Stąd przepisy te, przyznając określonym grupom b. właścicieli i członkom ich rodzin prawo do rent określonych w dekreście o p.z.e., nie zajmują się całościowym uregulowaniem zagadnień z tymi rentami związanych; zajmują się jedynie regulacją kwestii specyficznych dla danej grupy osób uprawnionych do zaopatrzeń. We wszystkich pozostałych sprawach nie uregulowanych omawianymi przepisami, mają zastosowania postanowienia dekretu o p.z.e., dotyczące w szczególności: 1) określenia inwalidztwa i organów właściwych do orzekania o inwalidztwie, 2) powstania, ustania, ograniczenia lub utraty prawa do świadczeń, ponownego ustalenia wysokości świadczeń, wstrzymania wypłaty świadczeń i ich wznowienia, dochodzenia zwrotu świadczeń, dokonywania ze świadczeń potrąceń i egzekucji, 3) minimalnej wysokości świadczeń, 4) zasad zawieszenia prawa do świadczeń (z wyjątkami uprzednio omówionymi), 5) określenia grona uprawnionych do rent rodzinnych i dodatków na dzieci, 6) zasad podziału renty rodzinnej, 7) dodatków do rent dla osób odznaczonych orderami, 8) zasiłków pogrzebowych, 9) pomocy leczniczej i położniczej oraz zaopatrzenia w protezy, aparaty ortopedyczne i środki pomocnicze, 10) umieszczenia w domu rencistów lub innym zakładzie pomocy społecznej oraz dokonywania potrąceń z renty z tego tytułu, 11) trybu postępowania i środków odwoławczych.

Tadeusz Gortat

Z orzecznictwa TUS

Do art. 45 dekretu o p. z. e.

W wyroku z 18 czerwca 1958 Nr TR-II-1925/56 Trybunał stanął na stanowisku, że:

„wdowa po członku rolniczego zespołu spółdzielczego, która z tytułu wniesionej wspólnej ziemi była również członkiem zespołu, lecz nie pracując dla zespołu nie miała żadnych dniówek obrachunkowych, była na utrzymaniu męża”.

Z u z a s a d n i e n i a

Według statutu wzorcowego rolniczych zespołów spółdzielczych podstawą podziału dochodu zespołu między członków jest ilość i jakość pracy wykonywanej przez każdego członka i jego rodzinę. Ogólny dochód zespołu dzieli się w ten sposób, że przeznaczają się: do 15% na zapłacenie rat za inwentarz przejęty odpłatnie od członków, 10—15% na inwestycje (budynki gospodarcze, zakup żywego i martwego inwentarza itp.), do 5% na potrzeby zdrowotno-kulturalne oraz na fundusz zapomogowy dla starców i sierot. Pozostałą część dochodu, wynoszącą nie mniej niż 70% ogólnego dochodu, dzieli się między członków według ilości i jakości pracy, obliczonej w dniówkach

obrachunkowych i wpisanej na konto każdego członka do jego książeczki obrachunkowej i do ksiąg zespołu.

Z przytoczonych przepisów statutu wzorcowego rolniczych zespołów spółdzielczych wynika, że z tytułu wniesienia przy wstąpieniu do zespołu posiadanej dotąd ziemi członek zespołu nie ma żadnej korzyści materialnej, gdyż wniesienie ziemi nie jest uwzględniane przy podziale dochodów zespołu. O dochodzie poszczególnych członków zespołu, a więc o wysokości ich środków utrzymania decyduje wyłącznie ilość i jakość pracy wykonywanej dla zespołu przez członka i jego rodzinę. Skoro zaś skarżąca, jak to zaświadczył Rolniczy Zespół Spółdzielczy, którego członkiem był mąż skarżącej i do której wniósł on ich wspólną ziemię, nie pracowała dla zespołu i nie miała wobec tego żadnych dniówek obrachunkowych, nie może ulegać wątpliwości, że skarżąca była na utrzymaniu męża.

Dr S.

SPROSTOWANIE

W artykule Michała Ponarskiego, zamieszczonym w nr 10/58 PUS na str. 290, w podtytule „Wysokość renty starczej” — drugi akapit powinien mieć następujące brzmienie:

„Jeśli rencista otrzymujący pełną rentę, pracuje nadal, otrzymuje on dalsze 5% podstawy wymiaru za każdy rok pracy”.

Zapytania i wyjaśnienia

Z PRAKTYKI UBEZPIECZENIOWEJ

956.

Wynagrodzenie czy zasiłek chorobowy?

PYTANIE: Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w miejscowości G. zatrudnia kierowcę samochodu osobowego, którego stosunek służbowy zawiązał się przez mianowanie (jeszcze przed wojną) na podstawie art. 3 ustawy z 17.2.1922 o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. z roku 1949 nr 11, poz. 72). Kierowca ten zachorował i w czasie choroby otrzymuje zgodnie z art. 28 powołanej wyżej ustawy pełne wynagrodzenie. Zakład pracy zapytuje, czy słusznie postępuje wypłacając w czasie choroby wynagrodzenie a nie zasiłek chorobowy, chociaż kierowca jest pracownikiem fizycznym.

ODPOWIEDŹ: Pracownicy umysłowi w rozumieniu rozporządzenia PR z 16.3.1928 o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. nr 35, poz. 323), jak również inne kategorie pracowników (umysłowych i fizycznych), nie mają prawa do zasiłku chorobowego w okresie czasu, w którym w myśl przepisów prawnych przysługuje im prawo do całkowitego wynagrodzenia od pracodawcy (art. 95 ust. 5 ustawy z 28.3.1933 o ubezpieczeniu społecznym i art. 100 pkt. 1 tej ustawy w brzmieniu dekretu z 8.1.1946 Dz. U. nr 4, poz. 28).

Do pracowników (umysłowych i fizycznych), zatrudnionych w prezydiach rad narodowych na podstawie mianowania, mają zastosowanie przepisy powołanej wyżej ustawy o państwowej służbie cywilnej (uchwała RM z 11.8.1950 instrukcja nr 12 Monitor Polski nr A-97, poz. 1221). W myśl tych przepisów usprawiedliwiona nieobecność w pracy pracownika państwowego (umysłowego lub fizycznego) z powodu choroby nie pociąga za sobą ujemnych skutków służbowych ani co do pobierania uposażenia, ani co do innych praw pracownika państwowego; jednakże pracownik państwowy, którego nieobecność w pracy z powodu choroby trwa dłużej niż rok, może być jednostronnym zarządzeniem władzy przeniesiony na emeryturę na zasadach wskazanych w ustawie emerytalnej, tj. zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami emerytalnymi — może być skierowany na komisję lekarską dla spraw inwalidztwa i zatrudnienia (art. 28 powołanej wyżej ustawy o państwowej służbie cywilnej w związku z dekretem z 25.6.1954 o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin Dz. U. z roku 1958, nr 23, poz. 97).

Z przytoczonych wyżej przepisów o państwowej służbie cywilnej wynika, że pracownikowi objętemu przepisami tej ustawy, tj. pracownikom zatrudnionym na podstawie mianowania, przysługuje w razie choroby prawo do pełnego wynagrodzenia przez okres jednego roku, bez względu na to, czy są pracownikami umysłowymi czy fizycznymi.

(st)

957.

Prawo do zasiłku rodzinnego w czasie pobierania zasiłku chorobowego

PYTANIE: Pracownik niezdolny do pracy z powodu gruźlicy pobierał zasiłek chorobowy. Z dniem 21 września 1958 upłynął 26-tygodniowy okres wypłaty zasiłku chorobowego. Pracownik jest dalej niezdolny do pracy, ale nie otrzymał przedłużenia okresu wypłaty zasiłku ponad 26 tygodni i stara się o rentę inwalidzką. Z dniem 21 września 1958 zakład pracy rozwiązał z pracownikiem stosunek służbowy z po-

wodu niezdolności do pracy trwającej dłużej niż 6 miesięcy. Zakład zapytuje, czy może wypłacić pracownikowi zasiłek rodzinny za miesiąc wrzesień 1958.

ODPOWIEDŹ: Zasiłek rodzinny przysługuje pracownikowi za każdy miesiąc, w którym przepracował co najmniej 20 dni w pełnym wymiarze godzin pracy. Dni nie przepracowane z powodu niezdolności do pracy na skutek choroby (L4) zalicza się również do dni pracy uprawniających do zasiłku rodzinnego (§ 1 ust. 1 i § 2 ust. 2 uchwały Prezydium CRZZ z 29.3.1957, Biuletyn CRZZ z 5.9.1957 nr 5, poz. 61).

Ponieważ w konkretnym przypadku, w czasie od 1 do 21 września włącznie było tylko 18 dni roboczych, tj. poniżej wymaganego minimum, prawo do zasiłku rodzinnego za ten miesiąc nie istnieje.

Inna natomiast byłaby sytuacja, gdyby przed 1 września stosunek pracy był już z pracownikiem rozwiązany. Wówczas pracownikowi przysługiwałby zasiłek rodzinny za wrzesień, gdyż w tym miesiącu otrzymał on zasiłek chorobowy za 21 dni. W myśl bowiem obowiązujących przepisów, pracownik uprawniony do zasiłku rodzinnego w czasie trwania stosunku pracy i pobierający zasiłek chorobowy po rozwiązaniu stosunku pracy, ma prawo do zasiłku rodzinnego za każdy miesiąc kalendarzowy, w którym otrzymał zasiłek chorobowy co najmniej za 20 dni kalendarzowych, a więc bez wyłączenia niedziel i świąt (§ 3 powołanej wyżej uchwały Prezydium CRZZ z 29.3.1957).

(st)

958.

Zasiłek pogrzebowy z ubezpieczenia społecznego i odprawa z zakładu pracy

PYTANIE: Ob. K. R., wdowa po długoletnim pracowniku umysłowym zapytuje, jakie świadczenie przysługuje jej w związku ze śmiercią męża: zasiłek pogrzebowy z ubezpieczenia społecznego, odprawa z zakładu pracy, czy też oba świadczenia łącznie.

ODPOWIEDŹ: Wysokość i rodzaj świadczeń zależy po pierwsze od tego, jak unormowany był stosunek pracy pracownika: rozporządzeniem o umowie o pracę pracowników umysłowych czy też ustawą o państwowej służbie cywilnej, po drugie od ilości lat pracy.

1. Rodzina pracownika umysłowego zatrudnionego na podstawie rozporządzenia o pracę prac. umysł. (Dz. U. nr 35, poz. 323 z późniejszymi zmianami) mają prawo w przypadku jego śmierci — do odprawy z zakładu pracy w wysokości ostatnio pobieranego 3-miesięcznego wynagrodzenia, jeżeli pracownik przepracował w tym samym przedsiębiorstwie co najmniej 10 lat, względnie 6-miesięcznych poborów — jeżeli przepracował co najmniej 20 lat (art. 42). Odprawa należy się w całości tylko wówczas, jeżeli zmarły pracownik pozostawił małżonka, zstępного lub wstępnych. We wszystkich innych przypadkach odprawa wynosi połowę wyżej wymienionej należności.

Niezależnie od tego, na mocy art. 8 ustawy z dnia 1 marca 1949 o zmianie niektórych przepisów o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. nr 18, poz. 109) — rodzina zmarłego pracownika ma prawo do zasiłku pogrzebowego z ubezpieczenia społecznego w wysokości 7-tygodniowego ostatnio pobieranego zarobku, bez względu na wysokość tego zarobku.

2. Rodzina pracownika, którego stosunek pracy uregulowany był na podstawie ustawy o państwowej służbie cywilnej z 17.2.1922 (Dz. U. z 1949 nr 11, poz.

72) i który otrzymywał uposażenie na podstawie ustawy z 4.2.1949 o uposażeniu pracowników państwowych. (Dz. U. nr 71, poz. 39), ma prawo do otrzymania zwrotu kosztów pogrzebu w wysokości: a) 3-miesięcznego uposażenia, jeżeli koszty pogrzebu pokrył współmałżonek, dzieci lub rodzice, b) faktycznych kosztów pogrzebu, najwyżej jednak do wysokości 3-miesięcznych poborów, jeżeli koszty pogrzebu pokryła inna osoba. Należność tę otrzymuje rodzina, bez względu na ilość lat pracy zmarłego. Kwota wypłacona przez zakład pracy tytułem zwrotu kosztów pogrzebu ulega jednak zmniejszeniu o zasiłek pogrzebowy z tytułu ubezpieczenia społecznego, gdyby taki zasiłek został wypłacony. (maj)

959.

*Opieka nad chorym dzieckiem
a wypowiedzenie umowy o pracę*

PYTANIE: Ob. Z. N. pracownica fizyczna uzyskała zwolnienie lekarskie dla pielęgnacji chorego dziecka na okres od 7 do 17.9.1958. W dniu 14.9.1958 zakład pracy, wobec konieczności zmniejszenia stanu załogi, doręczył pracownicy wypowiedzenie umowy o pracę — na dzień 30.9.1958. Ob. Z. N. jest zdania, że wypowiedzenie umowy w okresie nieobecności usprawiedliwionej zwolnieniem L4 nie może mieć mocy prawnej i zapytuje, jak sprawa ta przedstawia się w świetle obowiązujących przepisów.

ODPOWIEDŹ: Sprawę tę normuje dekret z 18 stycznia 1956 o ograniczeniu rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. z 25.1.1958, nr 2, poz. 11; zmiana: Dz. U. nr 41, poz. 187), a mianowicie — art. 17 w powiązaniu z art. 3 ust. 3.

W myśl art. 17 zakład pracy nie może dokonać wypowiedzenia umowy o pracę lub stosunku służbowego w okresie usprawiedliwionej nieobecności pracownika w pracy, o ile nie upłynął jeszcze okres uprawniający zakład pracy do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. Rozwiązanie zaś umowy bez wypowiedzenia — w myśl art. 3 ust. 3 — może nastąpić dopiero wówczas, gdy pracownik nie ma możliwości wykonania pracy z innych przyczyn niż choroba własna czy kwarantanna, przez czas przekraczający 1 miesiąc.

Ponieważ w konkretnym przypadku nieobecność ob. Z. N. z powodu opieki nad chorym dzieckiem nie przekroczyła 1 miesiąca, wypowiedzenie umowy o pracę pozbawione jest podstaw prawnych. (maj)

960.

*Urlop wypoczynkowy i zwolnienie
na poszukiwanie pracy*

PYTANIE: Ob. Z. H. pracownik fizyczny, zatrudniony na podstawie umowy o pracę, pracował od 1.5.1958 do 13.10.1958. Został zwolniony na skutek zakończenia robót. Zakład pracy zapytuje, czy pracownik miał prawo: 1) do urlopu wypoczynkowego (w jakim wymiarze), 2) do zwolnienia na poszukiwanie pracy (ile dni)?

ODPOWIEDŹ: 1. Praca przez okres około 5 i pół miesiąca nie daje w ogóle prawa do urlopu wypoczynkowego. Uprawnienia do pierwszego urlopu w wymiarze 12 dni nabywa pracownik fizyczny zatrudniony na podstawie umowy o pracę po upływie 1 roku nieprzerwanej pracy (art. 2 ustawy z 16.5.1922 o urlopach dla pracowników zatrudnionych w przemyśle i handlu — Dz. U. z 1949 nr 47, poz. 365, dalsza zmiana Dz. U. z 1950 nr 13, poz. 123).

Nie wykluczone jednak, że w omawianym przypadku pracownik nabył już prawo do urlopu; mogłoby to mieć miejsce wówczas, gdyby pracownik przeszedł z innego zakładu z zachowaniem prawa do ciągłości pracy, o czym jednak list nie wspomina.

2. Postanowienia umowy o pracę pracowników fizycznych nie przewidują udzielania zwolnienia od pracy na poszukiwanie nowej pracy. Zwolnienia takie mogą być — na podstawie art. 30 rozporządzenia

o umowie o pracę pracowników umysłowych. Jeżeli jednak rodzaj zajęcia utrudnia pracownikowi fizycznemu poszukiwanie nowej pracy, pracodawca — na podstawie art. 475 Kodeksu zobowiązań — obowiązany jest (po wypowiedzeniu) pozostawić mu odpowiedni po temu czas, nie uszczuplając wynagrodzenia. (maj)

961.

*Rencista, któremu zawieszono prawo
do renty inwalidzkiej z powodu zatrudnienia,
może otrzymać inwalidzką rentę wyrównawczą*

PYTANIE: Ob. F. J. podaje, że od roku 1956 pobierał rentę inwalidzką wg II grupy inwalidów w wysokości 620 zł, pozostając jednocześnie w zatrudnieniu. Zarobki jego od pół roku obniżyły się z około 2000 zł do niepełnych 1500 zł miesięcznie, ponieważ wykonuje pracę akordową a wydajność jego pracy jest coraz mniejsza na skutek złego stanu zdrowia. Od połowy lipca 1958 roku wypłata renty została mu wstrzymana z powodu pozostawania w zatrudnieniu. Ob. F. J. zapytuje, czy rzeczywiście, bez względu na wysokość obecnych zarobków, nie przysługuje mu obecnie żadna renta.

ODPOWIEDŹ: Według art. 39 ust. 3 dekretu o p.z.e. prawo do renty inwalidzkiej z tytułu innych przypadków niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa ulega zawieszeniu na czas wykonywania zatrudnienia. Jeżeli jednak rencista, któremu zawieszono prawo do renty, wykonuje zatrudnienie z przeciętnym zarobkiem miesięcznym niższym niż 80% podstawy wymiaru renty, ma prawo do inwalidzkiej renty wyrównawczej w wysokości różnicy pomiędzy podstawą wymiaru renty a przeciętnym miesięcznym zarobkiem. Podstawa wymiaru renty ob. F. J., jak wynika z wysokości samej renty, wynosiła 1900 zł, a 80% tej kwoty stanowi $(1900 \times 0,8) = 1520$ zł. Jeżeli więc przeciętny miesięczny zarobek jest niższy od 1520 zł, ob. F. J. ma prawo do inwalidzkiej renty wyrównawczej w wysokości różnicy pomiędzy kwotą 1900 zł a przeciętnym miesięcznym zarobkiem.

Ob. F. J. powinien wystąpić do wydziału rent o przyznanie inwalidzkiej renty wyrównawczej, przedkładając zaświadczenie zakładu pracy, stwierdzające wysokość zarobku za ostatnie 3 miesiące zatrudnienia oraz pisemne oświadczenie, potwierdzone przez prezydium rady narodowej lub komitet blokowy, że nie posiada innych źródeł dochodu. (mb)

962.

*Prawo nauczyciela
do renty przyznanej
zamiast pobieranego zaopatrzenia
i podstawa wymiaru tej renty*

PYTANIE: Ob. K. S. nauczyciel został przeniesiony w 1953 roku w stan spoczynku z prawem do zaopatrzenia emerytalnego. W okresie od 1.9.1955 do 30.6.1958 pracował jako nauczyciel kontraktowy, pobierając równocześnie zaopatrzenie emerytalne przyznane od 1953 roku. Od 1.7.1958 zatrudniony jest nadal jako nauczyciel w niepełnym wymiarze godzin, z wynagrodzeniem 960 zł miesięcznie. Od 1.7.1958 zamiast pobieranego zaopatrzenia emerytalnego została przyznana mu renta starcza, do obliczenia której przyjęto zarobki z roku 1953, tj. z okresu przed przejściem na emeryturę. Ponieważ w okresie 1955—1958 zarobki ob. K. S. były wyższe od zarobków z 1953 roku, przeto zapytuje on, czy może starać się o przeliczenie renty starczej na podstawie tych wyższych zarobków i czy może pobierać tę podwyższoną rentę będąc zatrudnionym jako nauczyciel w niepełnym wymiarze godzin.

ODPOWIEDŹ: Rencista, któremu rentę starczą przyznano z urzędu na podstawie art. 87 dekretu o p.z.e., przyjmując za podstawę wymiaru tej renty zarobek, jaki służył do wymiaru zaopatrzenia pobie-

ranego na podstawie przepisów obowiązujących przed 1.7.1954, ma prawo na podstawie art. 92 dekretu do zamiany tej renty na rentę korzystniejszą. W tym celu rencista, opierając się na przepisach § 14 ust. 1 i 5 rozp. MPiOS z 22.11.1956 w brzmieniu nadanym rozp. MPiOS z 29.4.1958 (Dz. U. nr 26, poz. 113), powinien przedłożyć dowody o wysokości zarobków z okresów zatrudnienia przed 1.7.1958 albo z ostatnich 12 miesięcy zatrudnienia, albo z kolejnych dowolnie wybranych 2 lat zatrudnienia na przestrzeni ostatnich 10 lat zatrudnienia. Podwyższenie renty może nastąpić za 3 miesiące wstecz od daty zgłoszenia wniosku, nie wcześniej jednak niż od 1.7.1958.

Ponieważ ob. K. S. zatrudniony jest jako nauczyciel w niepełnym wymiarze godzin i jego zarobek miesięczny jest niższy niż 1000 zł, prawo do renty starczej obliczonej na podstawie powołanych przepisów zgodnie z § 4 rozp. R. M. z 6.5.1958 (Dz. u. nr 26, poz. 113) nie podlega zawieszeniu na czas trwania tego zatrudnienia.

(mb)

963.

Zmiana renty inwalidzkiej na rentę starczą

PYTANIE: Ob. M. K. pobierał od 1952 roku zaopatrzenie emerytalne przyznane na podstawie przepisów obowiązujących przed 1.7.1954. Przed dniem 1.7.1958, ob. M. K. nie miał ukończonych 65 lat, toteż przy likwidacji starego portfelu rent została mu przyznana z urzędu renta inwalidzka. W październiku 1958 ob. M. K. skończył 65 lat, w związku z czym zapytuje, czy wobec osiągnięcia wieku starczego zostanie mu automatycznie przyznana renta starcza, chociaż nie ma jeszcze 25 lat zatrudnienia.

ODPOWIEDŹ: Renta inwalidzka, która od 1.7.1958 została przyznana z urzędu na podstawie art. 87 dekretu o p.z.e., może być zmieniona na rentę starczą nie automatycznie, lecz na wniosek rencisty, jednak pod warunkiem, że rencista osiągnie wiek wymagany do renty starczej (mężczyźni 65 lat) i posiada 25 lat zatrudnienia.

Ponieważ jednak ob. M. K. w chwili ukończenia 65 lat życia nie ma 25 lat zatrudnienia, nie ma również na razie prawa do renty starczej. (mb)

964.

Osobom otrzymującym renty ze starego portfela, będzie przysługiwać nowa wysokość rent po ustaniu zatrudnienia

PYTANIE: Ob. J. S. pobierał rentę wypadkową ze starego portfela w wysokości 248 zł i jednocześnie pozostawał w zatrudnieniu. W lipcu 1958 roku przeniesiono go do nowego portfela, przyznając rentę inwalidzką według III grupy inwalidów, jednakże w tej samej wysokości co poprzednio. Ob. J. G. zapytuje, dlaczego od lipca 1958 nie przyznano mu renty obliczonej na podstawie ostatnich zarobków, których przeciętna wysokość wynosi ponad 2000 zł.

ODPOWIEDŹ: Według art. 94 ust. 2 dekretu o p.z.e. renty inwalidzkie przyznane z urzędu na skutek likwidacji starego portfela rent rencistom, którzy w dniu 1.7.1958 pozostają w zatrudnieniu, wypłaca się do dnia ustania zatrudnienia w wysokości nie przekraczającej kwoty rent wypłacanych w dniu 30.6.1958. Nowa wysokość renty, obliczona na podstawie przeciętnego zarobku, będzie przysługiwać dopiero z dniem ustania zatrudnienia.

(mb)

Przegląd Ustawodawstwa

1.9.—30.9.1958

W okresie sprawozdawczym ogłoszone zostały następujące akty prawne związane ze sprawami poruszonymi na łamach PUS:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z 1.9. 1958 w sprawie zaopatrzenia dla byłych właścicieli i dzierżawców taboru żeglugi śródlądowej przejętego na własność Państwa oraz dla członków ich rodzin (Dz. U. nr 55, poz. 270).

Rozporządzenie uchyla z dniem 30.6.1958 rozporządzenie z 2.2.1955 (Dz. U. nr 6, poz. 38) i normuje na nowych zasadach zaopatrzenie przewidziane w art. 7 dekretu z 2.2.1955 (Dz. U. nr 6, poz. 36) dla byłych właścicieli (współwłaścicieli) i dzierżawców (współdzierżawców) taboru żeglugi śródlądowej przejętego na własność Państwa oraz dla członków ich rodzin.

Byłym właścicielom i dzierżawcom taboru oraz współwłaścicielom i współdzierżawcom posiadającym udział we własności lub dzierżawie wynoszący co najmniej 50%, którzy będąc inwalidami zgłaszają 1.7.1958 lub po tej dacie wnioski o zaopatrzenie, przysługuje renta inwalidzka w wysokości określonej w przepisach dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin dla pracowników II kategorii zatrudnienia, którzy stali się inwalidami z innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa. Wdowom i sierotom pozostałym po wspomnianych właścicielach (współwłaścicielach) i dzierżawcach (współdzierżawcach), które zgłaszają wnioski o zaopatrzenie 1.7.1958 lub po tej dacie, przysługuje renta rodzinna na zasadach przewidzianych w powołanym dekrete dla członków rodzin pracowników, których śmierć nie jest następstwem wypadku w zatrudnieniu.

Byłym właścicielom (współwłaścicielom) i dzierżawcom (współdzierżawcom) taboru oraz pozostałym po nich wdowom i sierotom, którzy w dniu 30.6.1958

mieli już przyznane zaopatrzenie, przyznaje się z urzędu na miejsce tego zaopatrzenia rentę inwalidzką względnie rentę rodzinną w wysokości przewidzianej w dekrete o p.z.e.

Jeżeli jednak b. właściciel (współwłaściciel) lub dzierżawca (współdzierżawca) taboru, który pobierał zaopatrzenie w dniu 30.6.1958 jest zatrudniony, wypłaca mu się do czasu ustania zatrudnienia nie rentę z dekretu o p.z.e., lecz zaopatrzenie, które pobierał w dniu 30.6.1958. Właścicielowi zaś względnie współwłaścicielowi lub dzierżawcy (współdzierżawcy), któremu przyznano rentę na wniosek zgłoszony 1.7.1958 lub po tej dacie wypłaca się, jeżeli jest zatrudniony, tytułem renty kwotę 286 zł miesięcznie przez okres trwania zatrudnienia. Inaczej przedstawia się kwestia wypłaty renty (zaopatrzenia), gdy b. właściciel (współwłaściciel) lub dzierżawca (współdzierżawca) posiada dochody z innych źródeł niż zatrudnienie. W tym przypadku wypłata świadczenia ulega w ogóle wstrzymaniu lub też świadczenie wypłaca się w wysokości zredukowanej przy zastosowaniu przepisów rozporządzenia z 6.5.1958 (Dz. U. nr 26, poz. 111). Na zasadach tegoż rozporządzenia wstrzymuje się względnie ogranicza wypłatę renty rodzinnej w odniesieniu do członka rodziny, który jest zatrudniony lub posiada dochody z innych źródeł na czas zatrudnienia lub posiadania dochodów.

Podstawę wymiaru renty inwalidzkiej i rodzinnej stanowi kwota, od której w myśl dekretu o p.z.e. wymierza się rentę w przypadkach, gdy brak w ogóle danych co do faktycznych zarobków, a więc w chwili obecnej kwota 500 zł.

2. Obwieszczenie Ministra Komunikacji z 25.8.1958 w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu dekretu z 19.1.1957 o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. nr 55, poz. 273).

W załączniku do obwieszczenia podano jednolity tekst dekretu z 19.1.1957 (Dz. U. nr 8, poz. 27) z uwzględnieniem zmian wprowadzonych ustawami z 29.5.1957 (Dz. U. nr 35, poz. 150) i z 2.7.1958 (Dz. U. nr 46, poz. 228) o zmianie przepisów dekretu o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin.

3. Rozporządzenie Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych z 18.8.1958 w sprawie dodatków do rent dla rencistów nie pracujących i nie posiadających dochodów z innych źródeł (Dz. U. nr 54, poz 261).

Rozporządzenie jest wykonaniem delegacji zawartej w art. 19 ust. 2 i art. 56 ustawy z 13.12.1957 o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i nadterminowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 1958 nr 2, poz. 6 i nr 23, poz. 93). Jest ono wzorowane na rozporządzeniu z 23.11.1956 (Dz. U. nr 59, poz. 281). Postanawia więc analogicznie, że dodatek do renty za wysługę lat (tj. renty odpowiadających rentom starczym z dekretu o p.z.e.), do rent inwalidzkich i rodzinnych przysługuje osobom nie pracującym i nie posiadającym poza rentą dochodów z innych źródeł. Dodatek do renty rodzinnej przysługuje, jeżeli żaden z uprawnionych członków nie pracuje i nie ma dochodów z innych źródeł. Jeżeli warunek ten spełniają tylko niektórzy uprawnieni do renty członkowie rodziny, członkom tym przysługuje prawo do dodatku jedynie wówczas, gdy nie prowadzą wspólnego gospodarstwa domowego z tymi uprawnionymi do renty rodzinnymi członkami, którzy pracują zarobkowo lub posiadają inne dochody.

Na prawo do dodatku nie wpływa zatrudnienie dyrwcz lub zatrudnienie w niepełnym wymiarze, jeżeli wynagrodzenie z tytułu tego zatrudnienia wynosi mniej niż 500 zł mies.

Za dochód z innych źródeł poza rentą, który wyklucza prawo do dodatku, uważa się dochód uzyskiwany przez osobę otrzymującą rentę: a) z posiadanego lub użytkowanego gospodarstwa rolnego, jeżeli

roczny przychód szacunkowy, stanowiący podstawę wymiaru podatku gruntowego z tego gospodarstwa wynosi nie mniej niż 4000 zł, b) z przedsiębiorstwa przemysłowego, handlowego lub rzemieślniczego bez względu na wysokość dochodu z tego przedsiębiorstwa, c) z wszelkich innych źródeł jeżeli dochód z tych źródeł, po wyłączeniu jednak kwot otrzymanych z tytułu alimentacji, wynosi co najmniej 500 zł miesięcznie. Przy ocenie prawa do dodatku wartość dochodu z kilku wspomnianych źródeł zlicza się razem.

Przy ustalaniu uprawnień do dodatków do renty przeliczanych za granicę dochody osób uprawnionych do renty uzyskiwane za granicą przelicza się według współczynnika stosowanego przy obliczaniu wartości rent zagranicznych wypłacanych w Polsce.

4. Zarządzenie Ministrów Obrony Narodowej i Spraw Zagranicznych z 29.8.1958 w sprawie wydawania dokumentów dotyczących służby wojskowej osobom stale zamieszkałym za granicą (Monitor Polski Nr 69, poz. 401).

Zarządzenie normuje sprawę wydawania dokumentów dotyczących służby wojskowej w b. armiach zaborczych, w Wojsku Polskim, w oddziałach, które prowadziły walkę z hitlerowskim okupantem, oraz w polskich formacjach wojskowych za granicą w czasie od 1.9.1939, osobom zamieszkałym stale za granicą, którym odnośne dokumenty potrzebne są do ubiegania się w myśl obowiązujących umów międzynarodowych i innych aktów prawnych u państw obcych o przyznanie im odpowiednich świadczeń socjalnych (lub ewentualnie dla celów osobistych).

Okólniki i zarządzenia

1.9—30.9.1958

Okólniki Centralnego Zarządu Ubezpieczeń Społecznych

Okólnik nr 12 z 1.9.1958 zarządza w oparciu o wyjaśnienie Gabinetu Wiceprezesa Rady Ministrów z 18.8.1958 Nr G. I-22-3/58, iż rozporządzenie Rady Ministrów z 29.5.1958 (Dz. U. nr 33, poz. 150), ustalające składek na ubezpieczenia społeczne pracowników państwowych gospodarstw rolnych na 10% zarobków tych pracowników, ma być stosowane do wszystkich gospodarstw rolnych niezależnie od tego, jakiemu resortowi one podlegają i bez względu na ich formę organizacyjną, a więc czy są to przedsiębiorstwa na rozrachunku, gospodarstwa pomocnicze lub doświadczalne albo jakiegokolwiek inne jednostki państwowej gospodarki rolnej. Okólnik wyjaśnia zarazem, iż obniżenie składek do 10% zarobków nie dotyczy inspektoratów PGR oraz wydzielonych warsztatów, które od 1.7.1958 należą organizacyjnie do Państwowych Ośrodków Maszynowych.

Okólnik nr 13 z 10.9.1958 normuje szczegółowo technikę prac jakie mają wykonać terenowe zarządy ubezpieczeń społecznych w związku z rozliczeniem kredytów na zasiłki chorobowe na III kwartał 1958 z zakładami pracy, w których limitowane są wydatki na zasiłki chorobowe.

Okólnik MPIOS

Pismo okólne nr 67/21 z 5.9.1958 zwraca uwagę organów administracji rent i pomocy społecznej prezydentów rad narodowych na zmiany wprowadzone przez art. 126 ustawy z 6.6.1958 o służbie wojskowej szeregowców i podoficerów Sił Zbrojnych (Dz. U. nr 36, poz. 164) do art. 5 pkt. 2 i 5 oraz do art. 6 dekretu z 14.8.1957 o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i woj-

skowych na skutek wprowadzenia wojskowej służby zawodowej podoficerów.

Pismo okólne nr 69/22 z 18.9.1958 podaje szereg wyjaśnień do niektórych przepisów dekretu o p.z.e. W szczególności pismo wyjaśnia, że za „nagrody o charakterze stałym” (§ 7 rozp. z 22.7.1956 Dz. U. nr 59, poz. 280 z 1958 nr 26, poz. 113) wchodzące do podstawy wymiaru renty uważa się kwoty wypłacane z funduszu nagród, ustanowionego na podstawie szczególnych przepisów, obejmującego istniejący przedtem fundusz premii, jeżeli wypłata z tak ustanowionego funduszu nagród odbywa się w okresach miesięcznych lub kwartalnych.

„Bilansówkę”, tj. wynagrodzenia wypłacane pracownikom finansowo-księgowym za dodatkową pracę przy sporządzaniu sprawozdania rachunkowego za ubiegły okres wlicza się do podstawy wymiaru renty tylko wtedy, gdy zarobki z miesiąca, w którym wypłacono „bilansówkę”, zostają uwzględnione przy ustalaniu podstawy wymiaru renty.

Nie wlicza się do podstawy wymiaru renty stałego uposażenia miesięcznego członków rzeczywistych i tytularnych oraz członków-korespondentów PAN jako też dodatku do tego uposażenia (§ 1 i § 7 uchwały RM w sprawie uposażenia członków PAN z 3.5.1952). Ponieważ jednak wspomniane uposażenia i dodatek do niego nie podlegają opodatkowaniu, przeto nie powodują one zawieszenia prawa do pobieranej przez członka PAN renty (§ 2 ust. 1 pkt. 7 rozp. RM z 6.5.1958 Dz. U. nr 26, poz. 111). Inne świadczenia pieniężne wypłacane członkom PAN (wynagrodzenie za pracę w ramach planów badań naukowych lub za pracę specjalnie zleczone, dotację osobistą za prowadzenie określonych badań naukowych, uposażenie za pracę na stanowiskach etatowych w placówkach PAN) wlicza się do podstawy wymiaru renty.

Pracownikom, którzy w dniu 1.7.1954 byli objęci państwowym systemem emerytalnym i do dnia 1.7.1959 osiągną 35 lat zatrudnienia oraz ukończą 55 lat lub 25 lat zatrudnienia i 60 lat, przysługuje renta starcza dopiero od dnia zwolnienia pracownika z pracy przez władzę służbową, a nie od dnia w którym zostały spełnione warunki co do okresu zatrudnienia i wieku.

Nowe pozycje o tematyce rentowej

I. CO POWINIEN WIEDZIEĆ KAŻDY PRACOWNIK STARAJĄCY SIĘ O RENTĘ — *Michał Ponarski*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 20, cena 7 zł.

II. PRAWA EMERYTÓW I RENCISTÓW — *Zygmunt Kopankiewicz, adwokat*. Przedmowa *Konstantego Niemętowskiego*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 95 + XV, cena 7 zł.

III. ZAOPATRZENIE EMERYTALNE PRACOWNIKÓW, GÓRNIKÓW, INWALIDÓW WOJENNYCH I WOJSKOWYCH I RODZIN TYCH OSÓB teksty ustaw. Warszawa 1958, str. 135, cena 9,50 zł.

Zagadnienia rent i zaopatrzenia emerytalnych są w roku bieżącym przedmiotem żywego zainteresowania opinii publicznej. Renty stały się po prostu tematem bardzo modnym, co wiąże się z drugą już z rzędu nowelizacją dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z 25.6.1954 i pokrewnych przepisów rentowych.

Czyniąc zadość „zamówieniu społecznemu” na rzetelną informację o sprawach rentowych, Wydawnictwo Prawnicze w Warszawie rzuciło na rynek książęcki składający się z 3 jednostek serię broszur.

I. Pierwszą z tej serii jest praca M. Ponarskiego, będąca powtórzeniem pracy tegoż autora z roku 1955 pt. „Nowe przepisy o zaopatrzeniu emerytalnym” (Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1955), oczywiście z uwzględnieniem zmian obowiązujących od 1.7.1958 roku.

Rejestrowana tu nowa praca M. Ponarskiego zawiera omówienie najważniejszych postanowień dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z 25.6.1954 roku oraz ważniejszych przepisów wykonawczych i uzupełniających.

Broszura napisana jest językiem jasnym i zrozumiałym i przedstawia w sposób wierny z przepisem oryginalnym nie tylko sens danych przepisów, ale także w niektórych miejscach zawiera motywację, uzasadniającą słuszność lub konieczność takiej właśnie a nie innej regulacji danego zagadnienia prawnoubezpieczeniowego.

W całości ocenić trzeba pracę M. Ponarskiego jako potrzebny i pożyteczny niezwykle zbiór podstawowych informacji. Ponieważ obejmuje on jednak tylko jeden rodzaj rent, mianowicie z dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym, chyba słuszną będzie stwierdzenie, że tytuł pracy Ponarskiego „Co powinien wiedzieć każdy pracownik...” niezbyt odpowiada jej treści.

Ponadto warto zwrócić uwagę na następujące, drobne zresztą usterki.

1. „Kartą Górnika” nie jest nazywana — jak przypuszcza Autor (str. 8) ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym górników z 28.5.1957, lecz nazwę tę nosi uchwała Rady Ministrów z 30.11.1949 w sprawie szczególnych przywilejów dla górników w górnictwie węglowym (Monitor Polski nr A-100, poz. 1175).

2. Błędna jest podana na str. 8 informacja, że górnik, który pod ziemią przepracował tylko 8 lat, nie otrzyma renty na podstawie „Karty Górnika”; według bowiem art. 10 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników z 28.5.1957, dla uzyskania górniczej renty inwalidzkiej na skutek inwalidztwa powstałego z innych przyczyn niż wypadek w zatrudnieniu lub choroba zawodowa wystarczy 5-letni okres pracy pod ziemią. Natomiast co najmniej 10-letni okres pracy górniczej był wymagany na podstawie przepisów obowiązujących przed 1.4.1957.

3. Informacja M. Ponarskiego, że renciści górniczy otrzymują oprócz renty pieniężnej węgiel (str. 11), sugeruje czytelnikowi (zwłaszcza w kontekście z poprzednimi zdaniem), jakoby węgiel deputatowy był świadczeniem rzeczowym, przysługującym górnikowi

na podstawie przepisów rentowych. Tak jednak nie jest, gdyż węgiel deputatowy przysługujący na podstawie zbiorowego układu pracy w górnictwie i to nie tylko osobom pobierającym rentę z tzw. Karty Górnika, ale także rencistom otrzymującym rentę z dekretu o p.z.e. jeżeli pracownik przepracował co najmniej 10 lat w górnictwie.

4. Twierdzenie (art. 39), że pracownikom I kategorii zatrudnienia obniżono od 1.7.1954 granicę wieku starczego o 5 lat jest słuszne tylko w części. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że pracownikami I kategorii zatrudnienia są przede wszystkim pracownicy górnictwa i hutnictwa, to stwierdzić trzeba, że wiek starczy dla tych właśnie pracowników wynosił już przed 1.7.1954 (na podstawie ustawy tzw. scaleniowej) 60 a niekiedy nawet 55 lat.

5. Wbrew mniemaniu Autora zasada „każdemu według jego pracy” (str. 41) nie ma konsekwentnego zastosowania w dekrecie o p.z.e. Wymiar bowiem renty następuje na podstawie zarobków z 1 czy 2 lat, a nie z całego życia, istnieje wyraźne spłaszczenie wymiarów rent, a lata pracy nie są w ogóle brane pod uwagę przy wymiarze renty.

6. Autor twierdzi, że wszystkie kopalnie zostały zaliczone do zakładów brackich (str. 60). Tymczasem niektóre kopalnie nie są zakładami brackimi, np. nie są nimi kopalnie soli, kopalnie rudy żelaznej w woj. łódzkim czy kieleckim itd. i praca w tych kopalniach nie uzasadnia przyznania dodatku brackiego.

7. Opuszczenie przez Autora rozdziału dekretu o p.z.e. omawiającego renty dla pracowników „zespołów formujących szkło (tzw. Karta Szklarza)” nastąpiło może słusznie, gdyż chodzi o b. nieliczny krąg zainteresowanych. Niedobrze jednak się stało, że M. Ponarski w swojej broszurze ani słowa nie wspomina przynajmniej o istnieniu rent dla szklarzy, objętych przecież dekretem o p.z.e.

Pożyteczną niewątpliwie broszurę M. Ponarskiego cechują nieco panegiryczne nastawienie do przepisów dekretu o p.z.e. Jest wprawdzie rzeczą zrozumiałą, iż popularna broszura informacyjna nie może zawierać krytycznej analizy nowego prawa rentowego, z drugiej jednak strony praca taka nie powinna zawierać bezkrytycznych i niekiedy marytorycznych nie uzasadnionych ocen.

II. Treść pracy Z. Kopankiewicza również jest poświęcona tylko świadczeniom z dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym. Autor omawia w sposób dosyć obszerny nie tylko przepisy dekretu o p.z.e. ale także przepisy wykonawcze i uzupełniające. Czytelnik otrzymuje w ten sposób niejako „kompleksowy” obraz danego przepisu, którego unormowanie w samym dekrecie o p.z.e. nieraz nastąpiło jedynie w postaci normy blankietowej, nadającej się do praktycznego stosowania jedynie w połączeniu z przepisem wykonawczym.

W przeciwieństwie do broszury M. Ponarskiego, praca adwokata Kopankiewicza nie jest przeznaczona dla przeciętnego człowieka pracy, ale raczej dla czytelnika już nieco osłuchanego i otrząskanego z zagadnieniami prawnoubezpieczeniowymi. Świadczy o tym zarówno bardziej fachowy język użyty w opracowaniu jak i układ pracy. Bardzo słusznie postąpił Autor, podając zawsze przy omawianiu poszczególnych kwestii źródło prawne (tj. odnośny artykuł dekretu o p.z.e. lub brzmienie i miejsce wydrukowania rozporządzenia wykonawczego), tak że bardziej samodzielny czytelnik bez trudu może treść wykładu autora porównać z oryginalnym przepisem. Niezwykle starannie opracowana broszura Kopankiewicza jest i pod tym względem niewątpliwie dobrym materiałem szkoleniowym nawet dla średniego personelu administracji rentowej.

Pewne zastrzeżenia wywołuje techniczny układ pracy. Wydaje się, że rozpoczynanie numeracji wewnątrz każdego rozdziału a nawet punktu od nr 1 nie sprzyja przejrzystości materiału. Często wskutek tego nasuwają się wątpliwości, do jakiego właściwie

punktu Autor odsyła. Dużo miejsca zużył autor na powtarzanie przy każdym rodzaju rent z osobna (przy rentach starczych, inwalidzkich, rodzinnych) przepisów wspólnych dla każdego rodzaju z tych rent np. przepisów o dodatkach do renty, o zawieszaniu wypłaty rent, badaniach lekarskich itd. Wydaje się, że byłoby lepiej dla przejrzystości pracy i zrozumienia tematu wyodrębnić omówienie tych kwestii w osobnych rozdziałach. Zaoszczędzone w ten sposób miejsce można by było użyć na bliższe omówienie niektórych kwestii przedstawionych w pracy tylko w formie dosłownego powtórzenia sformułowań ustawowych.

Opracowana, jak już podkreślałem, b. sumiennie broszura Kopankiewicza zawiera jednak kilka kwestii, w których stanowisko Autora wydaje mi się niesłuszne, a mianowicie:

1. Podana na str. 88 informacja, że za datę zgłoszenia wniosku o rentę przyjmuje się datę oznaczoną na kopercie stemplem pocztowym, jest wprawdzie zgodna z powszechnie obowiązującymi zasadami, jednak podkreślić wypada, że wg obowiązującej w oddziałach rentowych PWRN instrukcji o toku czynności biurowych stosuje się zasadę, że za datę zgłoszenia wniosku nadeszłego drogą pocztową uważa się datę wpływu do oddziału rent, ponieważ kopert listów zwykłych nie przechowuje się, lecz się je albo oddaje na makulaturę albo zużytkowuje ponownie.

2. Nieścisła jest podana na str. 90 informacja w sprawie zwrotu utraconego zarobku, ponieważ stosownie do § 39 zarządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 1. 7. 1954 w sprawie wykonania dekretu o p.z.e. (Mon. Polski Nr A-70, poz. 874) osoby ubiegające się o świadczenia mają prawo tylko do zwrotu kosztów przejazdu, a nie do kosztów utraconego zarobku, strawnego lub kosztów noclegu.

3. Nie wiadomo, na jakim przepisie opiera Autor podane na str. 92 twierdzenie, jakoby w wypadku zgłoszenia wniosku o rentę przez pełnomocnika, instytucja rentowa winna przesłać decyzję rentową pełnomocnikowi, a odpis osobie zainteresowanej (renciście). O ile mi wiadomo, przepis taki nie istnieje.

4. Przy omawianiu kwestii odwołań i rozstrzygania sporów (str. 92) Autor pominał ważną informację, a mianowicie, że również instytucja rentowa, tj. prezydium rady narodowej może zakwestionować orzeczenie obwodowej komisji lekarskiej (OKIZ) i skierować sprawę do ponownego rozpatrzenia przez wojewódzką komisję lekarską (WKIZ).

5. Czy istotnie pełnomocnikiem rencisty przed Okręgowym Sądem Ubezpieczeń Społecznych nie może być przedstawiciel stowarzyszenia emerytów?

III. Omawiane tu trzecie wydawnictwo zawiera obowiązujące od 1.7.1958 jednolite teksty:

1) dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin z 25.6.1954.

2) ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin z 28.5.1957

3) dekretu o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin z 14.8.1954

4) ustawy o zmianie przepisów o rentach i zaopatrzeniach z 28.3.1958.

Jest to więc jakby swego rodzaju „kodeks ubezpieczeń rentowych”. Jak jednak wiadomo, najistotniejszą innowacją obowiązującego od 1.7.1958 nowego ustawodawstwa rentowego są — obok postanowień o podwyższeniu rent i zamianie rent starego portfela na renty nowe — przepisy o zawieszaniu wypłaty renty oraz o inwalidzkiej rencie wyrównawczej. Tymczasem brak jest w zbiorze tekstu tak niesłychanie ważnego w tej materii rozporządzenia Rady Ministrów z 6.5. 1958 w sprawie zawieszania prawa do renty oraz zasad wypłacania inwalidzkiej renty wyrównawczej (Dz. U. nr 26, poz. 111).

Jest to wielkim brakiem tego wydawnictwa, gdyż sam dekret o p.z.e. w sprawach zawieszania wypłaty renty zawiera tylko b. ogólnikową delegację dla Rady Ministrów. Przyczynę tego braku w zbiorze tekstów wyjaśnia data wydania zbioru, gdyż został on oddany do składania 26.4.1958 a podpisany do druku już 5.5. 1958. Tym razem pośpiech nie wyszedł na dobre wydawnictwu. Razi także zwykły papier gazetowy, na

k którym wydrukowano zbiór tekstów. Widocznie wydawnictwo uważało, iż wobec tak częstych zmian polskiego prawa rentowego nie warto go drukować na bardziej trwałym papierze.

W sumie należy się wdzięczność tak Autorom, jak Wydawnictwu Prawniczemu za tak niezwykle szybkie — jak na nasze stosunki wydawnicze — rzucenie na rynek trzech pożytecznych i aktualnych broszur. Wady — zresztą b. nieliczne — tych wydawnictw polegać trzeba na karb niezwykłego pośpiechu, w jakim zapewne materiał musiał być opracowany.

W końcu wypada jednak upomnieć się o to, by wydawnictwa z zakresu nowego prawa rentowego obejmowały nie tylko popularne broszury, lecz także by wydano wreszcie szczegółowy, obejmujący nie tylko renty z dekretu o p.z.e., lecz także renty górnicze, wojskowe, kolejowe-podręcznik-komentarz dla pracowników i referentów rentowych. Czy Wydawnictwo Prawnicze nie powinno podjąć tego trudu?

Chyba możemy się spodziewać na najbliższe lata stabilizacji przynajmniej zasadniczych podstaw naszego prawa rentowego, wobec czego rychła edycja książki, w rodzaju wydawanych swego czasu przez ZUS niezwykle pożytecznych podręczników K. Niementowskiego, jest na czasie. Blisko połowa załóg oddziałów rentowych — to nowi pracownicy, wymagający gruntownego szkolenia.

Potrzeba podniesienia poziomu pracy naszego aparatu rentowego i jego usprawnienia wymaga rychłego dostarczenia odpowiednich materiałów szkoleniowych. Obowiązek przygotowania i dostarczenia tego materiału spoczywa przede wszystkim na Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej. O potrzebie tego rodzaju wydawnictw świadczy fakt, że jeden tylko Oddział Rent w Chorzowie sprzedał 1.000 egzemplarzy omawianej w punkcie III książki z tekstami ustaw.

F. Woźniczka

Koszty zabezpieczenia społecznego

w świetle

LE COÛT DE LA SÉCURITÉ SOCIALE — Bureau International du Travail, Genève 1958 (KOSZT ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO — wydawnictwo Międzynarodowego Biura Pracy. — Genewa 1958) A4, str. 201.

W okresie powojennym Międzynarodowe Biuro Pracy opublikowało już po raz trzeci dane porównawcze odnośnie kosztu zabezpieczenia społecznego w różnych krajach świata. Pierwsze z tych opracowań obejmowało rok 1949 i zostało ogłoszone w Revue Internationale du Travail, miesięczniku MBP, z czerwca 1952 pt. „Enquete sur le coût de la sécurité sociale”. Drugie objęło lata 1950 i 1951 i zostało ogłoszone w roku 1955 w specjalnym wydawnictwie pt. „Le financement de la sécurité sociale”. Trzecie, obecnie wydane, jest najobszerniejsze i obejmuje lata 1949—1954.

Wszystkie te opracowania są oparte na sprawozdaniach poszczególnych państw — członków MBP i w gruncie rzeczy stanowią zbiorcze zestawienie tych danych. MBP nie podejmuje na ogół jakiegось większego wysiłku krytycznej analizy nadesłanych danych, ani też nie przerabia materiału dostarczonego przez państwa w tym kierunku, aby dane poszczególnych państw ująć w grupach, obejmujących ściśle taki sam zakres zjawisk. Ryzykowność takiej przeróbki materiałów krajowych jest oczywista. Wymagałoby to bardzo gruntownej analizy stosunków w każdym kraju, a co ważniejsze — bardzo trudnej pracy w zakresie definicji pojęć.

Istota trudności polega nie tylko na tym, że poszczególne państwa odmiennie, według różnych zasad, grupują te same zjawiska,¹⁾ lecz także i głównie na

¹⁾ Np. w jednych państwach ubezpieczenie na wypadek inwalidztwa jest łączone z ubezpieczeniem chorobowym (Francja, Belgia, W. Brytania) w drugich — z emerytalnym (Polska, Niemcy, Austria) w trzecich — stanowi wyodrębniony dział ubezpieczenia (Kanada, Szwajcaria) jeszcze w innych — świadczenia pieniężne udzielane są inwalidom w ramach systemów opieki społecznej (Norwegia, Stany Zjednoczone).

tym, że same zjawiska są różne i że różne są warunki społeczno-gospodarcze w każdym z krajów. Z tego powodu materiały publikowane przez MBP, podobnie zresztą jak i opracowania dokonywane przez wiele innych instytucji tego typu, np. AISS (Międzynarodowe Stowarzyszenie Zabezpieczenia Społecznego) mają przeważnie niski stopień porównywalności. Często po prostu podają one kolejno informacje dotyczące poszczególnych państw, bez żadnej próby zestawień zbiorczych; gdy zaś podejmują próbę takich zestawień porównawczych wyraźnie podkreślają liczne zastrzeżenia o jakich należy pamiętać posługując się tym materiałem jako materiałem porównawczym.

Omawiane opracowanie o kosztach zabezpieczenia społecznego pomyślane było jednak jako zbiorcze opracowanie w celach porównawczych. Jeszcze więc przed gromadzeniem materiału podjęto pewne wysiłki, aby zapewnić porównywalność w granicach możliwości. Wytyczne opracowań o kosztach zabezpieczenia społecznego były ustalone na zorganizowanych przez MBP międzynarodowych konferencjach statystyków pracy i zabezpieczenia społecznego głównie w latach 1949 i 1956. Starano się na podstawie doświadczeń poprzednich prac, możliwie dokładnie określić zakres urzędzeń zabezpieczenia społecznego, który poszczególne kraje miały uwzględnić w swych sprawozdaniach o dochodach i wydatkach zabezpieczenia oraz przedstawić te dochody i wydatki w jednakowym dla wszystkich państw zgrupowaniu.

Wstęp do opracowania omawia wytyczne w tym zakresie. Są one interesujące przede wszystkim jako

próba określenia zakresu zabezpieczenia społecznego. Propozycja MBP będzie zapewne działać jako sugestia odnośnie kształtowania się definicji zabezpieczenia społecznego w skali międzynarodowej. We wstępie do opracowania wskazano jednak równocześnie na liczne wątpliwości, jakie może budzić przyjęte określenie zakresu zabezpieczenia społecznego i wskazano na jego niepełność²⁾. Niektóre świadczenia publiczne nie są objęte sprawozdaniami i porównaniem, bo chociaż merytorycznie stanowią jak najbardziej immanentny składnik zabezpieczenia, formalnie nie mieszczą się w zakresie określonym wytyczną MBP. Pewne przykłady podaje publikowany fragment, innym mogą być nakłady na rehabilitację inwalidów cywilnych i wojskowych.

Mimo, że wydatki na zabezpieczenie podane były przez poszczególne państwa w jednolitym ugrupowaniu, porównywanie w obrębie tych grup między poszczególnymi państwami musi być także prowadzone bardzo ostrożnie. Jakkolwiek bowiem w większości państw zasadniczo występują podobne rodzaje zabezpieczenia (np. na starość, na wypadek choroby, zasiłki rodzinne, opieka społeczna itd), konkretne rozwiązania co do zakresu osobowego, struktury świadczeń itd. wciąż jeszcze są bardzo różnorodne. Obrazują to tablice zamieszczone w części I opracowania a zawierające sprawozdania krajowe. Tak np. dane doty-

²⁾ Tę część wstępu sprawozdania drukujemy w przekładzie w niniejszym numerze oddzielnie zob. str. 311 (omawianej pracy).

Koszt zabezpieczenia społecznego w niektórych krajach w 1954 roku *)

Kraj	Wydatki na świadczenia zabezpieczenia społecznego w % dochodu narodowego ¹⁾	Wskaźniki rozwoju przeciętnych rocznych wydatków na świadczenia zab. sp. na głowę ludności 1952—100 ²⁾		Wydatki na poszczególne działy zabezpieczenia społecznego w odsetkach ³⁾					
		1949	1954	ubezpieczenie społeczne	zasiłki rodzinne	zaopatrzenie funk. publ.	publ. służba zdrowia	opieka społeczna	inwalidzi wojenni
		Australia	7,9	96	107	48,2	16,6	5,1	14,0
Austria	16,1	65	112	61,1	13,0	11,3	—	6,2	3,4
Belgia	15,1	86	105	48,1	15,3	18,7	—	8,4	8,3
Czechosłowacja	11,5	—	128	51,1	17,9	—	28,7	—	2,3
Dania	10,7	85	113	50,5	6,2	9,6	18,1	13,3	0,6
Francja	17,5	76	116	40,1	27,8	18,4	—	6,7	7,0
Japonia	6,3	71	151	44,5	—	32,1	9,1	14,3	—
Jugosławia	11,2	—	124	50,3	33,4	—	7,4	1,0	7,9
Norwegia	8,6	85	118	50,1	6,7	14,4	14,5	12,6	1,5
NRF	18,3	63	112	55,5	—	18,1	0,5	11,6	13,4
Stany Zjedn. A. P.	5,2	97	121	42,1	—	0,9	10,0	17,2	21,7
Szwajcaria	7,1	83	113	51,7	0,7	15,6	14,8	17,2	—
Szwecja	11,2	91	118	45,5	12,2	0,6	21,4	13,5	0,3
W. Brytania	10,0	96	100	37,0	6,5	5,2	32,5	13,5	5,3
Włochy	13,7	68	125	38,2	22,0	19,8	1,5	7,9	10,6

Kraj	Źródła pokrycia wydatków na ubezpieczenie społeczne i zasiłki rodzinne w odsetkach ⁴⁾							Nadwyżka wpływów nad wydatkami na ubezpiecz. społ. i zas. w proc. ogólnego dochodu ⁵⁾
	Składki		specjalne podatki	państwo	inne organy publ.	dochód z kapitału	Inne	
	ubezpieczonych	pracodawców						
Australia	0,2	11,6	—	87,0	0,1	1,1	—	+ 4,4
Austria	29,2	48,4	—	15,6	0,9	0,7	5,2	+ 3,1
Belgia	25,0	43,2	0,1	26,2	—	5,0	0,5	+ 4,4
Czechosłowacja	1,4	33,8	—	64,3	—	—	0,5	+ —
Dania	20,5	5,3	—	57,0	16,3	0,9	—	+ 2,4
Francja	19,7	69,2	6,6	2,5	0,2	0,2	1,6	+ 1,0
Japonia	37,3	42,2	—	10,3	1,5	4,5	4,2	+ 14,7
Jugosławia	—	97,6	—	—	—	—	2,4	+ 12,7
Norwegia	39,5	17,1	—	20,0	20,8	1,5	1,1	+ 10,5
NRF	36,5	38,6	—	15,6	—	2,1	7,2	+ 16,2
Stany Zjednoczone A. P.	31,5	59,8	—	0,4	—	8,3	—	+ 25,9
Szwajcaria	47,0	26,7	—	11,0	5,8	8,3	1,2	+ 37,8
Szwecja	15,5	5,2	—	67,2	8,5	2,0	1,6	+ 1,8
W. Brytania	35,7	30,6	—	26,2	—	1,8	5,7	+ 7,8
Włochy	6,2	82,2	—	7,4	—	2,3	1,9	+ 9,7

¹⁾ Źródła: M.B.P. — „Le coût de la securite sociale”, według tablic zawartych w części II:

²⁾ wg tabl. 3; ³⁾ wg tabl. 7 Czechosłowacja tabl. 6; ⁴⁾ wg tabl. 8; ⁵⁾ wg tabl. 10, jako składki uważa się także wyodrębnione celowe opłaty podatkowe na zaopatrzenia, natomiast w rubryce „specjalne podatki” podane są podatki nałożone np. niektóre towary na cele zaopatrzenia; ⁶⁾ wg tabl. 2.

część wysokości wydatków na zasiłki rodzinne nie mogą być porównywane jako miara wysiłków państwa w zakresie bezpośrednich nawet świadczeń na rzecz rodziny i dziecka (nie mówiąc o żłobkach, przedszkolach, specjalnym budownictwie dla rodzin itp.). W jednych bowiem państwach zasiłki rodzinne wyczerpują całość świadczeń bezpośrednich na rzecz rodziny, w innych stanowią tylko część tych świadczeń, np. w Szwecji zasiłki rodzinne wynoszą 60%, inne zaś świadczenia bezpośrednie dla rodzin — 40% sumy, jaka wydatkowana jest na zabezpieczenie społeczne rodzin. Poza tym konieczne jest wzięcie pod uwagę różnic w strukturze demograficznej ludności danych krajów.

Trzeba mieć także na uwadze, że wysokość wydatków na świadczenia danego działu zabezpieczenia nie świadczy sama przez się o stopniu realnego zabezpieczenia ludności, o stopniu zaspokojenia potrzeb w określonej dziedzinie. Wyższe wydatki na zaopatrzenia inwalidów mogą wynikać z zaniedbań w zakresie ich rehabilitacji, co przecież stanowi podstawową potrzebę. Wysokie wydatki na opiekę społeczną czy na zasiłki dla bezrobotnych wskazywać mogą na brak stabilizacji i bezpieczeństwa ludności odnośnie podstawowych źródeł utrzymania, jakie stanowi praca. Można powiedzieć ogólnie, że w krajach o wysokiej stopie życiowej ludności, mniejsze są potrzeby w zakresie zabezpieczenia. Z tego powodu odsetek dochodu narodowego przeznaczony na zabezpieczenie sam przez się nie może obrazować poziomu zabezpieczenia w danym kraju. Trzeba też zwrócić uwagę na to, że stosunkowo wysokie świadczenia w jakiejś dziedzinie dla względnie wąskiego kręgu ludności mogą ukrywać niedostateczność zabezpieczenia w tej dziedzinie dla licznych innych grup ludności. Na podstawie materiałów zawartych w opracowaniu można by sądzić, że sytuacja taka jest w Japonii. Innym przykładem może tu być ubezpieczenie emerytalne w Polsce przedwrześniowej z jego stosunkowo wysokimi świadczeniami dla pracowników umysłowych i państwowych i zaniedbanie ubezpieczenia robotników, zwłaszcza rolnych.

Tak więc dane statystyczne zawarte w sprawozdaniu MBP trzeba traktować z dużą ostrożnością i analizować je bardzo krytycznie przy wszelkich próbach porównań.

Sprawozdanie pełne, wymagane kwestionariuszem MBP, nadesłały kraje: Australia, Austria, Belgia, Ceylon, Czechosłowacja, Dania, Finlandia, Francja, Guatemala, Holandia, Irlandia, Islandia, Jugosławia, Japonia, Kanada, Luksemburg, NRF, Norwegia, Nowa Zelandia, Peru, Portugalia, Zagłębie Saary, Stany Zjednoczone A. P., Szwecja, Szwajcaria, Taiwan, Tunezja, Turcja, Unia Południowo-Afrykańska, Wielka Brytania, Włochy. Sprawozdania częściowe nadesłały: Argentyna, Brazylia, Costa-Rica, Grecja, Haiti, Hiszpania, Indie, Iran, Kolumbia, Węgry, Wietnam. Jak z tego widać z krajów socjalizmu reprezentowane są tylko Czechosłowacja i Jugosławia oraz częściowo Węgry.

Zestawienia dla poszczególnych krajów są zawarte w części I. Przedstawiają one dane tylko dla roku 1954 i w układzie dwójakim: najpierw w układzie odpowiadającym stanowi organizacyjnemu i obrazującemu, z jakich urządzeń składa się system zabezpieczenia w danym kraju. Te same dane są następnie przedstawione w jednolitym następującym układzie: 1. Ubezpieczenie społeczne, 2. Zasiłki rodzinne, 3. Zaopatrzenie funkcjonariuszy publicznych, wojskowych i cywilnych, 4. Publiczna służba zdrowia, 5. Opieka społeczna itp., 6. Zaopatrzenie ofiar wojny, 7. Wydatki administracyjne.

Część II zawiera 10 tablic porównawczych dla 32 krajów, które nadesłały sprawozdanie pełne, część III dane krajów, które nadesłały sprawozdania niepełne.

W części II w zasadzie nie podaje się rozbicia na poszczególne grupy wydatków, natomiast tablice te zawierają dane dla poszczególnych lat 1949—54. Tablice te przedstawiają następujące dane: 1 — ogólne dochody, wydatki i nadwyżki (niedobory) na zabezpieczenie społeczne (w walucie poszczególnych krajów), 2 — te same dane, lecz tylko w odniesieniu do ubezpieczenia społecznego i zasiłków rodzinnych, 3 — dochody i wydatki zabezpieczenia społecznego w odsetkach dochodu narodowego, 4 — dochody i wydatki w odsetkach wydatków na spożycie, 5 — średnie rocz-

ne dochody i wydatki na zabezpieczenie społeczne w przeliczeniu na głowę ludności (wyrażone w walucie danego kraju), 6 — te same średnie roczne, lecz wyrażone we współczynniku rozwoju (1952-100), 7 — wskaźniki średnich rocznych wydatków na świadczenia na głowę ludności (1952-100) z uwzględnieniem zmian w kosztach utrzymania, 8 — procentowy podział wydatków zabezpieczenia na poszczególne jego działy, 9 — podział wpływów na zabezpieczenie społeczne według ich źródła (ubezpieczony, pracodawca, państwo itd), 10 — taki sam podział — lecz tylko w odniesieniu do dochodów ubezpieczenia i systemu zasiłków rodzinnych (łącznie).

Czytelnika szukającego przede wszystkim ogólnej orientacji porównawczej interesują głównie nie te tablice, których dane są wyrażone w różnych walutach poszczególnych krajów, lecz te które zawierają wskaźniki. Wyciąg niektórych danych, zawartych w tablicach, podajemy w załączonym zestawieniu dla 15 krajów.

Sprawozdanie, zwłaszcza tablice 6 i 7 świadczą o stałym rozwoju zabezpieczenia społecznego w świetle i to rozwoju dość szybkim (zob. kol. 3 i 4 zest.). W gruncie rzeczy sprawozdanie obejmuje krótki, 6-letni okres czasu. Jeżeli idzie o zmiany w procentowym rozdziale wydatków na poszczególne działy zabezpieczenia, w ciągu tych 6 lat nie wystąpiły na ogół istotniejsze zmiany; te które się wyraźniej zaznaczają, np. w Szwecji spadek udziału zasiłków rodzinnych z 17,6% w 1949 na 12,2% ogólnych wydatków w 1954 przy równoczesnym wzroście udziału wydatków na służbę zdrowia i pomoc społeczną, są niezrozumiałe bez sięgnięcia do innych materiałów.

*

Opracowanie, mimo zastrzeżeń wyżej podniesionych co do jego wartości porównawczej i kompletności, jest jednak bardzo cennym materiałem ogólnie orientującym o kosztach zabezpieczenia społecznego w poszczególnych krajach i zasługuje na poważniejszą analizę, która — można chyba mieć nadzieję — będzie podjęta i przedstawiona na łamach PUS. Sprawozdanie MBP zawiera bowiem obfity materiał, którego wartość ocenić będzie można należycie dopiero na gruncie takiej analizy prowadzonej pod kątem konkretnie określonych problemów.

Jerzy Piotrowski

Notatki bibliograficzne

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO ORAZ PRZEPISY WPROWADZAJĄCE I ZWIĄZKOWE, wydanie IX według stanu prawnego na dzień 1 czerwca 1958 roku, Wydawnictwo Prawnicze Warszawa 1958, str. 484 opr. w płótno, cena 32 zł.

PRAWO O PAŃSTWOWYM ARBITRAŻU GOSPODARCZYM — Zbiór przepisów, opracowany przez mgr. Czesława Pawłowskiego, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 1958, str. 135, cena 12 zł.

Z uznaniem należy powitać ukazanie się na rynku księgarskim zbioru przepisów o „Państwowym Arbitrażu Gospodarczym“, opracowanego przez mgr. Cz. Pawłowskiego, prezesa Okręgowej Komisji Arbitrażowej.

Jak podkreślono w przedmowie, zbiór ten wydano, „aby ułatwić korzystanie z obowiązujących przepisów prawnych z zakresu arbitrażu radcom prawnym, urzędom, instytucjom, przedsiębiorstwom i spółdzielniom, które bardzo odczuwają brak takiego opracowania“.

Autor zebrał i opracował do praktycznego użytku teksty przepisów prawnych ogłoszonych do maja 1958 roku, normujących organizację i zakres działania arbitrażu państwowego i resortowego, postępowanie arbitrażowe, przepisów o wykonywaniu orzeczeń arbitrażowych i o opłatach arbitrażowych. Teksty prawne zaopatrzone zostały niezbędnymi objaśnieniami i wy-czerpującym skrowidzem rzeczowym zawierającym ponad 200 haseł.

Na taką książkę od dawna oczekiwali urzędy i instytucje, przedsiębiorstwa państwowe, państwowe gospodarstwa rolne, spółdzielnie — wszystkie jednostki

administracyjne i gospodarcze podlegające orzecznictwu arbitrażowemu.

Jak wiadomo, już w roku 1950 ustalono (orzeczeniami GKA z 27.1.1950 i z 31.1.1950 w sprawach nr IX.A-4/49 i nr IX.A-1/49 — Orzecznictwo arbitrażowe tom I, nr 21), że „spory o prawa majątkowe między instytucjami ubezpieczeń społecznych a podmiotami wymienionymi w art. 2 dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 o państwowym arbitrażu gospodarczym podlegają właściwości państwowych komisji arbitrażowych“.

Dr W. W.

KOSZTY SĄDOWE, KOSZTY W POSTĘPOWANIU ARBITRAŻOWYM ORAZ PRZED SĄDAMI UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH, tabele wpisów sądowych i wynagrodzenia adwokatów, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 160 opr. w płótno, cena 18 zł.

Opracowanie według stanu prawnego na dzień 1 lipca 1958 roku.

Czytelników PUS zainteresuje z pewnością wysokość wynagrodzenia adwokatów występujących przed sądami ubezpieczeń społecznych, uregulowana przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 sierpnia 1953 roku w sprawie wynagrodzenia adwokatów za wykonywanie czynności zawodowych (Dz. U. nr 40, poz. 176, zmiana Dz. U. z 1956 roku, nr 25, poz. 117). Taryfę tych wynagrodzeń (ze str. 158 omawianej pracy) podajemy poniżej:

Rodzaj sprawy	wysokość wynagrodzenia zasadniczego
W postępowaniu przed sądami ubezpieczeń społecznych za ogół czynności, stanowiących obronę w sprawie w jednej instancji (§ 30)	do 150 zł
Za sporządzenie pisma do instytucji ubezpieczeń społecznych (§ 30)	do 30 zł
Za sporządzenie skargi lub zażalenia do okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych (§ 30)	do 50 zł
Za sporządzenie skargi rewizyjnej lub skargi o wznowienie postępowania w postępowaniu przed sądami ubezpieczeń społecznych (§ 30)	do 100 zł

Tabele wpisów sądowych i wynagrodzenia adwokatów opracowała *Halina Tarnowska*.

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO Z ZAKRESU MATERIALNEGO PRAWA KARNEGO 1945—1957. Zbiór analityczny w ujęciu przedmiotowym i artykułowym według stanu prawnego na dzień 30 czerwca 1957 zebrał i opracował *Gustaw Auscaler*. Wykonano w ramach planu prac Instytutu Nauk Prawnych PAN. Seria A (prawo karne) pod redakcją odpowiedzialną *Stanisława Śliwińskiego*. Wydawnictwo Prawnicze Warszawa, 1958, str. 989, cena 110.

Tezy zawarte w omawianym zbiorze podzielone zostały na dwie części, przedmiotową i artykułową, co znacznie podwyższa wartość użytkową pracy i ułatwia korzystanie z niej. Celem opracowania jest przedstawienie pełnego obrazu rozwoju orzecznictwa Sądu Najwyższego. Zbiór zawiera tezy w **wszystkich** orzeczeniach wydanych przez Sąd Najwyższy, bez względu na czas ich wydania oraz bez względu na to, że w ostatnich latach pewne akty prawne, których orzeczenia dotyczą, zostały bądź zmienione bądź uchylone.

Praca stanowi zasadnicze źródło, które będzie służyć zarówno praktykom — sędziom, prokuratorom, adwokatom, jak i pracownikom nauki.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA MANKO W ŚWIETLE ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO — *Mieczysław Piekarski*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 78, cena 10 zł.

Praca o charakterze popularyzacyjnym omawia — na tle orzeczeń Sądu Najwyższego — całokształt zagadnień związanych z odpowiedzialnością materialną

tych wszystkich, którym Państwo oddało do gospodarowania jakąkolwiek część mienia społecznego (a więc kierowników i pracowników przedsiębiorstw i instytucji uspołecznionych) oraz wpływ sprawy karnej na obowiązek pokrycia manka. Słusznie bowiem zauważa autor w przedmowie, że orzeczenia Sądu Najwyższego, wyjaśniające sens i znaczenie przepisów zapobiegawczych mankom „powinny być znane szerokim rzeszom obywateli. Nie zawsze jednak są one dla wszystkich dostępne“. W omawianej pracy Autor podjął zatem próbę „udostępnienia najważniejszych orzeczeń Sądu Najwyższego szerokim kręgom społeczeństwa“.

PRAWO CYWILNE z orzecznictwem, literaturą i przepisami związkowymi — praca zbiorowa pod redakcją *Witolda Świącieckiego*, opracowali: *S. Breyer — J. Ignatowicz — K. Lipiński — M. Piekarski — J. Pietrzykowski — W. Świąciecki* — Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, tom I str. 683, tom II str. 660, cena t. I/II na papierze sat. opraw. w płótno — 150 zł.

Zbiór zawiera: 1) przepisy ogólne prawa cywilnego, 2) kodeks zobowiązań, 3) kodeks handlowy i prawo wekslowe, 4) prawo rzeczowe, prawo o księgach wieczystych oraz przepisy wprowadzające, 5) prawo spadkowe oraz przepisy wprowadzające, 6) skorowidz przedmiotowy i wykaz orzeczeń.

KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO, przepisy wprowadzające oraz ważniejsze przepisy szczególne, wydanie VII według stanu prawnego na dzień 15 maja 1956 roku, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 308, cena 18,70 zł.

Zbiór oparty jest na jednolitym tekście Kodeksu postępowania karnego, opublikowanym w załączniku do obwieszczenia Ministra Sprawiedliwości z 2 września 1950 roku (Dz. U. nr 40, poz. 364) z uwzględnieniem wszystkich zmian dotąd wprowadzonych — w formie przypisów.

CO WOLNO PRZYWIEZĆ I WYWIEZĆ ZA GRANICĘ — OPLATY CELNE. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 95, cena 6 zł.

Broszura zawiera: 1) tekst rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 czerwca 1956 roku w sprawie ustanowienia taryfy celnej przywózowej, 2) rozporządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z 29.7.1957 w sprawie ceł wywozowych i pozwoleń na wywóz towarów za granicę, 3) zarządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z 14.3.1957 w sprawie wywozu za granicę rzeczy osób przesiedlających się, oraz 4) zarządzenie Ministra Handlu Zagranicznego z 12.9.1956 w sprawie stosowania zwolnień i ulgi na podstawie art. 22 prawa celnego.

O OBROTCIE NIERUCHOMOŚCIAMI ROLNYMI — *Stanisław Cichosz*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa, 1958, str. 114, cena 10 zł.

W pięciu rozdziałach pracy omówiono: 1) pojęcia podstawowe, 2) zakres działania ustawy z 13.7.1957 roku o obrocie nieruchomościami rolnymi (Dz. U. nr 39, poz. 172), która z chwilą wejścia w życie z dniem 26.7.1957 reguluje obrót nieruchomościami rolnymi nie stanowiącymi własności państwa, 3) nabywanie nieruchomości rolnej przez osoby fizyczne, ogólne, 4) normy obszarowe, 5) nabycie nieruchomości przez osoby prawne. Ponadto — „UWAGA“, zawierająca akty prawne, które ukazały się już po wydrukowaniu omawianej pracy.

PODATEK OD NABYCIA PRAW MAJĄTKOWYCH — Oplata Skarbowa. Objasnienia i teksty, według stanu prawnego na dzień 31 lipca 1958 roku — *Henryk Mokrzyński i Józef Franz*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1958, str. 347, cena 27 zł.

Praca składa się z dwóch części; pierwsza — napisana przez autorów opracowania — zawiera objaśnienie definicji używanych w odnośnych aktach prawnych (pod literą A — w odniesieniu do podatku od nabycia praw majątkowych, pod literą B — w odniesieniu do opłat skarbowych); część druga — teksty tych przepisów. Ponadto dwa odrębne skorowidze przedmiotowe. (*maj*)

Prenumerujcie

„ŻYCIE GOSPODARCZE”

Tygodnik Społeczno-Gospodarczy

Znajdziecie w nim artykuły omawiające:

- problemy kierowania gospodarką narodową
- teorię i praktykę poszczególnych gałęzi gospodarki
- działalność gospodarczą przedsiębiorstw
- zagadnienie rynku i stopy życiowej
- problematykę samorządu terytorialnego i regionów gospodarczych
- rolę ekonomistów w gospodarce narodowej
- problemy teorii i nauczania ekonomii politycznej
- recenzje, komentarze, informacje krajowe i zagraniczne, felietony itp.

Warunki prenumeraty:

Kwartalnie: 26 zł, półrocznie: 52 zł, rocznie: 104 zł.
Zamówienia i przedpłaty należy zgłaszać w Urzędach Pocztowych, Oddziałach Wojewódzkich P.U.P. i K. „Ruch” względnie bezpośrednio do C.K.P. i W. „Ruch” W-wa, ul. Srebrna 12, Nr konta: PKO W-wa I-6-100020

Tylko prenumerata zapewnia stałe, regularne otrzymywanie tygodnika.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA GOSPODARCZEGO, jako czasopismo problemowo-informacyjne, poświęcone jest komentowaniu i upowszechnianiu ustawodawstwa gospodarczego ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących przedsiębiorstw państwowych. Ogłasza również orzecznictwo sądowe w sprawach gospodarczych, orzecznictwo arbitrażowe oraz przegląd artykułów zajmujących się problematyką prawnogospodarczą. Przeznaczone jest dla działaczy gospodarczych, dla pracowników resortów gospodarczych, dyrekcji przedsiębiorstw, radców prawnych oraz dla wykładowców i słuchaczy uczelni ekonomiczno-prawniczych. —

Prenumerata roczna zł 84.—, półroczna zł 42.—, kwartalna zł 21.—

TERMIN ZAMÓWIENIA PRENUMERATY I PRZEDPŁATY NA ROK 1959 UPLYWA Z DNIEM 15.12.58 R.

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY PISMIENICTWA EKONOMICZNEGO — informuje wyczerpująco o najnowszych i najwartościowszych publikacjach — książkach i artykułach — polskiego i światowego piśmiennictwa ekonomicznego. Czasopismo jest nieodzowną pomocą i przewodnikiem dla pracowników naukowych, praktyków gospodarczych, publicystów, nauczycieli i bibliotekarzy, słuchaczy szkół wyższych oraz dla wszystkich zainteresowanych rozwojem szczególnych dyscyplin ekonomicznych.

Prenumerata roczna zł 90.—, półroczna zł 45.—

TERMIN ZAMÓWIENIA PRENUMERATY I PRZEDPŁATY NA ROK 1959 UPLYWA Z DNIEM 15.12.58 R.

Cena egz. zł 6.—

Adres Redakcji: Warszawa, ul. Szopena 1, pokój 613, tel. 890-41, wewn. 607.

Redaktor naczelny: Jerzy Piotrowski, Redaktorzy: Jerzy Lawęcki — Maria Majewska

Wydawca: POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE, Przedsiębiorstwo Państwowe
Warszawa, ul. Poznańska 15, tel. 8-60-71, wewn. 57.

Zamówienia i przedpłaty na prenumeratę przyjmowane są w terminie do dnia 15 miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty — przez: Urzędy Pocztowe, listonoszy oraz Oddziały i Delegatury „Ruch”. Można również zamówić prenumeratę, dokonując wpłat na konto PKO Nr 1-6-100020 — Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw „Ruch” — Warszawa, ul. Srebrna 12.

Cena prenumeraty: kwartalna zł 18.—, półroczna zł 36.—, roczna zł 72.—, egz. pojedynczego zł 6.—
Cena prenumeraty za granicę jest o 40% droższa od ceny podanej wyżej. Przedpłaty na tę prenumeratę przyjmuje na okresy kwartalne, półroczne i roczne — Przedsiębiorstwo Kolportażu Wydawnictw Zagranicznych „Ruch” w Warszawie, ul. Wilcza 46, za pośrednictwem PKO konto Nr 1-6-100024.

Egzemplarze z okresów poprzednich można nabywać za gotówkę w Ośrodku Upowszechnienia Wydawnictw PWG — Warszawa, ul. Poznańska 15.

Zamówienia spoza Warszawy realizowane są za zaliczeniem pocztowym.